KATHERINE MAY

Despre tihnă
și refugiu
în perioade
dificile

„O carte
extraordinar
de frumoasă."
ELIZABETH GILBERT

IERNILE SUFLETULUI

ORION

Uneori este de ajuns un derapaj de la cursul obișnuit al vieții ca să ai un sentiment de dislocare și singurătate: o boală neașteptată, pierderea cuiva drag, o despărțire, probleme la job. Când soțul său s-a îmbolnăvit, iar ea a fost nevoită să renunțe la o slujbă foarte solicitantă, Katherine May s-a trezit aruncată într-un ocean de incertitudine și izolare. Cartea aceasta e mărturia felului în care a reușit să depășească momentele grele și a învățat să le privească mai degrabă ca pe niște șanse de a se dezvolta. Transformările incredibile prin care natura trece în timpul iernii pentru a supraviețui frigului i-au slujit autoarei drept surse de inspirație, dându-i puterea de a continua.

Folosind exemple din literatură, mitologie sau lumea naturală, *Iernile sufletului* adună o serie de lecții inspiratoare despre puterea eliberatoare a odihnei și a retragerii.

Katherine May ne invită la acceptarea tristeții prin retragerea din lumea agitată, la descoperirea bucuriei care există în frumusețea trecătoare a iernii, la înțelegerea vieții drept un fenomen ciclic, nu o linie continuă. Iar minunatul ei *memoir*, care a cucerit cititorii din întreaga lume, ne învață să îmbrățișăm, pur și simplu, iernile din viețile noastre.

„Înțeleaptă, radicală și liniștitoare. Este o modalitate originală și revigorantă de a privi iarna, atât ca anotimp, cât și ca metaforă a unor momente grele din viețile noastre."

LUCY JONES

„O analiză elegantă despre puterea consolatoare a naturii și cum aceasta poate fi minunat de vindecătoare, chiar și în zilele cele mai grele."

SUNDAY EXPRESS

Memoir
Natură
Inspirațional

Imprintul de cărți de nonficțiune ORION aduce laolaltă cele mai provocatoare cărți despre lumea în care trăim.

Cărți care propun idei noi și incitante despre spațiu, oameni, societate, corp și minte, cultură și civilizație.

Explorează, descoperă, înțelege, acceptă noi provocări: asta face ORION și la asta îi invităm pe cititorii cărților noastre.

ORION
powered by NEMIRA

Magic FM
always great music

„În lumea noastră contemporană, mereu prinsă cu multe treburi, încercăm întruna să amânăm instalarea iernii sufletești. Nu-i îngăduim niciodată să se facă simțită pe deplin și nici nu avem curajul de a recunoaște că ne-a răvășit.

O trăire a unei aspre ierni sufletești ne-ar face bine câteodată. Trebuie să încetăm să mai credem că aceste perioade din viața noastră sunt cumva prostești, un eșec al nervilor, o lipsă de voință. Trebuie să ne oprim din încercarea de a le ignora sau de a le da deoparte. Sunt reale și cer ceva de la noi. Trebuie să învățăm să poftim iarna în viețile noastre.

E posibil să nu avem libertatea de a alege dacă să ne trăim iarna sufletească, dar putem alege *cum* să o trăim."

Foto © Sara Norling

KATHERINE MAY

scrie atât ficțiune, cât și nonficțiune, printre cărțile sale numărându-se romanul *The Whitstable High Tide Swimming Club* (2018) și *The Electricity of Every Living Thing: A Woman's Walk in the Wild to Find Her Way Home* (2019), un *memoir* despre sindromul Asperger. A coordonat programul de Creative Writing la Canterbury Christ Church University și, de asemenea, a ținut cursuri de scriere pentru Tate Britain și National Gallery.

De-a lungul timpului a scris numeroase articole și eseuri pentru diverse publicații, precum: *New York Times*, *Cosmopolitan*, *Times*, *Psychologies* sau *Good Housekeeping*.

Locuiește pe țărmul mării în Whitstable, Marea Britanie, și este o mare iubitoare a traiului în aer liber.

Memoir-ul său, *Iernile sufletului. Despre tihnă și refugiu în perioade dificile* (*Wintering: The Power of Rest in Difficult Times*), a apărut în 2020 și a fost bestseller *New York Times*.

KATHERINE MAY

IERNILE SUFLETULUI

Despre tihnă și refugiu în perioade dificile

Traducere din limba engleză și note de
ANDREEA CĂLIN

ORION

Colecție coordonată de Laura CÂLȚEA
Redactor: Maria TĂNĂSESCU
Lector: Andreea IANCU
Cover design © Two Associates
Prelucrare copertă: Alin-Adnan VASILE
Tehnoredactor: Antonela IVAN
Prepress: Alexandru CSUKOR

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MAY, KATHERINE
Iernile sufletului: despre tihnă și refugiu în perioade dificile /
Katherine May ; trad. din lb. engleză: Andreea Călin. -
București : Nemira Publishing House, 2021

I. Călin, Andreea (trad.)

Katherine May
WINTERING: THE POWER OF REST AND RETREAT IN DIFFICULT TIMES
Copyright © 2020 by Katherine May

© ORION, 2021
ORION este un imprint al Grupului editorial **NEMIRA**

Tiparul executat de GANESHA PUBLISHING HOUSE

Pentru toți cei care și-au trăit iernile sufletești[1]

[1] În limba engleză, substantivul *winter* („iarnă") poate fi folosit și ca verb, de unde și titlul original al cărții, *Wintering*, dar nu neapărat cu sensul de „hibernare" sau „iernare". Acțiunea pe care o descrie verbul, mai ales în această carte, este aceea de a trece conștient prin perioadele dificile ale vieții, de a-ți asuma un moment sau o perioadă în care lucrurile nu merg bine (din varii motive și pe diferite planuri ale existenței), de a-l parcurge atent și învățând ceva din experiența aceasta. Pe parcursul cărții, traducerea în română încearcă să aproximeze acest sens (imposibil de redat ca atare) prin expresii precum „trăirea iernii" sau „iarna sufletească".

„Peste pământul presărat cu petice de zăpadă pe jumătate topită
Ciorile îngândurate din cuiburile lor au croncănit
Și au văzut din vârful ulmilor, delicată ca florile ierbii,
Ceea ce noi, de jos, nu puteam vedea, Iarna trecând."

Edward Thomas, „Dezgheț"[1]

[1] În orig., „Over the land freckled with snow half-thawed/ The speculating rooks at their nests cawed/ And saw from elm-tops, delicate as flowers of grass,/ What we below could not see, Winter pass." – Edward Thomas, „Thaw".

PROLOG

SEPTEMBRIE

VARĂ INDIANĂ

Unele ierni se petrec în plin soare. Aceasta anume și-a făcut apariția într-o zi luminoasă de început de septembrie, cu o săptămână înainte de aniversarea mea de patruzeci de ani.

Petreceam cu prietenii pe plaja Folkestone, care se întinde în Canalul Mânecii de parcă ar vrea să atingă Franța. Era începutul unei perioade de două săptămâni de prânzuri și băute care speram că mi-ar permite să evit o petrecere și m-ar ajuta să pășesc în siguranță în următorul deceniu de viață. Acum, fotografiile pe care le am din acea zi par absurde. Teribil de conștientă de senzația propriei deveniri, am făcut instantanee cu orașul de pe litoral scăldat în căldura unei veri indiene. Spălătoria automată cu un aer vintage, pe lângă care am trecut pe drumul dinspre parcare. Căsuțele în culori pastelate care se întind de-a lungul coastei. Copiii noștri sărind peste valuri împreună, bălăcindu-se cu picioarele într-o mare de un turcoaz imposibil. Înghețata Gypsy Tart pe care am mâncat-o în timp ce se jucau.

Nu există fotografii cu soțul meu, H. Asta nu e neapărat ceva ieșit din comun: fotografiile pe care le fac, iar și iar, sunt cu fiul meu, Bert, și cu marea. Dar ce e ciudat este golul din jurnalul fotografic începând cu acea după-amiază, până când, două zile

mai târziu, apare o fotografie cu H pe un pat de spital, zâmbind forțat la poză.

Pe malul idilic al mării, H se plângea deja că se simte rău. Asta nu însemna mare lucru; am descoperit că să fii părinte al unui copil mic aduce o succesiune lungă de microbi în casă, microbi care provoacă dureri în gât, și eczeme, și nasuri înfundate, și dureri de stomac. H nici măcar nu se plângea prea tare. După un prânz pe care nu a putut să-l mănânce, ne-am plimbat până la locurile de joacă din vârful falezelor. H a dispărut o vreme. I-am făcut lui Bert o fotografie jucându-se într-o groapă de nisip, cu o sfoară din alge legată de fundul pantalonilor ca o coadă. Când H s-a întors, mi-a spus că vomitase.

„Ah, nu!" îmi aduc aminte că am spus, încercând să empatizez cu el, deși în sinea mea mă gândeam cât de enervantă era treaba asta. Urma să ne scurtăm excursia din ziua aceea și să ne ducem înapoi acasă, și apoi probabil că va trebui să doarmă ca să-i treacă. Se ținea de burtă, dar, având în vedere contextul, asta nu părea foarte îngrijorător. Nu mă grăbeam deloc să plec și probabil că asta se vedea pentru că-mi aduc aminte foarte clar ce șoc am avut când prietenul nostru - unul dintre cei mai vechi prieteni, pe care-l cunoșteam de când eram elevi - m-a atins pe umăr și mi-a spus:

– Katherine, cred că lui H îi e foarte rău.

– Pe bune? am spus eu. Chiar ți se pare?

M-am uitat și l-am văzut pe H strâmbându-se, cu fața lucind de sudoare. Am spus că mă duc să aduc mașina.

Până am ajuns acasă, credeam în continuare că nu e mai mult decât un episod de norovirus.[1] H s-a culcat și eu am încercat să-i găsesc lui Bert ceva de făcut, dacă tot fusese văduvit de după-amiaza lui pe plajă. Dar, două ore mai târziu, H m-a chemat sus și l-am

[1] Norovirus este denumirea dată unui grup de virusuri care provoacă gastroenterita acută, o infecție contagioasă la nivelul stomacului și intestinelor.

găsit îmbrăcându-se. „Cred că trebuie să merg la spital", a spus el. Am fost așa de surprinsă, încât am râs.

H stătea într-un scaun de plastic din sala de așteptare cu o canulă în mână, arătând groaznic. Era sâmbătă noaptea. Locul era plin de jucători de rugby care-și admirau degetele rupte, de beți cu fețe tăiate și bătrâni cocoșați în scaune cu rotile, pe care îngrijitorii lor refuzau să-i ducă înapoi la aziluri. Îl lăsasem pe Bert la vecini și promisesem c-o să mă întorc în vreo două ore, dar curând le scriam un mesaj să-i întreb dacă nu i-ar deranja să-l țină peste noapte. Când l-am lăsat pe H acolo, era deja trecut de miezul nopții și tot nu-l mutaseră încă într-un salon.

M-am dus acasă și n-am dormit. Când m-am întors a doua zi de dimineață, am aflat că situația se agravase. H era confuz și ardea din cauza febrei. Durerea se agravase peste noapte, mi-a spus el, dar când ajunsese la un nivel maxim, asistentele medicale făceau schimbul de tură, așa că nimeni nu-i putuse da medicamente ca s-o facă suportabilă. Apoi i-a explodat apendicele. A simțit asta. A urlat în agonie, doar ca să fie certat de asistenta-șefă pentru că era obraznic și făcea scandal. Bărbatul din patul de lângă el a trebuit să se ridice să-i susțină cauza; ne-a vorbit din spatele perdelelor, spunând: „L-au lăsat într-o stare cumplită, bietul om."

Tot nu era niciun semn că va fi operat. Lui H îi era frică.

După asta, mi s-a făcut și mie frică. Mi se părea că ceva periculos și cumplit se întâmplase când îmi abandonasem postul. Și încă se mai întâmpla; asistentele și doctorii păreau să plutească de colo-colo, de parcă nu era nicio grabă, de parcă un om ar trebui să stea relaxat și să lasă organele interne să-i explodeze fără niciun oftat. Deodată am simțit, furioasă, că aș putea să-l pierd. Era evident că avea nevoie de cineva să stea la capul patului și să-l apere, așa că asta am făcut. M-am înființat acolo, ignorând orele de vizită, iar când durerea a devenit insuportabilă, m-am

ținut după asistenta-șefă până l-a ajutat. De obicei mi-e prea jenă și să-mi comand singură pizza, dar asta era ceva diferit. Eram eu contra lor, suferința soțului meu contra programului lor rigid. Nu aveam de gând să mă dau bătută.

Am plecat la nouă în acea seară și am sunat o dată pe oră până când a intrat în siguranță în sala de operație. Nu-mi păsa că sunt enervantă. Apoi am stat trează până când a ieșit din operație și am auzit că se simte bine. După care nu am putut să dorm. În astfel de momente, somnul pare o cădere; te scufunzi într-un întuneric luxuriant, doar ca să te trezești din nou tresărind, holbându-te la întuneric de parcă ai putea discerne ceva în noaptea densă. Singurele lucruri pe care le-am putut găsi erau propriile mele frici: realitatea insuportabilă a suferinței sale și groaza de a rămâne fără el.

Am stat de veghe toată săptămâna, între dusul și luatul copilului de la școală. Am fost acolo când chirurgul a explicat proporția infecției într-un mod care se apropia de starea de evlavie; am fost acolo să-mi fac griji că lui H nu-i scădea temperatura, iar nivelurile de oxigen din sânge nu reveneau la normal. L-am ajutat să facă plimbări lente prin secție și l-am privit dormind după aceea, câteodată ațipind în mijlocul unei propoziții. I-am pus haine curate și i-am adus cantități minuscule de hrană ca să mănânce. Am încercat să liniștesc temerile lui Bert referitoare la tatăl său care era legat de atât de multe fire, și tuburi, și echipamente ce scoteau sunete ascuțite.

Undeva, în mijlocul catastrofei, s-a deschis un spațiu. Erau ore pe care le petreceam conducând la spital de acasă sau de la spital acasă; stând la capul patului lui H în timp ce el dormita; așteptând la cantină cât timp se schimbau turele. Zilele mele erau în același timp tensionate și lente. Trebuia mereu să fiu undeva, trează și atentă, dar devenisem totodată și inutilă, o intrusă. Mi-am petrecut o mulțime de timp privind în jurul meu,

întrebându-mă ce să fac, mintea mea străduindu-se să ordoneze aceste experiențe noi, să găsească un context pentru ele.

Și, în tot spațiul acela, deodată mi s-a părut inevitabil că asta avea să se întâmple. Un uragan ciudat, irezistibil, făcea deja dezastre prin viața mea, iar asta era doar una dintre urmele sale. Doar cu o săptămână în urmă îmi dădusem preavizul pentru jobul meu de lector universitar, în speranța de a găsi o viață mai bună dincolo de stresul permanent și de vuietul vieții universitare contemporane. Și iată-mă acum, luându-mi concediu de îngrijire a unui bolnav în săptămânile aglomerate de la începutul semestrului. Nu era nicio îndoială că puneam la încercare răbdarea tuturor, dar nimeni altcineva n-ar fi putut rezolva dezastrul ăsta.

În plus, tocmai publicasem prima mea carte din ultimii șase ani și mai aveam un termen-limită care se apropia. Fiul meu revenise doar de curând la școală după lunga vacanță de vară, și aveam toate îngrijorările materne obișnuite cu privire la capacitatea lui de a face față provocărilor clasei întâi. Schimbarea avea loc, iar în preajma mea se afla și verișoara ei, moartea inevitabilă, care nu doar că-mi bătea la ușă, ci, mai degrabă, o dobora asemenea unei forțe teribil de brutale, în afara oricărei legi.

La aniversarea mea de treizeci de ani, reușisem să dau buzna nechemată la un priveghi. Stabilisem să mă văd cu o prietenă la o cârciumă și am făcut gafa de a intra doar ca să descopăr că fusese rezervată pentru masa de pomenire după o înmormântare irlandeză. Toată camera era decorată în negru și o formație cânta într-un colț – două tinere la lăute, interpretând cântece populare. Bineînțeles că ar fi trebuit să mă întorc și să ies, dar îmi făceam griji că atunci nu avea să mă găsească prietena mea, și afară ploua. M-am gândit că puteam doar să pândesc aproape de ușă și să încerc să rămân neobservată. De fapt, nu știu ce a fost în capul meu; orice persoană rezonabilă ar fi plecat și ar fi trimis un mesaj pe telefon. Dar am rămas și m-am gândit că ăsta e

norocul meu - un soi de vestitor al morții care să marcheze finalul tinereții mele de la douăzeci de ani.

Situația s-a agravat când a ajuns prietena mea și a devenit evident că semăna extraordinar de mult cu una dintre membrele formației, care, la momentul respectiv, se retrăsese în culise. Asta nu era doar părerea mea, se pare că și familia decedatului o confundase cu scripcarul acum dispărut. Prietena mea a fost îmbrățișată, i s-a strâns mâna, a fost bătută pe spate și s-a insistat categoric să rămână să bea ceva. Pentru că nu avea nici cea mai vagă idee ce se întâmpla și a presupus, am aflat eu mai târziu, că asta era doar ospitalitatea caldă a irlandezilor, a fost de acord și a reușit chiar să fenteze întrebări despre talentul ei muzical cu ceea ce a părut a fi modestie, dar, de fapt, era negare totală. Am reușit să plecăm doar pentru că aveam bilete la teatru care au putut demonstra, fără urmă de îndoială, că trebuia să ajungem în altă parte.

Tot episodul a avut un aer de farsă shakespeareană, pusă în scenă doar pentru mine. Dar, privind retrospectiv, a fost o palidă alinare. Am trecut pragul aniversării mele de patruzeci de ani cu H proaspăt ieșit din spital și toate petrecerile anulate. La zece seara, Bert m-a chemat sus și a vomitat instantaneu pe mine. Peste noapte a fost în regulă. Dar, până atunci, nu mai conta, pentru că oricum renunțasem să mai dorm. Ceva se schimbase deja.

În țesătura realității cotidiene mai există rupturi și câteodată se deschid și cazi prin ele altundeva. Un Altundeva care se scurge într-un ritm diferit de aici și acum, unde toți își văd de treaba lor. Un Altundeva unde trăiesc fantome ascunse vederii și abia zărite de persoane din lumea reală. Un Altundeva care funcționează într-un ritm decalat, așa că nu prea poți să ții pasul. Poate că oricum eram pe marginea prăpastiei spre Altundeva; dar acum am căzut prin plasă, la fel de simplu și de discret ca

praful care se mută de colo-colo pe podea. Am fost surprinsă să descopăr că mă simțeam acasă acolo.

Începuse iarna.

Cu toții ne trăim iarna sufletească la un moment dat, iar unii și-o trăiesc la nesfârșit.

Iarna sufletească este un anotimp petrecut în frig. E o perioadă nefertilă din viață, când ești separat de lume, te simți respins, tras pe o linie moartă, blocat în evoluție sau distribuit în rolul unui străin. Poate este cauzată de o boală sau de un eveniment din viață, cum ar fi o pierdere sau nașterea unui copil; poate vine dintr-o umilire sau dintr-un eșec. Poate ești într-o perioadă de tranziție și ai alunecat temporar între două lumi.

Unele ierni sufletești se furișează mai lent pe la spatele nostru, însoțind moartea anticipată a unei relații, responsabilitățile, tot mai apăsătoare, de îngrijire a părinților care îmbătrânesc, picătura chinezească a pierderii încrederii în sine. Unele sunt îngrozitor de neașteptate: descoperi într-o zi că abilitățile tale sunt considerate depășite, compania pentru care ai lucrat a dat faliment și partenerul tău e îndrăgostit de altcineva. Indiferent cum apare, iarna sufletească e, de obicei, involuntară, însingurată și profund dureroasă.

Dar mai e și inevitabilă. Ne place să ne imaginăm că e posibil ca viața să fie o vară eternă și că am eșuat esențial în a realiza acest lucru în ceea ce ne privește. Visăm la un habitat ecuatorial, de-a pururi aproape de soare, mereu în plin sezon. Dar viața nu e așa. Din punct de vedere emoțional, suntem înclinați spre veri sufocante și ierni apăsătoare și întunecate, spre scăderi bruște de temperatură, spre lumină și umbră. Chiar dacă, printr-un autocontrol și noroc extraordinare, am reușit să ne controlăm sănătatea și

fericirea pe tot parcursul vieții, tot nu am putea evita iarna. Părinții noștri ar îmbătrâni și ar muri; prietenii noștri ne-ar trăda uneori; uneltirile lumii ar ajunge într-un final să ne doboare. Undeva, pe parcurs, am da greș. Iarna ar intra tăcută în scenă.

Am învățat de tânără să-mi trăiesc iarna sufletească. Fiind una dintre multele fete de vârsta mea al cărei autism nu a fost diagnosticat, mi-am petrecut în permanență copilăria afară, în frig. La șaptesprezece ani, m-a lovit o depresie atât de profundă, încât m-a imobilizat luni de zile. Eram convinsă că n-o să-i supraviețuiesc. Eram convinsă că nu vreau să-i supraviețuiesc. Dar, undeva acolo, în profunzime, am găsit sămânța dorinței de a trăi, iar tenacitatea ei m-a surprins. Mai mult decât atât, m-a făcut să fiu ciudat de optimistă. Iarna mă decolorase, mă sfârtecase complet. În tot albul acela, am văzut șansa de a mă reinventa. Căindu-mă pe jumătate, am început să construiesc un alt gen de persoană: una care uneori se purta urât și care nu făcea întotdeauna ce trebuia și a cărei inimă imensă și prostuță o făcea să pară că suferă la nesfârșit, dar și una care merita să fie aici, pentru că acum avea ceva de oferit.

Ani de zile, spuneam oricui era dispus să asculte: „Am avut o cădere nervoasă la șaptesprezece ani." Majoritatea oamenilor se simțeau jenați când auzeau asta, dar unii erau recunoscători să descopere un filon comun în povestea lor și a mea. Oricum, credeam cu convingere că ar trebui să vorbim despre lucrurile astea și că eu, pentru că învățasem niște strategii, ar trebui să le împărtășesc. Asta nu m-a salvat de alte și alte căderi, dar, de fiecare dată, pericolul se micșora. Am început să-mi simt iernile sufletești: să le anticipez lungimea și anvergura, cât de dificile aveau să fie. Știam că nu durau la nesfârșit. Știam că trebuia să găsesc cea mai bună cale de a le traversa până la primăvară.

Îmi dau seama că sfidez convențiile sociale. Perioadele în care nu ne mai sincronizăm cu viața de zi cu zi rămân un subiect

tabu. Nu suntem crescuți ca să ne recunoaștem iernile sufletești sau să le conștientizăm caracterul inevitabil. În schimb, avem tendința să le percepem ca pe o umilință, ceva ce ar trebui ascuns vederii ca să nu șocăm lumea prea tare.

Arborăm în public o figură curajoasă și jelim în particular; ne prefacem că nu vedem durerea altora. Tratăm fiecare iarnă sufletească precum o anomalie jenantă care ar trebui ascunsă sau ignorată. Asta înseamnă că am transformat în secret un proces cât se poate de banal și, ca atare, le-am acordat celor care-l îndură un statut de paria, obligându-i să se retragă din viața de zi cu zi pentru a-și ascunde eșecul. Pentru asta plătim un preț uriaș. Iarna sufletească aduce cu ea unele dintre cele mai profunde și revelatorii momente din experiența umană, iar înțelepciunea aparține celor care și-au trăit iernile.

În lumea noastră contemporană, mereu prinsă cu multe treburi, încercăm întruna să amânăm instalarea iernii sufletești. Nu-i îngăduim niciodată să se facă simțită pe deplin și nici nu avem curajul de a recunoaște că ne-a răvășit.

O trăire a unei aspre ierni sufletești ne-ar face bine câteodată. Trebuie să încetăm să mai credem că aceste perioade din viața noastră sunt cumva prosteși, un eșec al nervilor, o lipsă de voință. Trebuie să ne oprim din încercarea de a le ignora sau de a le da deoparte. Sunt reale și cer ceva de la noi. Trebuie să învățăm să poftim iarna în viețile noastre.

E posibil să nu avem libertatea de a alege dacă să ne trăim iarna sufletească, dar putem alege *cum* să o trăim.

Surprinzător de multe romane și basme se petrec în zăpadă. Cunoștințele noastre despre iarnă sunt un fragment de copilărie, aproape înnăscut. Toate pregătirile atente pe care le fac

animalele pentru a îndura frigul, lunile fără hrană, hibernarea și migrarea, copacii care-și scutură frunzele. Asta nu e o întâmplare.

Schimbările care se petrec iarna sunt un soi de alchimie, o vrajă făcută de creaturile obișnuite pentru a supraviețui. Pârși care se îngrașă pentru a hiberna, rândunici care migrează în Africa de Sud, copaci care incendiază în culori de foc ultimele săptămâni ale toamnei. E minunat să supraviețuiești lunilor îmbelșugate ale primăverii și verii, dar iarna suntem martorii înfloririi naturii în toată splendoarea ei în vremuri de penurie.

Plantele și animalele nu se luptă cu iarna; ele nu se prefac că ea nu se întâmplă și nu încearcă să-și vadă mai departe de aceleași vieți pe care le-au trăit vara. Se pregătesc. Se adaptează. Trec prin metamorfoze extraordinare ca să supraviețuiască. Iarna este un anotimp al retragerii din lume, al resurselor limitate, al actelor de o eficiență brutală și al dispariției din câmpul vizual; dar în ea se petrece transformarea. Iarna nu este moartea ciclului vieții, ci testul său suprem.

Când nu mai tânjim după vară, iarna poate fi un anotimp superb. Lumea se umple de o frumusețe aparte și chiar și trotuarele strălucesc. E vremea reflecției și a recuperării, a refacerii lente, a organizării casei.

Să faci aceste lucruri profund demodate – să încetinești, să dilați timpul liber, să dormi suficient, să te odihnești – este acum un act radical, dar esențial. Aceasta este o răspântie pe care o cunoaștem cu toții, un moment în care trebuie să renunți la una dintre piei. Dacă faci asta, vei scoate la vedere toate acele terminații nervoase dureroase și te vei simți atât de crud, încât va trebui să ai grijă de tine o vreme. Dacă nu faci asta, atunci pielea aceea se va întări.

Este una dintre cele mai importante alegeri pe care le vei face vreodată.

OCTOMBRIE

PREGĂTIREA

Fac covrigi. Sau, mai degrabă, eșuez spectaculos la făcut covrigi. Rețeta pe care o folosesc menționează o cocă tare; toate bune și frumoase până când a plesnit ceva în mixerul meu și l-a făcut să țipe de parcă l-aș fi rănit. Ca să nu renunț, am pus coca pe blatul bucătăriei și am frământat-o cu mâna timp de zece minute, apoi am pus-o într-un vas uns cu ulei și am lăsat-o să crească într-un loc călduț, pe care-l preferă pisica, de pe podeaua sufrageriei, unde țevile sistemului de încălzire centrală sunt aproape de suprafață.

După o oră, nu părea să se fi întâmplat nimic, așa că am mai lăsat-o o oră înainte să-mi pierd toată răbdarea și s-o modelez, fie ce-o fi, în inele mici. Abia după ce le-am fiert (privind neajutorată cum se desfăceau în forme ciudate de croasant) și le-am băgat în cuptorul încins, mi-a trecut prin cap să verific data de expirare de pe cutia cu drojdie pe care o folosisem: ianuarie 2013. Acum cinci ani. Bănuiesc că am cumpărat-o înainte să se nască fiul meu, ultima oară când avusesem timp să mă gândesc la producerea unor bunătăți pe bază de drojdie.

În mod deloc surprinzător, covrigii nu sunt comestibili. Nu contează. Nu coc pentru că mi-e foame, coc pentru a-mi ține

mâinile ocupate. Așa e, covrigii nu ar fi trebuit să fie atât de duri (atât în ceea ce privește textura, cât și dificultatea de a-i face), dar oricum au umplut un gol imens din ziua mea, unde ar fi trebuit să fie munca, iar făcutul lor a pus stavilă gândurilor negre, măcar o vreme.

H e acasă și în siguranță și chiar a revenit fericit la munca lui. Eu sunt încă acasă. Pentru că ani de zile am trăit la intensitate maximă, nivelul meu de stres a atins un fel de crescendo. Mă simt fizic incapabilă să mă duc la muncă, de parcă aș fi conectată de casă printr-o bucată de elastic ce mă trage înapoi de fiecare dată când încerc să fac naveta. E mai mult decât un simplu moft, este un refuz fizic absolut. Deja, de mult timp, trag de mine în starea asta, dar, într-un final, ceva a plesnit. Poate chiar la propriu. În timp ce H era în spital, am început să observ o forfotă dureroasă în partea dreaptă a abdomenului, ceva ce am presupus că este o reacție de simpatie față de apendicita lui. Dar apoi a continuat și, de fapt, a părut să se agraveze în timp ce el se însănătoșea. Fac grimase la cel mai mic efort. Acum o săptămână m-am trezit ținându-mă de burtă peste pupitrul de la universitate, incapabilă să mă gândesc la altceva decât la durerea pe care o simțeam. Am luat autobuzul spre casă și de atunci am stat aici cam tot timpul.

Am îndurat o discuție rușinoasă cu medicul meu de familie în care am recunoscut că am ignorat în mod sistematic toate indiciile importante ale cancerului de colon timp de aproape un an, m-a trimis să fac de urgență analize și mi-am luat concediu medical. Nu am cum să nu mă gândesc că am lăsat stresul s-o ia razna într-un asemenea hal încât a început să mănânce din mine, că ar fi trebuit să cer ajutor mai devreme. Dar, pe de altă parte, stresul e o treabă rușinoasă, o afirmare a inabilității mele de a face față. Pe ascuns, sunt mulțumită că trebuie să gestionez durerea, mai degrabă decât senzația confuză că mă simt depășită. Cumva, durerea e mai concretă. Mă pot ascunde în spatele ei și pot spune:

„Vedeți, nu sunt incapabilă să-mi gestionez volumul de muncă. Chiar sunt bolnavă."

Acum am ore întregi în care să mă gândesc la lucrurile astea, iar mintea mea e prea confuză ca să se concentreze pe orice altceva. Am gătit mult de când sunt bolnavă. E un gen mărunt și plăcut de activitate, ceva ce pot face în clipa de față. Nu e ca și cum gătitul ar fi ceva nou pentru mine; mereu am gătit. Dar, în ultimii câțiva ani, gătitul a fost exilat din viața mea împreună cu plăcerea sa pereche de achiziționare a ingredientelor. Viața a fost plină, iar în graba generală a lucrurilor, aceste fragmente vitale ale identității mele au fost lăsate pe dinafară. Mi-au lipsit, dar într-un mod cumva dezarmant. Ce poți face în plus când deja faci totul?

Problema cu „totul" este că, într-un final, ajunge să semene teribil de mult cu nimic: activitate nebunească, agitată, dezgolită de orice sens. Timpul a trecut atât de repede de când cresc un copil și scriu cărți și am un job cu normă întreagă care adesea se prelungește în weekenduri, încât nu prea pot să mai țin socoteala. Anii dinainte nu sunt chiar un vid, dar sigur sunt încețoșați și ciudat de lipsiți de sens, cu excepția unei senzații de supraviețuire prin agățare. În timp ce întorc pe toate părțile cutia cu drojdie din mâinile mele, îmi construiesc o poveste salvatoare. Mă simt de parcă am căzut prin puțul incredibil de lung al unui lift și tocmai am aterizat la capăt cu o bufnitură. E un loc spațios și plin de ecouri, și tot nu sunt foarte sigură cum să ies de aici. Încerc să găsesc drumul înapoi spre ceva cunoscut.

În *Moominland Mindwinter* de Tove Jansson[1], Momi se trezește din greșeală din hibernare prea devreme. Obișnuit să doarmă

[1] A cincea carte din seria *Momin*, de Tove Jansson, celebră serie pentru copii, care imaginează un univers idilic și inocent, populat de personaje simpatice și amuzante ce trăiesc în Țările Nordicilor (mai exact, în Momilandia). În limba română au apărut la Editura Arthur volumele *Cometă în Momilandia*, *Aventuri în Momilandia* și *Pălăria Vrăjitorului* (n. ed.).

toată iarna, este șocat să descopere lumea învelită în zăpadă, iar grădina lui – complet străină. „Toată lumea a murit cât timp am dormit eu", se gândește el. „Nu mai e potrivită pentru Momini." Pentru că se simte cumplit de singur, se duce în dormitor și trage pătura de pe mama lui: „Trezește-te!" strigă el. „Toată lumea s-a pierdut!" Mama lui se face covrig pe covorașul de lângă pat și continuă să doarmă. Aceasta este o ilustrare a propriei mele ierni sau a felului în care o simt: toți ceilalți moțăie, în timp ce eu sunt foarte trează și bântuită de spaime teribile.

În astfel de momente din viață, trebuie să continui cumva să te miști. În fiecare zi fac o plimbare scurtă și dureroasă până la magazinele locale ca să cumpăr câteva ingrediente. Frigiderul meu, care până de curând era plin ochi cu mâncare comandată online pe care cumva nu apucam niciodată s-o mâncăm, e gol acum. Cumpăr doar ce-mi trebuie; mi-e rușine de risipa pe care până de curând am acceptat-o ca fiind inevitabilă. Dar asta e diferența pe care o face timpul: îmi pot permite șchiopătatul scurt până la strada principală ca să văd ce e expus în vitrina magazinului de fructe și legume în acea dimineață. Dacă mi se termină pâinea, pot să cumpăr. Măcelarul poate să-mi vândă cantități fixe de carne, pe care știu că le voi folosi în aceeași zi. Nu mai trebuie să trec prin ciclul de congelare a unui pachet cu carne de pui, decongelarea lui după o săptămână pentru ca apoi să nu am timp să mănânc carnea și s-o arunc.

Săptămâna asta am fiert înăbușit carne de miel, morcovi, cimbru și felii de cartofi deasupra. Mă simt de parcă gătesc în casă însăși toamna. Am cumpărat o cutie cu smochine coapte, delicate, în hârtie cerată, și le-am mâncat tăiate bucățele peste terci de ovăz în trei dimineți succesive. Am făcut o supă cremoasă dintr-un dovleac de un verde palid și un file de somon marinat cu sare, zahăr, mărar și sfeclă, care i-a dat o culoare roșu-aprins.

Ulterior, am murat niște castraveți ca garnitură. Am avut timp. Toate erau posibile și meritau făcute.

M-am bucurat și de setul bun de creioane colorate pe care l-am cumpărat pentru Bert, unele germane marca Lyra, ca eroina ponosită din trilogia *Materiile întunecate* de Philip Pullman. Au un pigment intens și sunt cerate, la ani lumină de cele ieftine pe care le luăm de obicei fără să ne gândim, și i-au schimbat modul în care desenează, făcându-mă să vreau să particip și eu. Aproape că le-am iertat pentru prețul piperat – au rezistat de departe mult mai mult decât altele.

Nu am avut nici cea mai vagă idee cât de mult s-au retras din viața mea aceste plăceri liniștite în timp ce mă grăbeam de colo-colo, iar acum le doresc înapoi: munca liniștită, ritmică, cu mâinile, genul de concentrare ușoară care-ți permite să visezi și senzația difuză de generozitate. Fac omuleți de turtă dulce cu Bert și-mi dau seama că am foarte mare grijă de ei, de parcă ar fi păpuși voodoo inversate. Mi-l imaginez pe fiecare în parte ca pe un act mărunt de frondă la adresa vieții pe care am dus-o. E un soi de magie empatică pentru a gestiona ceva atât de inutil cu o asemenea reverență: am grijă de cei morți, așternând întru odihnă veșnică un set de valori cu care nu mai am ce face.

Pe măsură ce zilele devin mai scurte, aducem lumina în casă ca să gonim diferitele tipuri de întuneric care ne dau târcoale în ea. Caut lumânări prin dulapuri, atârn ghirlande luminoase în cele mai întunecate colțuri și încep să-mi depăn din nou povestea, chiar dacă numai pentru mine. Asta fac oamenii: ne facem și ne refacem poveștile, abandonându-le pe cele care nu ni se mai potrivesc și încercând să vedem cum ne vin altele noi. Îmi spun acum povestea unui stil de muncă căruia i-am căzut pradă din greșeală, pentru că mi-era teamă că n-o să mai reușesc niciodată să mă stabilizez după ce l-am născut pe fiul meu. Nu am făcut

față sarcinii, nu am făcut față perioadei când am avut un bebeluș și am revenit la muncă în încercarea de a-mi croi înot drumul spre uscat. Asta nu a rezolvat nimic, dar mi-a dat înapoi unul dintre aspectele vieții mele în care mă simțeam eficientă.

Munceam ziua întreagă, impunându-mi sesiuni de planificare a cursurilor la cinci dimineața și deschizând din nou laptopul la nouă în fiecare seară, chiar înainte să mă bag în pat. Furam timp în weekenduri ca să pun note pe lucrări și să scriu ghiduri de curs, oricând reușeam să-mi conving soțul și fiul să facă ceva fără mine. Oamenii mă admirau pentru cât de multe lucruri reușeam să fac. M-am simțit măgulită, dar, în sinea mea, simțeam că încercam doar să țin pasul cu toți ceilalți, iar ei păreau să se descurce mult mai bine. Până la urmă, aveam colegi care răspundeau de obicei la e-mailuri după miezul nopții, mult timp după ce eu adormisem. În realitate, mi-era rușine. Mereu am crezut că eu, cea atât de înțeleaptă, nu voi cădea niciodată în capcana dependenței de muncă. Dar iată-mă, după ce am muncit din greu și un timp atât de îndelungat, m-am îmbolnăvit. Și, mai rău decât atât, am uitat cum să mă odihnesc.

Sunt, inevitabil, obosită. Dar e mai mult decât atât. Sunt pustiită. Sunt morocănoasă și iritabilă, mă simt mereu de parcă aș fi vânată, considerând că totul e urgent și că niciodată nu pot să fac suficient. Iar casa mea – preaiubita mea casă – a suferit un soi de entropie în care toate s-au prăbușit, s-au stricat și s-au uzat lent. Pe fiecare suprafață și în fiecare colț s-au adunat resturi, iar eu am fost neputincioasă în fața acestui fenomen.

De când mi-am luat concediu medical, am fost obligată să stau întinsă pe canapea și să mă uit la dezastru ore în șir, mirându-mă cum a ajuns să fie atât de rău. Nu mai există niciun loc liniștitor în casă, unul în care să te poți odihni o vreme fără să ți se aducă aminte că ceva trebuie reparat sau curățat.

Ferestrele sunt umbrite de vălul prăfuit al sutelor de ploi. Vopseaua se ia de pe parchet. Pereții sunt împânziți de cuie cărora le lipsesc tablourile sau de găuri care ar trebui umplute și acoperite cu vopsea. Chiar și televizorul atârnă într-o parte, dezechilibrat. Când mă urc pe un scaun și golesc raftul de sus al șifonierului, îmi amintesc că am vrut să înlocuiesc perdelele de la dormitor de cel puțin trei ori în ultimii câțiva ani și fiecare sul de material pe care l-am cumpărat a sfârșit prin a fi împachetat frumos și pus deoparte, complet uitat.

Faptul că observ aceste lucruri abia acum, când sunt fizic incapabilă să remediez situația e ca un fel de tortură elaborată, pusă la cale de zei greci răzbunători. Dar iat-o: iarna mea. E o invitație deschisă să fac trecerea la o viață mai sustenabilă și să reiau controlul asupra haosului pe care l-am creat. E un moment în care trebuie să intru în starea de solitudine și de contemplare. Mai e și un moment când trebuie să mă îndepărtez de legături vechi, când trebuie să las anumite prietenii să se răcească, chiar dacă numai pentru o vreme. E un drum pe care am mers de nenumărate ori în viața mea. Am deprins setul de abilități necesare pentru a trăi dificila iarnă sufletească.

Chiar dacă nu mi-am dat seama că vine iarna, măcar am prins-o în fazele timpurii. Sunt doar puțin pierdută, atâta tot; doar puțin întunecată, ca ferestrele mele. Sunt hotărâtă să intru conștientă în iarnă, să fac din ea un soi de exercițiu pentru a mă înțelege mai bine. Vreau să evit să mai fac aceleași greșeli din nou. Aproape că mă întreb dacă ar fi posibil ca pe undeva să existe ceva plăcut în ea, dacă aș fi suficient de bine pregătită. Pot să simt că urmează declinul; știu că gătitul supei și coptul nu mă pot susține la nesfârșit. O să fie mai rău de atât: mai întunecat, mai anevoios, mai singuratic. Vreau să-mi aștern un pat din paie, ca lovitura să fie mai blândă când va veni. Vreau să fie totul pregătit.

Un coș cu gutui sosește în geanta unui curier, trimis de o prietenă care spune că pomul ei a dat mai multe roade anul ăsta decât în oricare alt an. Nu sunt foarte sigură când se pun în mișcare lucrurile astea, dacă am avut o primăvară deosebit de fertilă sau o vară care a menținut echilibrul perfect între ploaie și secetă, dar și prunul meu a dat roade din abundență, prima oară în cei nouă ani de când l-am plantat. Afară, pe faleză, tufișurile sunt pline de mure, iar șirurile de gard viu sunt punctate de măcieșe de un roșu-aprins, precum lampioanele chinezești. Vara împrăștie daruri în plină agonie.

Mama e genul de persoană care face de obicei conserve și am moștenit și eu nițel din priceperea ei. Ne duceam în grădina mătușii mele o dată pe an să dăm iama prin goldani, mere Bramley pentru gătit, prune și mure, noi femeile sporovăind laolaltă, cu degetele pătate de suc. Resturile aveau să fie transformate în gemuri și *chutney*[1] de mere în cratița largă, pentru conserve, a bunicii mele, pe care o mai am încă. Bunicul mura cepele cultivate de el, iar mama făcea borcane cu tocană de legume de un galben strălucitor și varză roșie. Toate astea erau păstrate până la Crăciun, când aveau să fie turnate în castroane, pentru prânzul de Boxing Day.[2]

Există o regulă tacită referitoare la conservele noastre: nu se plătește pentru ingredientul principal. Ar trebui să facă parte din ceva ce există din abundență, ceva ce altminteri nu ar fi dorit, sau ar fi imposibil de utilizat, sau ar trebui luat din sălbăticie, unde nu ar face decât să putrezească fără intervenția noastră. Nu e nevoie

[1] Un preparat din bucătăria indiană, din fructe sau legume, fierte la foc mic cu oțet, condimente și zahăr.

[2] Sărbătoare tradițională, originară din Marea Britanie, care are loc pe 26 decembrie, scopul ei inițial fiind acela de a face cadouri celor săraci.

să te uiți cu multe generații în urmă ca să-ți dai seama că aceste conserve erau un supliment esențial al produselor proaspete, greu de găsit în lunile de iarnă, deși în zilele noastre probabil că sunt mai mult un moft, ceva care ține de personalitatea mea, la care nu aș vrea să renunț. Câteodată mai fac câte un borcan de *chutney*, deși rareori am timp pentru mărunțit și amestecat, pentru sterilizarea borcanelor, și nu-mi place deloc mirosul deranjant de oțet și de ceapă crudă care rămâne în casă zile în șir după aia.

Nu, nevoia mea de a face conserve are o explicație mult mai puțin practică. În primul rând, în general conserv doar lucruri care mă fac curioasă, doar ca să văd ce se întâmplă. Anul ăsta am pus la murat o rădăcină japoneză de daikon[1] pe care am găsit-o redusă la zece penny la supermarket și nu am rezistat să nu o iau, o legătură minusculă de castraveți care se agățau de viață, neudați, într-un ghiveci pe veranda mea, și vreo două mâini de brânică de mlaștină, adunate dintr-un entuziasm impulsiv și disperat în timpul unei plimbări. Nu-mi folosesc la nimic, niciunul dintre lucrurile astea, și e foarte probabil că voi ajunge să mă uit la ele cum se vor face cenușii în borcanele lor înainte să apuc să le arunc. Se pare că, de obicei, am tendința să vreau să pun la murat chestii neapetisante. De curând, m-am trezit uitându-mă înfometată la o rețetă pentru murat poame de frasin, semințele lemnoase ale copacului care-mi veghează grădina.

Mai grav, mediul meu preferat de conservare este alcoolul. Am obiceiul să cheltuiesc o mică avere pe cantități industriale de gin în care scufund prune în exces, soc sau poame de porumbar. Fructul poate să fie sălbatic, dar rezultatul este o extravaganță prost deghizată, mai ales pentru că nu simt vreo pasiune deosebită pentru dulciuri. Am acum pe suportul meu de vinuri de sub scară

[1] Plantă rădăcinoasă originară din Japonia, de culoare albă și o formă asemănătoare cu napul.

o colecție de sticle de gin cu fructe de porumbar adunate în mai mulți ani de zile. Jur că la un moment dat o să-mi aduc aminte să-i servesc cu ea pe oaspeți.

Mă gândesc dacă să fac un lichior din gutui, dar, analizând lucrurile, decid să le transform mai bine în *membrillo*[1], acel jeleu spaniol dens, care însoțește carnea de porc și brânza Manchego.[2] Le scot pielițele galbene noduroase, mărunțesc carnea rozalie și le fierb până devin o pastă densă, de culoare roșu-aprins, care scuipă prost dispusă, în timp ce clocotește, amenințând să-mi ardă mâinile. După ce s-a întărit, îl feliez și-i duc un pachet prietenei mele Hanne Mällinen-Scott, în speranța că va fi impresionată. Hanne e finlandeză și e un specialist înnăscut în murături. Are o relație intimă cu iarna; e în genele ei. Rareori ratează ocazia de a pune în contrast duritatea ei nordică cu slăbiciunea noastră englezească, demnă de milă.

Îi povestesc despre dorința mea de a mă pregăti pentru iarna sufletească.

– Mama mea are un cuvânt pentru ceea ce faci, spune ea. *Talvitelat*. Nu prea are un echivalent englezesc, dar se traduce aproximativ prin a se păstra pentru iarnă. Îl foloseam când puneam deoparte toate hainele de vară și le scoteam pe cele de iarnă. Era întotdeauna un moment bun să le vedem din nou. Ca și cum ai avea haine noi de două ori pe an.

– Chiar faceți asta? spun eu. Adică, nu puneți doar un pulover în plus peste hainele normale?

– Nu, spune Hanne, în Finlanda nu poți să faci asta. Iarna vine pe neașteptate și nu e de glumit cu ea. Ai nevoie de o garderobă

---

[1] Un fel de marmeladă de gutui care se servește, de obicei, împreună cu brânza Manchego.

[2] Brânză făcută în regiunea La Mancha din Spania, din lapte de oaie din rasa Manchega. Este maturată între șaizeci de zile și doi ani.

complet nouă, nu ai cum să încropești din ce ai. Pe aici îi vezi pe oameni că se comportă de parcă iarna nu se întâmplă - cum sunt bărbații ăia care poartă pantaloni scurți toată luna decembrie, de parcă ar vrea să impresioneze pe cineva.

– Sau fetele care se duc la cluburile de noapte cu picioarele goale și fără haină, spun eu.

– Exact, spune Hanne. Nu fac decât să demonstreze că în Marea Britanie nu se face foarte frig. Mi-ar plăcea să-i văd încercând să facă aiureala asta în Finlanda.

Hanne e din Liminka, unde temperatura medie este de 2°C. În iulie, poate urca la 30°C, dar timp de aproape jumătate din an e sub 0°C, ajungând la -10°C în ianuarie. Trebuie să fii pregătit pentru genul ăsta de iarnă.

– Când începeți să vă pregătiți?

– În august, spune ea, fără să clipească.

– *August?*

– Mai degrabă în iulie, de fapt. Trebuie să termini tot ce ai de făcut până se face frig. După aceea, e posibil să nu mai poți merge nicăieri.

– Ce naiba poți face atât de devreme?

– Păi, spune ea, te asiguri că sunt făcute reparațiile necesare la casă, pentru că zăpada va agrava orice problemă. Nicio scurgere în acoperiș, genul ăsta de lucruri.

– Căptușești țevile, spun eu.

– Țevile noastre sunt subterane. Izolarea termică ar fi inutilă în Finlanda.

– Ah, spun eu, corect.

Încep să am senzația că nu aș rezista nici până în septembrie, ce să mai vorbim de ajuns în februarie.

– Tai lemne de foc și le depozitezi cum trebuie. Cumperi cauciucuri de iarnă pentru mașină. Faci prăjituri ca să ai congelatorul plin pentru că dacă vine cineva în vizită trebuie să-i servești

cu cafea și prăjituri. Asta e o chestie importantă: mereu ești pregătit să oferi ospitalitate. Și, bineînțeles, te apuci să cauți provizii.

Ochii lui Hanne se luminează la gândul ăsta. Ca multe populații nordice, finlandezii sunt experți la murături și conserve, bucătăria lor de iarnă concentrându-se pe alimente care pot fi depozitate. Hanne își aduce aminte de acele expediții estivale de cules de fructe de pădure și ciuperci ca fiind momentul cel mai important din an, când toată familia o pornește cu sandviciuri și petrece ziua culegând orice se găsește. Era un moment de creare de legături, tot clanul extins muncind împreună, își aduce aminte chiar și de străbunica venind să participe și ea.

– Preferatele mele erau râșcovele[1], spune ea. Trebuia să le fierbi în trei ape sărate ca să scapi de otravă.

– Cum naiba de s-a gândit cineva că sunt bune de mâncat?

– Au un gust uimitor, spune ea. Cred că probabil strămoșii noștri au continuat să le mănânce până când nu am mai murit din cauza lor.

– Iarna se face foarte întuneric? întreb eu.

– Da. Adică, nu e ca și cum am fi la Cercul Polar; încă mai vedem soarele în fiecare zi. Dar nu e prea multă lumină în timpul zilei și e amarnic de frig afară, așa că ești obligat să te adaptezi. În primul rând, dormi mai mult. Nu ai încotro. Ți se schimbă ceasul biologic; toate se echilibrează pe parcursul anului. E adevărat ce se spune despre spălatul mașinii la miezul nopții vara. Iarna trebuie să găsești modalități de a te simți confortabil, de a înveseli casa. Altminteri..., face o pauză. Oamenii nu sunt întotdeauna pregătiți pentru o schimbare a obiceiurilor lor.

---

[1] Răşcovul este o ciupercă cunoscută sub mai multe denumiri: vineţică cu lapte, pâinea pădurii, râşcov de brad, râşcovul de fag, pita lui Dumnezeu, roşcovani, roşcov.

– Nu aveți cumva cea mai mare rată de sinucideri din lume? spun eu și apoi imediat îmi doresc să nu fi făcut asta. Știu că e o statistică foarte apropiată de sufletul ei.

– Nu, spune ea, dar nu suntem departe. Cele mai multe sunt în decembrie și ianuarie. Atunci s-a sinucis tata, evident.

Toate pregătirile astea abile mă făcuseră să uit. Sunt utile, dar ne ajută doar până la un punct. Iarna ești mereu la doar câțiva pași de întuneric.

După vreo două săptămâni de pauză de la muncă, încep să mă întreb dacă chiar nu mi-e bine. Alintată acasă, mi-am creat rutine care mă mențin pe linia de plutire: trezirea la cinci dimineața ca să citesc, o repriză de baie fierbinte în cadă la șapte, o plimbare lentă până la porțile școlii la opt jumătate. În timpul zilei, citesc și scriu și evit cafeaua, încercând să nu mă stresez cu gândul la haosul în care mi-am aruncat colegii de la birou. O dată la două săptămâni o sun pe asistenta medicală de la cabinetul medicului meu de familie și-i cer să-mi prelungească concediul. Nu s-a schimbat nimic, îi spun. Am nevoie de mai mult timp.

Am renunțat la băuturi alcoolice, cel puțin o vreme. Nu cred că aș putea renunța complet la băut, dar în această perioadă nu am deloc poftă de alcool. Bănuiesc că mi-e teamă că o să agravez orice e acolo în abdomenul meu. Dar sunt și conștientă, supărător, de cât de des am întins mâna după băutură în ultimii ani pentru a amorți zilele fără răgaz care mă făceau să mă simt epuizată. Anxietatea pândea în corpul meu ca o pânză freatică și câteodată ploua, iar nivelul se ridica până la gât, invadându-mi sinusurile, adunându-se în spatele ochilor mei. O cantitate mai mare dintr-o sticlă de vin – sau, și mai bine, trei pahare de martini – o liniștea o vreme. Simțeam că parcă actul de a-mi turna

un pahar cu vin făcea ziua să se termine: după acest moment, eram voit incapabilă de orice. Nu mi se mai putea cere să iau hotărâri raționale sau să răspund la e-mailuri cu delicatețea necesară. Mă sabotam singură.

Acum, serile mele sunt alinate de căni cu ceai verde-smarald făcut cu mentă proaspătă. Nu e așa de rău, dar timpul pare să se dilate și mă trezesc deja în pat la nouă seara, poate chiar și mai devreme, dacă reușesc să mă fofilez. E un mod de a trăi teribil de nesociabil, dar îmi oferă acele dimineți cu mintea limpede în întunericul de cerneală, când aprind lumânări prin casă și savurez două ore întregi, în care nimeni nu-mi poate cere nimic. Mi-am reluat rutina de meditație, pentru că acum am timp pentru ea. Înainte să mă așez, mi-am făcut obiceiul de a deschide ușa din spate pentru a mirosi aerul câteva clipe. În ultimele câteva săptămâni, diminețile au mirosit a proaspăt și fraged, de parcă frigul atotcuprinzător curăță totul. De curând, s-a simțit miros de foc de lemne, rămășițele focurilor din noaptea dinainte. Pot să miros cum se schimbă anotimpurile.

Tot timpul ăsta e un lux incredibil și mă lovește senzația neplăcută că mă bucur puțin cam prea mult de el. Poate chiar nu e nimic în neregulă cu mine; poate că totul e o poveste pe care am închipuit-o din disperarea mea de a renunța la job. Știu că sigur mi-aș manifesta mai dramatic grija față de postul meu abandonat, dacă nu aș fi deja la nivel mental cu un picior afară pe ușă.

În 2016, site-ul OxfordDictionaries.com a desemnat *hygge* cuvântul anului. Înțelesul acestui termen danez este acum bine cunoscut: descrie confortul ca un fel de practică conștientă, o întoarcere spre confortul domestic pentru a ne consola în fața duritățiii lumii exterioare. În clipa de față mă adăpostesc într-o viață *hygge*, plină de lumânări și ceai, cantități chibzuite de prăjituri, pulovere călduroase, șosete groase, mult timp petrecut singură, învelită confortabil în fața unui foc aprins. Mă întreb dacă

nu cumva sunt puțin cam prea fermecată de chestia asta, dacă nu cumva senzația mea de rău este o alegere, o nevoie de perfecțiune domestică, menită să aline zbuciumul care până de curând a stat la pândă prin cotloanele vieții mele.

Dar apoi fac o plimbare scurtă până la faleză și curând durerea revine. Înainte chiar să înceapă, observ că nu mă țin prea bine pe picioare, merg ușor într-o parte, într-un efort de a-mi proteja intestinul ca să nu preia întreaga forță a pașilor mei. De obicei merg atât de repede încât alții se roagă de mine să încetinesc, dar azi descopăr că sunt depășită de pietoni neliniștiți, care se feresc de străduțele lăturalnice înguste din Whitstable și ies în strada mare ca să mă depășească.

Sunt nori joși deasupra apei. Mă sprijin de dig ca să-mi trag răsuflarea și privesc cum valurile cu creste gălbui se sparg de țărm. În clipa aceea, primesc un mesaj de la o colegă, iar vederea numelui ei mă face să intru în panică. Oare cineva m-a zărit aici? Oare pot să explic de ce mă plimb, când toți ceilalți se cocoșează de muncă pentru a acoperi și jobul meu? Mă gândesc cum o să le explic că fiecare pas e dureros, că trebuie să-mi recapăt puterile.

Deschid mesajul. Doar mă întreabă cu blândețe cum mă simt și dacă pot să-i spun unde este un dosar. Îmi dau seama deodată cum acest anotimp de boală mi-a rearanjat mintea într-o bibliotecă de paranoia. Mi-e teamă că lumea n-o să mă creadă și mi-e teamă să nu fiu descoperită. Mă întreb ce cred despre mine toți ceilalți oameni pe care îi vedeam în fiecare zi. Oare mă bârfesc sau s-a așternut peste numele meu o discreție muribundă? Nu sunt sigură ce e mai rău. Simt toată intensitatea sentimentului de vinovăție cauzat de incapacitatea de a ține pasul, de faptul că am rămas atât de mult în urmă, încât nu-mi pot imagina drumul de întoarcere. Acel amestec care mă macină, alcătuit din suferință, epuizare, voință pierdută, speranță rătăcită. Singura poziție pe care mi-o pot asuma este de retragere într-o tăcere demnă,

dar asta nu e deloc ceea ce vreau. Vreau să povestesc despre mine, să-i oblig pe toți să înțeleagă.

Cel mai mult îmi doresc să dispar. Sunt aproape disperată să găsesc o cale de a absenta din acest context, ca și cum mi-aș decupa conturul cu un briceag ascuțit și m-aș extrage curat din situație. Dar știu că asta n-ar face decât să lase în urmă conturul corpului unui om. Mi-i imaginez pe toți uitându-se la spațiul unde eram eu.

Se aude un zgomot deasupra și văzduhul se umple de graur, toți luându-și zborul în același timp de pe acoperișurile din jur. Un murmur. Probabil că sunt o sută sau mai mulți, siluetele lor decupate pe cerul alb. Se dispersează peste case, apoi se reunesc peste plajă, de parcă ar fi legați prin legături invizibile. Trec din nou de mine, produc un murmur puternic, bătaia din aripi amplificată a atâtor păsări care-și găsesc un scop comun, un bubuit blând și hotărât.

Mi-am folosit toată energia doar ca să văd asta și a meritat. Dar cum aș putea vreodată explica asta lumii exterioare? Cum aș putea recunoaște vreodată că prefer țipătul înfundat al graurilor, cerințelor zgomotoase de la locul de muncă?

Mă duc acasă și mă culc după efortul deplorabil din această dimineață.

APĂ FIERBINTE

În timp ce păşesc în Laguna Albastră, îmi dau seama că am simţit în oase venirea iernii.

Mi-am petrecut ziua tremurând, în pofida unei veste şi a unui pulover, a unei haine groase şi a unei căciuli cu urechi, care mă face să arăt ca un păstor din vreun ţinut nordic întunecat. Frigul din Reykjavik este pătrunzător, iniţial nu pare mare lucru, dar treptat se strecoară prin straturile tale termice şi-ţi intră în sânge. Nu e umed ca frigul englezesc, doar frig-frig, o puritate a frigului care pare absolută.

Ne-am plimbat pe străzile capitalei şi am mâncat un burger în port. Ne-am adăpostit de frig în muzeul Viking World din Keflavik, unde am văzut o copie a unei corăbii vikinge şi am aflat despre câteva saga islandeze. Am mâncat tocană de oaie privind Atlanticul bătut de vânturi. Ne-am mirat de peisajul vulcanic imposibil de negru care ne înconjoară, de modul în care apa de la robinet miroase puternic a sulf şi trebuie decantată în frigider timp de câteva ore pentru a putea fi cât de cât potabilă. Bănuim că e posibil chiar să mirosim a apă de la robinet, dar ne consolăm cu gândul că probabil toată lumea miroase aşa, deci

sperăm că n-o să observe nimeni. Suntem înfrigurați și obosiți și ușor îngrijorați de cât de mult costă toate.

Dar apa caldă ne dezgheață - e de un albastru lăptos, cu iz de sulf, cu aburi care se ridică în permanență de pe suprafața ei în aerul înghețat din jur. Pe măsură ce oamenii se scufundă în ea, văd cum fețele li se relaxează instantaneu și sunt sigură că la fel se întâmplă și cu a mea. E ca și cum te-ai scufunda direct în calm. Poate că de vină este aspectul nepământean al acestei ape opace și al stâncilor negre din spumă de mare care o înconjoară; poate este experiența înotatului afară când cerul este complet cenușiu. Poate chiar e ceva în apă.

Laguna Albastră nu este un fenomen natural, ci o piscină creată prin scurgerile de la o uzină geotermală. Forările au început în câmpul de lavă Svartsengi (care înseamnă „pajiște neagră") în 1976, acumulând abur folosit pentru a genera electricitate și apă fierbinte, care iese la suprafață la aproximativ 200°C, bogată în minerale și alge. Asta înseamnă că nu poate fi adusă prin țevi direct în casă pentru că se acumulează rapid reziduuri și astfel, printr-un proces de schimb de căldură, este folosită pentru a încălzi apa proaspătă până la o temperatură utilă uzului domestic. Apoi, apa geotermală devine un produs secundar, așa că planul inițial era s-o lase să curgă în siguranță peste lava din jur, de unde avea să se scurgă prin crăpăturile și găurile care apar în mod natural. Cu toate astea, în decurs de un an de zile, mineralele începuseră să formeze un strat solid, care a creat o piscină cu o apă de culoare turcoaz deosebită, dată de silica în suspensie. În 1981, un bolnav de psoriazis a cerut permisiunea de a înota în piscină și a menționat că i-a alinat simptomele. Treptat, din ce în ce mai mulți oameni au venit să înoate aici, până când s-a făcut un spa în 1992. Destinul lui s-a potrivit mănușă cu turismul islandez aflat în plin avânt, iar un bilet simplu pentru o zi costă acum cincizeci de lire, bilet pe care vizitatorii trebuie să-l rezerve cu câteva săptămâni înainte.

Un monitor din pavilionul cu cabine de schimb înregistrează temperatura din tot lacul, care este de 37°C în anumite locuri și de 39°C în altele - aproape ca o baie fierbinte. Contrastul dintre aerul exterior și apă este fascinant. Mi-e teamă că Bert n-o să vrea să vină cu mine, dar se scufundă cu mare plăcere și, curând, înoată câinește pe lângă mine, în timp ce eu fac turul locului. Oaspeții se plimbă de jur împrejur, ținând beri reci, cu fețele unse cu măști albe de tratament făcute din noroi bogat în silică. Unii, ca mine, nu fac altceva decât să plutească. Observ că sunt câțiva care-și cară telefoanele mobile în pahare goale de plastic ca să nu le ude, de parcă nu s-ar putea despărți de ele prea mult timp. Nu sunt singura care a uitat cum să se odihnească.

Stau o vreme sub o cascadă artificială, apoi ies din apă ca să stau în peștera cu abur, lăsând căldura să intre și mai adânc în mine. O femeie îmi vorbește prin ceața parfumată, spunând că perioada cea mai bună din an când trebuie să vii aici este când e zăpadă. Cred că are dreptate și imediat regret că n-o să pot vedea asta. Căldura este o forță care acționează direct, dar senzația de cald este relativă. Ne simțim mai încălziți când știm că afară totul e înghețat.

Mai târziu, în vestiar, simt un alt gen de căldură - goliciunea unei duzini de femei, deloc rușinate. Acestea nu sunt corpurile perfecte pe care le vezi pe plajă, ținute pe dietă dincolo de orice bucurie pentru a purta bikini și a se ascunde sub un strat de bronz. Acestea sunt corpuri nordice, cu funduri lăsate și cu celulită, cu păr pubian ciufulit și cicatrici de la cezariene, pălăvrăgind prietenește într-o limbă pe care n-o înțeleg. Sunt frânturi dintr-o viață ce va să vină: un mesaj de supraviețuire, transmis mai departe din generație în generație. E un mesaj pe care arareori îl descopăr în țara mea scorțoasă și mă gândesc la momentele când am simțit o furie tăcută la adresa trădărilor propriului meu corp, imaginându-mi că sunt unice. Nu ne cunoaștem pe noi

însine în context. Dar aici sunt dovezi ale trăirii iernilor sufletești, împărtășite cu generozitate, ca un schimb de daruri prețioase.

Asta înveți iarna: că există un trecut, un prezent și un viitor. Există un timp după sfârșitul unui dezastru.

În momente de neputință, mereu am tendința s-o pornesc spre nord. Am un soi de dor boreal de călătorie, o nevoie de a ajunge în vârful lumii, unde pătrunde gheața. În frig, îmi dau seama că pot gândi corect; aerul se simte curat și neaglomerat. Am încredere în spiritul practic al nordului, în abilitatea lui de a se pregăti și de a îndura extremele și provocările fiecărui anotimp. Destinațiile de vreme caldă din sud mi se par ireale, calendarul lor fiind mult prea neschimbat. Iubesc răzvrătirile pe care le aduce iarna.

Cu mult timp în urmă - sau, de fapt, doar în august, când totul părea posibil - plănuisem o călătorie în Islanda pentru a sărbători a patruzecea mea aniversare. Când apendicita lui H mi-a stricat planurile aniversare, am glumit cu un oarecare sentiment de ușurare că măcar nu rezervase să mergem în Islanda chiar de ziua mea, căci poate aș fi fost tentată să mă duc singură. Dar apoi, pe măsură ce călătoria se apropia, am hotărât că nu ar trebui să mă mai duc. Nu mă simțeam suficient de bine. Nu eram suficient de echilibrată. Nu meritam o vacanță. Oare chiar ai voie să-ți iei o vacanță când ești în concediu medical? Oare ce naiba ar gândi oamenii dacă ar afla? Ne-am îndepărtat de momentul în care percepeam o pauză de recuperare ca pe o strategie legitimă de susținere a recuperării. Mă întreb dacă mai există ideea de recuperare. Suntem fie deconectați, fie conectați.

A trebuit oricum să-i fac o vizită doctorului de familie ca să-i cer o scrisoare pe care s-o trimit asiguratorului de călătorii ca să ne luăm banii înapoi. Părea să fie un lucru de bun simț

și responsabil - ireproșabil din punct de vedere moral. Când ea mi-a spus: „Pot să te mai ajut cu ceva?", i-am spus despre Islanda și despre cum, evident, nu aveam cum să pot merge. „Nu", mi-a spus ea, „eu cred că ar trebui să te duci. Ce contează dacă ești într-o țară sau alta, dacă oricum nu te simți bine? Măcar te poți bucura de lucrurile astea. Niciodată nu știi ce urmează."

Să primesc un YOLO[1] de la un doctor nu a fost nici pe departe consolarea care ar fi trebuit să fie. Dar a fost o undă verde extraordinară din partea cuiva care chiar știe că avem doar o viață. Probabil că stă în fiecare zi la biroul acela și-i privește pe oameni cum descoperă ce stă la pândă după colț, ce ierni viforoase își pot face apariția peste noapte. Am hotărât să-i urmez sfatul. După o săptămână, m-am urcat într-un avion spre Reykjavik.

După înotul în Laguna Albastră, mă lovește o febră atât de puternică încât se simte de parcă apele au scos-o din mine. Mă bag în pat și alternez între frisoane care-mi clănțăne dinții în gură și transpirații incendiare care umezesc așternuturile. Parcă am gâtul căptușit cu cioburi.

Chiar ar trebui să chemăm un doctor, dar nu știu cum sau cât ar costa, iar în Reykjavik asta mă sperie. În schimb, îi trimit pe H și pe Bert să admire peisajele, în timp ce eu stau pe canapeaua din apartamentul nostru Airbnb, uitându-mă la filme pe Netflix și bând apă cu gheață; alternez cu grijă paracetamolul și ibuprofenul la intervale de patru ore și ațipesc când simt nevoia. Mă simt de parcă am deranjat un kraken[2] adormit pentru că m-am obosit

[1] Acronimul expresiei engleze *You Only Live Once*, în traducere: „avem doar o viață".

[2] Creatură din mitologia nordică.

prea tare. Dar, după una sau două zile, îmi dau seama că nu e nimic exotic, doar o amigdalită. Sunt aproape fericită de banalitatea afecțiunii. E un lucru simplu, familiar. O să treacă.

În scurt timp mă întreb dacă aș putea face față unei călătorii scurte cu mașina. Dar mi se mai reamintește brutal și că asta este un fel de poartă de trecere într-o etapă nouă din viața mea. Am fost atât de tensionată din cauza stresului încât nu mai reușeam să văd dincolo de încurcăturile mele, iar acum, după ce m-am relaxat doar foarte puțin, îi simt toată forța impactului. Sunt copleșită. M-am grăbit spre Islanda imediat după explozia unei bombe, iar acum m-a prins din urmă unda de șoc. E evident că viața îmi dă un fel de lecție, dar încă n-o pot descifra. Mi-e teamă că e despre a face mai puțin, despre stat acasă și renunțat la aventuri pentru o vreme. Asta nu e ceva ce-mi doresc să învăț.

Între timp, am senzația nefamiliară că sunt blocată pe canapea cu o groază de timp liber. Am adus cu mine în Islanda un teanc de cărți, dar bineînțeles că nu vreau să le citesc. În schimb, descarc *Luminile Nordului* de Philip Pullman pe Kindle și mă fac covrig pe cuvertură s-o recitesc. Cred că am o nevoie puternică de tundră înghețată, de urși cu armură și de Praf[1], de orașe ascunse la răsărit și de îmbrățișarea caldă a gipților. Revin adesea la cărțile pentru copii în astfel de perioade, când am o nevoie disperată să evadez într-o lume care e minunat redată și complexă, dar și liniștitor de familiară. Dar, pe măsură ce intru în poveste, îmi dau însă seama că, de fapt, caut ceva. Sunt bântuită de imaginea lui Tony despărțit de daimonul său și încerc să-l găsesc în pagini. Iar după vreo două ore, iată-l: clătinându-se palid spre Lyra, tremurând, rătăcit și incapabil să supraviețuiască.

[1] Praful este o substanță misterioasă, deopotrivă fascinantă și „malefică", cu multiple și profunde implicații în universul ficțional al lui Philip Pullman (seriile *Materiile întunecate* sau *Cartea Prafului)* (n. ed.).

Mi-am tot căutat o reflexie în oglindă, o reprezentare a modului în care mă simt în această clipă. Un copil fără conexiuni, prins între două lumi, nesigură dacă mai pot crede în vreun viitor stabil. Nu e tocmai o alinare să descopăr asta, dar, cu siguranță, e o satisfacție, ca împărtășirea unui moment atroce sau a plăcerii unui film trist.

Până la finalul vacanței mi-am revenit suficient cât să mă urc la bordul unui vas denumit *Andrea* și să pornim pe mare în căutare de balene, chiar dacă ajutată de o mulțime de medicamente. Acum, afară, cerul e albastru, proaspăt și luminos, iar marea este suficient de calmă ca să formeze o oglindă perfectă în Portul Vechi. Bert, care e deja îmbrăcat cu salopetă și un hanorac căptușit, trebuie să poarte o vestă de salvare atât de mare, încât abia își poate folosi brațele. Se clatină mergând de colo-colo pe punte în timp ce ieșim în larg, împiedicându-se ca un Omuleț Michelin beat. Curând se plictisește, cere să se uite la *Micul regat al lui Ben și Holly*[1] pe telefonul meu și face încercări inutile de a atipi pe una dintre băncile din fibră de sticlă. Fiecare val îl pune la podea, unde rămâne răsturnat pe spate ca un gândac portocaliu absurd, cu picioarele în aer.

Peste tot în jurul nostru marea pune în scenă un spectacol și el abia dacă e interesat. Meduze-lună minuscule împânzesc suprafața din jurul nostru, iar corbii de mare se scufundă după pești nevăzuți, dar frânturile de cetacee sunt intermitente, iar el nu înțelege cât de rare sunt. Cărțile lui sunt pline de balene și le vede - în întregime - la televizor, în timp ce scot strigăte ciudate și se uită direct în aparatul de filmat. Probabil că lui balenele i se par un lucru obișnuit, iar azi, necooperant. Unul dintre marile privilegii ale maturității este acela de a înțelege că nu e

[1] Serial de desene animate pentru copii.

nimic banal în a urmări o balenă misticete[1] plutind la câțiva metri de barca ta, cu puiul urmând-o încet, sau în a privi o ceată de delfini întrecându-se în fața carenei, doisprezece dintre ei făcând un salt sincronizat. Toată viața asta - toată această supraviețuire - în frigul cel mai profund.

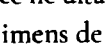
Pe drumul înapoi spre țărm stau pe punte și las lumina aurie, blândă, să-mi mângâie fața. Așa arată baia de soare în stil nordic - scufundarea singurei părți din corp pe care îndrăznești s-o expui în fața elementelor naturii, în cea mai difuză căldură pe care ți-o poți imagina și, apoi, senzația de revigorare. Îmi dau seama că mă liniștește să mă uit la modelele agitate pe care le desenează vântul pe Atlanticul de un albastru-ardezie, mult mai mult decât aș putea vreodată s-o fac într-un paradis tropical care nu e al meu. Ce sens are să pleci într-o țară mai caldă timp de câteva săptămâni ca să gonești iarna? Nu faci decât să amâni inevitabilul. Vreau să-mi trăiesc iarna sufletească în frig, să primesc cu brațele deschise schimbările pe care le aduce, să mă aclimatizez.

Dar mai știu și că mi-am petrecut cea mai mare parte a vieții mele încercând să dau iarna deoparte, arareori fiind, de fapt, nevoită să-i simt mușcătura. Crescând în sud-estul Marii Britanii, unde zăpada este o raritate, iar întunericul poate fi mereu izgonit cu un bec, nu am fost niciodată nevoită să mă pregătesc pentru iarnă. Nu a trebuit niciodată să îndur luni de zile de frig cumplit. În Islanda - unde drumurile se vor închide curând după primele căderi de zăpadă, iar viața trebuie să se agațe cu tenacitate de lava purtată de vânt - am învățat ceva despre cum să-ți ții de cald. Aici, pe puntea vaporului *Andrea*, în zonele îndepărtate ale Atlanticului, apropiindu-mă de o iarnă sufletească sunt

[1] Balene mari, carnivore, care nu se hrănesc cu ajutorul dinților, ci printr-un sistem de plăci balotate, făcute din keratină, prinse de maxilarul superior și susținute de gingii.

convinsă că frigul are puteri tămăduitoare pe care încă nu reușesc să le înțeleg. Până la urmă, punem gheață pe o articulație după o cădere stângace. De ce să nu facem la fel cu viața?

În ultima noastră zi traversăm ținutul cu mașina ca să vedem „Cercul de Aur"[1]: cascada Gullfoss, unde e plin de mulțimi, tunete și curcubeie refractate; gheizerul Strokkur, care se umflă și bolborosește și apoi explodează într-o coloană uimitoare de apă clocotită; și locul unde se întâlnesc plăcile tectonice nord-americane și europene în Parcul Național Þingvellir. Conducând înapoi prin zona rurală fără copaci, am senzația că am zărit marea, departe la orizont și mi se pare că am condus de la un capăt la altul al insulei. Dar, după ce ne uităm pe hartă, îmi dau seama că este un ghețar, un câmp imens de gheață permanentă, care lucește ca apa. N-aveam nici cea mai vagă idee că e acolo. N-aveam nici cea mai vagă idee că era posibil.

Când stăteam de vorbă cu Hanne Mällinen-Scott, mi-am dat seama că revenea de nenumărate ori la saună; o ajuta să facă față frigului. La întoarcerea acasă din Islanda, mi-am dat seama că avusesem această experiență în Laguna Albastră – încălzirea corpului, dar și calmarea minții.

Sauna are un înțeles aproape spiritual în psihicul finlandez, funcționând ca un spațiu de relaxare și retragere, mai ales în lunile de iarnă. Majoritatea caselor au propriile saune, iar în blocurile cu apartamente există una comună în care ai o perioadă

[1] Cercul de Aur este una dintre cele mai populare rute turistice din Islanda. Cu o anvergură de aproximativ trei sute de kilometri cuprinde Parcul Național Þingvellir, cascada Gullfoss și zona geotermală din Haukadalur, unde sunt gheizerii Geysir și Strokkur (n. ed.).

alocată în fiecare săptămână. E inimaginabil să nu ai acces la o saună. Este considerată esențială, precum o baie sau o bucătărie.

– E un moment de calm, a spus Hanne, un timp petrecut cu familia. În sauna experimentezi o limpezire a minții.

Engleza lui Hanne este ireproșabilă, dar am observat că a folosit această expresie de nenumărate ori: *în sauna*, mai degrabă decât *în saună*.[1] Nu se referă la o clădire, o construcție mică din lemn de pin cu cărbuni încinși într-un colț; se referă la o stare de spirit.

– Toate hotărârile sunt luate aici, a spus ea. Mama mea s-a născut în sauna.

M-a văzut că eram îngrozită - ideea de chinuri ale nașterii în acel mediu fierbinte mi-a făcut greață.

– Toată lumea s-a născut așa! Era cel mai curat spațiu pe vremurile acelea și oricum toată apa fierbinte era acolo. Tot acolo erai dus când mureai.

Până de curând, sauna găzduia întreg ciclul de viață. Tot traseul, de la naștere la moarte, este încă acolo din punct de vedere simbolic, cele două aduse aproape de iarnă.

– Ce faci după saună? am întrebat.

– Intri în fugă într-un lac, a spus ea, sau te rostogolești gol în zăpadă.

M-am uitat fix la ea câteva clipe.

– Glumești? am spus eu.

– Nu! E minunat. Dacă e vară, aprinzi un foc și toți stau în jurul lui gătind cârnați pe bețe. Dar iarna e o ocazie mai deosebită pentru că ai nevoie de căldură. Aveam o cameră specială unde puteam să stăm cu toții pe prosoape și să bem ceva. Ai nevoie de asta pentru că te simți așa de izolat.

---

[1] Joc de cuvinte intraductibil, *in sauna* („în sauna") versus *in the sauna* („în saună") nu au sensuri diferite în română, ca în engleză. Autoarea se referă aici la starea de *sauna*, așa cum vorbește despre starea de iarnă sufletească.

Jur că-mi voi dedica o jumătate de oră în fiecare săptămână statului în saună la sala mea de sport din cartier, după o partidă lentă de înot. Sper că îmi va da puțin din acea claritate nordică, contrastul vital cu răceala vieții. De fapt, mă văd stând fericită în penumbra fierbinte, cu miros de pin, a saunei, saturându-mă de înțelepciune mistică și îmbunătățindu-mi porii la infinit.

Îi împărtășesc asta lui H, care spune:

– Urăști saunele. Te înfierbântă prea tare.

– Da, am răspuns eu, dar mi-am dat seama că pur și simplu trebuie să-mi scad nivelul de reticență față de starea de fierbințeală și atunci o să încep să mă bucur de ele. Trebuie să încetez să mai percep fierbințeala ca pe ceva rău.

Acum vreo doi ani, am împărțit o saună cu o prietenă care turna atât de entuziasmată apă pe cărbuni, încât a trebuit să ies din cabină de teamă să nu fiu opărită. Eram convinsă că avea să vină imediat afară după mine și să-și recunoască greșeala, dar a ieșit după zece minute, roz ca un homar și cu un zâmbet visător pe chip. Am hotărât că trebuia să învăț din asta: nu trebuie să-mi fie teamă de fierbințeală. Trebuie, în schimb, să mă las în voia ei.

Îmi plătesc taxa de membru, înot cele douăzeci de lungimi de bazin clorurate și din ce în ce mai plictisitoare, iar apoi mă retrag în camera cu abur pentru aclimatizare. Mă simt confortabil aici în ceața densă și caldă, simțind cum pielea mi se umezește și devine suplă, lăsându-mi plămânii să se extindă. Dintre cele două, aceasta mi s-a părut mereu cea mai atrăgătoare: sauna este pustie și uscată, în vreme ce camera cu abur este caldă și primitoare. Și totuși, utilizatorii experimentați ai hammamului[1] global par să admire sauna, mai mult decât orice altceva, ca fiind mama tuturor camerelor fierbinți. Oare să fie din cauză că sauna este un gust cultivat, mai greu de iubit și ca

[1] Baie, cu aburi sau nu, adesea spațiu public, specifică culturii islamice.

atare mai venerat, sau doar pentru că e un format mai simplu - doar un hambar din lemn, cărbuni încinși și o stropire cu apă? Sauna pare naturală, în vreme ce camera cu abur este municipală, cu scaunele ei modelate și atmosfera ei încețoșată, controlată prin termostat. Să iubești camera cu abur este ca și cum ai iubi un mall proaspăt construit mai degrabă decât o piață pitorească. E o chestie de prost gust. Trebuie să depășesc faza asta.

Așa că mă dezlipesc de pe plasticul fierbinte, îmi iau prosopul din cârlig și pășesc în saună, care, slavă Domnului, e goală și arată de parcă ar fi posibil să nu mai fi fost folosită de ceva vreme. Camera are o căldură plăcută, mai degrabă decât o fierbințeală puternică; radiatorul ticăie într-un colț.

Îmi întind prosopul și mă așez pe banca de jos care, sunt sigură, este cel mai răcoros loc din încăpere. Trag în piept aerul uscat și tușesc. Hotărăsc că ăsta e probabil un lucru bun. Expectorez! Sigur asta trebuie să fie magia saunei. Mă las pe spate și apoi regret că am făcut-o bănuind că spatele meu este acum vărgat cu dungi de la bancă.

Chiar miroase bine aici - a lemn și puțin a rășină. Simt pișcături pe piele, de parcă s-ar crâmpoți, mă mănâncă rădăcina părului. Temperatura sigur crește. Încerc să găsesc starea de spirit de saună, vastă și liniștită, liberă de grijile imediate de dincolo de ușă. În schimb, mi-e mai ales sete. Respir. Nu mai durează mult și o să pot bea ceva. Căci acum sunt „în sauna". Fac ce am făcut în Islanda: sunt în căutarea forței naturale a căldurii și a unei modalități de a trece peste hopurile existenței umane. Ăsta nu e un răsfăț. Este un mod sobru de întreținere durabilă, o reacție curajoasă la aleatoriul existenței. Dau dovadă de spirit practic.

Dar m-a și terminat. Terminat, în sensul că sunt pătrunsă bine. Ai putea să bagi o țepușă în mine și ai descoperi că toate lichidele sunt limpezi. Asta e bine. Datorită timpului petrecut

la saună, acum sunt înțeleaptă și gândesc limpede, așa că acum știu că nu merită să-mi depășesc toate zonele de confort și că pot să-mi dezvolt rezistența în timp. Mă ridic, îmi înfășor prosopul în jurul umerilor și mă strecor spre dușuri.

Acesta este momentul în care, când apa caldă mi se prelinge pe cap și plămânii se bucură de revenirea la aerul răcoros, încep să mă simt puțin amețită. Trag de câteva ori aer în piept, dar inima îmi bate tare și în fața ochilor văd ceva verde închis cu margini aurii. Totuși, sunt ok; sunt, până la urmă, suficient de în deplinătatea facultăților mintale ca să analizez situația. Poate că doar aveam nevoie de niște apă. Acum, că stau să mă gândesc la asta, am gura incredibil de uscată.

Opresc dușul și mă duc înapoi în cabina mea să stau puțin jos. În timp ce fac asta, reușesc să-mi trag chiloții pe mine pentru că mi-am dat seama că sunt dezbrăcată pe sub prosop și că mă simt cam leșinată și sunt într-o cabină încuiată și chiar ar trebui să ies din situația asta. Abia am reușit să-mi prind sutienul când îmi dau seama că e posibil să mi se facă rău. Sau că e posibil să-mi pierd complet cunoștința. Sigur că cel mai bine ar fi să mă întind pe jos pe o parte, ca să nu pățesc nimic dacă mi se întâmplă ceva.

Zac acolo destul de mult timp, cu fața lipită de gresia rece și umedă ca o bătătură, privind cum picioarele câtorva femei se plimbă de colo-colo, dându-și cu cremă pe călcâie și punându-și șosete. Per ansamblu, sunt bine, poate doar puțin ingrijorată că textura antiderapantă a podelei este acum imprimată pe obrazul meu. Odată am făcut insolație la un festival de muzică și le-am spus tuturor celor din cortul medical că venisem acolo cu cei trei frați ai mei, care erau tripleți identici, dar că nu-mi aduceam aminte cum îi cheamă. Singurul meu frate (adevărat) a auzit anunțul acesta la boxe și cumva și-a dat seama că probabil e vorba de mine. Sigur nu sunt în starea aceea acum.

De fapt mă simt aproape uimitor de lucidă, poate doar puțin lipită de podea. Și mi-e incredibil de sete.

Încerc să-mi ridic capul, dar lumea începe din nou să plutească, așa că hotărăsc că poate aș putea primi un ajutor discret de la femeia din cabina de lângă mine, care de ceva vreme a tot zdrăngănit genți și sticle.

– Scuze, șoptesc eu, apoi spun mai tare: Scuze?

Ciocăn în peretele despărțitor dintre noi.

– Da? răspunde o voce surprinsă.

– Îmi cer scuze că te deranjez, dar mă simt puțin amețită. Oare ai putea să-mi aduci un pahar cu apă?

Urmează o pauză.

– Ăăă, e absolut necesar? Eu tocmai mă îmbrăcam.

– Da, croncăn eu. Nu reușesc să mă ridic de pe podea.

Femeia tace și efectiv pare că s-a mai gândit dacă să mai stea de vorbă cu mine, dar a hotărât să-și vadă de treaba ei. După o vreme, pleacă din cabină și aud cum se închide și ușa vestiarului. Au plecat toți.

Și apoi deodată nu au plecat toți. Ușa se deschide și intră grăbită o femeie care strigă:

– Caut o doamnă care a leșinat!

Of, Doamne, mă gândesc eu. Mă întreabă dacă pot să deschid ușa cabinei și reușesc să fac asta. Încep să explic că nu-mi trebuie decât un pahar cu apă, dar în clipa aceea îmi dau seama că ea e doar ariergarda. Pe ușă pare să intre în grabă aproape tot personalul, jumătate din el bărbați, doi dintre ei cărând defibrilatoare. Cu toții formează un semicerc în așteptare în jurul meu, părând preocupați și, de asemenea, excesiv de entuziasmați de perspectiva utilizării pentru prima oară a echipamentului din trainingul de prim-ajutor. Nu mă pot gândi decât că efortul meu de a-mi pune chiloții înainte să mă întind pe podea pare acum un act de o înțelepciune profundă.

– Scoate-i de aici! îi șoptesc primei femei care acum este aliata mea pentru că e singura persoană din cameră care se apropie de vârsta de patruzeci de ani. Sunt doar în *chiloți*, adaug eu, pentru impact.

Din fericire, e de acord. Îmi ridică prosopul și mă învelește cu el, spunând mulțimii adunate că sunt conștientă și că, în consecință, se pot împrăștia liniștiți.

– Scuze, spune ea, am dat un anunț pentru prim-ajutor și au venit toți.

– Am nevoie doar de un pahar cu apă, spun eu. Pe bune.

În sfârșit, sosește și apa mea. Mă ridic să beau și încep să mă simt mai bine. Ca să accelerez procesul de odihnă, stau apoi o oră în cabina de masaj, bând ceai îndulcit și lăsându-mă convinsă să iau un taxi, deoarece chiar nu e sigur să conduc în starea în care mă aflu. Asta mă costă douăzeci și cinci de lire, plus preavizul de trei luni la cardul meu de membru al clubului, pentru că n-o să mai intru niciodată acolo.

Așa că poate că e o greșeală să adopt toate practicile nordice la pachet. Poate e nevoie de o viață întreagă ca să mă obișnuiesc.

Poate că am nevoie să-mi fie cu adevărat foarte frig înainte să mă pot încălzi din nou.

POVEȘTI CU FANTOME

Sărbătoarea de Halloween este granița de trecere spre iarnă. Teoretic, și noiembrie este o lună de toamnă, când frunzele încă se mai agață de copaci. Dar, din punct de vedere psihologic, acesta e momentul când se trece un hotar. A doua zi după Halloween, când dovleceii încep să prindă mucegai, încep să mă gândesc la Crăciun, la strânsul lemnelor pentru foc și la purtatul dresurilor pe sub blugi de Bonfire Night.[1]

Halloween nu însemna aproape nimic când eram mică, dar acum, așa cum se întâmplă și cu Crăciunul, există un traseu clar care duce la ziua asta. Ne întoarcem din Islanda și nimerim în plină desfășurare a sărbătorii. Pe strada mea, oamenii și-au pus decupaje cu fantome și lilieci la ferestre, iar ușile sunt decorate cu ghirlande de hârtie cu dovleci prinși unul de altul. În vitrina atelierului auto din oraș este un manechin îmbrăcat cu o mantie neagră care poartă o mască sinistră cu pielea verzuie, ochii ieșiți din orbite și gura încremenită într-un urlet. Când eram

[1] Pe 5 noiembrie, britanicii sărbătoresc prin focuri și artificii o încercare eșuată din 1605 (cunoscută și sub denumirea de Complotul Prafului de Pușcă sau Trădarea iezuită), a revoluționarilor conduși de Guy Fawkes de a incendia Palatul Parlamentului.

mică, m-au speriat niște colindători care au bătut la ușa bunicilor mei și a trebuit să mă ascund după fusta lui buni, pentru că nu mai văzusem ceva atât de îngrozitor până atunci. Dar Bert pare să treacă senin peste simbolurile sinistre; de fapt, le dorește, mormăind că iar n-am decorat casa cu pânze de păianjen din vată și pietre de mormânt din plastic.

– Noi nu sărbătorim Halloween, îi spun în timp ce trecem pe lângă altă vitrină de magazin plină cu oase de schelet și degete retezate. Nu face parte din tradiția noastră.

– Dar de ce? întreabă el și nu am un răspuns pregătit pentru asta.

Pentru că mi se pare excesiv – de prost gust, inutil de scump și plin de obiceiuri noi, enervante, pe care nu le îmbrățișăm cu toții? Pentru că e ceva nou? Pentru că noaptea de Halloween pare întotdeauna să se transforme în haos și nu mă simt bine de câte ori depășesc un grup de adolescenți? Anul trecut ne-am trezit pe 1 noiembrie ca să descoperim că ușa principală fusese tapetată cu ouă, cojile lor zdrobite fiind lipite de vopsea. Deși așteptasem cuminte la ușă toată seara ca să dau dulciuri oricui bătea, fusesem ținta unei glume proaste. Mi-am spus că era ceva aleatoriu, deși, în sinea mea, eram sigură că nu era deloc așa. Îmi era teamă de ei, de puștii ăștia care bântuie la periferia câmpului meu vizual ca fantomele din anii adolescenței și cumva ei știau asta. Ca și cum mi-ar fi mirosit spaima.

Halloween este o răsturnare a ordinii naturale, cu rădăcini în tradiții vechi, în care rolurile se inversează, săracii stăpânesc, în vreme ce bogații sunt supuși. Există de mult timp o legătură strânsă între ideea de monstru și cea de farsă, iar celor lipsiți de putere li s-a îngăduit să împingă limitele politeții pentru a înăbuși în acest fel derapaje mai grave, către răscoale sau revolte. De Halloween, următoarea generație își poate exprima potențialul de a face probleme și, astfel, avem viziunea controlului de care dau dovadă în restul anului. Pentru Bert, care mai

are zece ani până să ajungă în perioada de revoltă totală, Halloween este festivalul care-i oferă acces la nopțile cotropitoare de iarnă, permițându-i să se deghizeze și să iasă curajos în întunericul serii, ca să bată la uși necunoscute. Vrea pantomima de tabără a Halloween-ului, ultimul avanpost al verii înainte ca timpul lui de joacă să fie serios afectat de întuneric.

– La anul, mă aud vorbind, o să decorăm. Îți promit.

Am parcurs un drum lung de la momentul când Halloween era doar noaptea dinainte de Hallowmas, ziua în care credincioșii creștini își aduceau aminte de sacrificiile sfinților lor. Potrivit lui Steve Round în *The English Year*, în secolul al XIX-lea veghea din ajunul Zilei Tuturor Sfinților ajunsese deja să semene mai mult cu petrecerile, cu prins de mere din apă și alte jocuri. Acesta mai era și momentul pentru acte simple de magie, multe dintre ele anticipând destinul în dragoste. Merele erau curățate astfel încât să rămână o coajă lungă care era aruncată peste umăr pentru a dezvălui inițiala iubitului; alunele primeau numele tău și al persoanei pe care o doreai și erau apoi rumenite la foc. Dacă săreau departe de căldură, era interpretat ca un semn rău pentru viitoarea ta armonie conjugală. Și mai ciudat, o femeie își pieptăna părul în fața unei oglinzi la miezul nopții și spera să-și zărească viitorul soț privind peste umăr.

În Halloween persistă ecouri din festivalul păgân gaelic Samhain, care marca sosirea „jumătății întunecate" a anului. Era sărbătorit cu ruguri și torțe arzând, împrăștierea cenușii și încercări de a prezice viitorul în vise și în zborul ciorilor. Samhain era considerat un moment când vălul dintre lumea aceasta și cealaltă se subția cel mai mult. Vechii zei trebuia să fie îmbunați cu daruri și sacrificii, iar vrăjile zânelor erau și mai periculoase decât

de obicei. Era un moment de tranziție din calendar, un răgaz între două lumi, între două etape ale anului, când credincioșii erau pe cale să treacă un hotar pe care nu-l traversaseră încă. Samhain era un mod de a marca acel moment ambiguu, când nu știai cine vei deveni sau ce-ți rezervă viitorul. Era o sărbătoare a pragurilor.

Sărbătorile noastre vestice contemporane uită complet de cei morți sau, în orice caz, îi îndepărtează de orice asociere cu suferința și pierderea. Nu oferă nicio alinare celor care jelesc. Până la urmă, suntem o societate care a făcut tot ce a putut ca să șteargă moartea, să se concentreze pe tinerețe până în pânzele albe și să-i dea deoparte pe cei în vârstă sau pe cei infirmi. Pentru cei mai mulți dintre noi, tradiția veche de a ne așeza morții la vedere este demult uitată, iar ideea că am putea avea o legătură atât de intimă cu moartea este acum un soi de glumă gotică. Halloween-ul de azi nu face decât să reflecte ceea ce credem în sinea noastră – că moartea este un abandon în fața descompunerii care ne transformă în monștri.

Dar iarna este un timp când moartea se apropie cel mai mult de noi – când frigul pare că ar putea să ne răpească, în pofida confortului modern. Mai simțim încă prezența celor pe care i-am pierdut în tăcerea acestor seri lungi și în profunzimea întunericului pe care-l aduc. Acesta este anotimpul fantomelor. Contururile lor palide sunt invizibile în lumina puternică a soarelui. Iarna le face din nou vizibile.

Când în sfârșit vine noaptea de Halloween, cedez. Bert pleacă să colinde cu un prieten, iar când se întorc le dau supă de dovleac și degete de mort (hot-dogs cu viermi din ceapă prăjită) și o prăjitură cu ciocolată din care curge o glazură verde. Prind mere din apă în grădina din spate și-și pictează fețe de schelet,

cu obraji albi și găvane negre. În noaptea aceea se duce la culcare mulțumit, chiar dacă e puțin cam agitat din cauza entuziasmului și a zahărului. Deja are planuri pentru costumul de anul viitor. Mă simt de parcă am susținut un act de rebeliune într-o seară de școală, iar asta îmi dă o stare bună.

În seara aceea citesc câteva pagini din cartea mea preferată din copilărie, *The Children of Green Knowe*, de Lucy M. Boston.[1] În toată atmosfera de cacofonie morbidă, am nevoie de o poveste bună cu fantome – liniștită și scrisă cu zvâc, misterioasă mai degrabă decât terifiantă, sensul ei fiind de găsit în lucrurile imperceptibile. Ca multe alte romane pentru copii de la mijlocul secolului, cartea debutează la începutul vacanței de Crăciun, când micuțul Tolly e în tren, pe drumul de întoarcere de la internat la casa familiei lui. Părinții lui sunt în Burma, așa că urmează să locuiască cu străbunica lui, Linnet Oldknow, o femeie de o mare bunătate și un farmec subtil. Inițial, casa i se pare un loc singuratic lui Tolly, dar curând își dă seama că sunt copii în ea cu care să se joace, chiar dacă doar din când în când: este vorba de fantomele unor foști Tolly și Oldknow.

Green Knowe pare să fie un prezent etern, în care mai multe perioade se contopesc într-una singură – un „loc străveziu", celtic, unde fantomele se pot odihni cu ușurință până în zilele noastre. În curând, Tolly se luptă cu făpturi malefice din vechime, împreună cu ceilalți copii, dar învață și cântecele care le plăceau și se joacă cu jucăriile lor. Acestea sunt obiecte din casă – un mic șoricel din abanos, o pereche de căței din porțelan –, care

[1] Unul dintre volumele seriei *fantasy* pentru copii omonime, alcătuită din șase cărți, a cărei acțiune se desfășoară, în principal, la Green Knowe, un vechi conac de țară inspirat de casa natală a autoarei. Volumul al patrulea din serie, *The Children of Green Knowe*, publicat în 1961, a primit Medalia Carnegie, cel mai important premiu britanic acordat literaturii pentru copii (n. ed.).

reprezintă imaginarul colectiv al mai multor generații de copii care au locuit la Green Knowe. „A chițăit șoarecele sub pernă, au lătrat cățeii din porțelan?" întreabă doamna Oldknow când Tolly se trezește în prima dimineață.

Dar citind acum *The Child of Green Knowe*, cel mai mult mă frapează un fragment aproape de finalul cărții, care a fost probabil invizibil pentru ochii mei de copil. În Ajunul Crăciunului, Tolly și străbunica lui împodobesc împreună bradul și apoi aud de la etaj un zgomot ca de pătuț de copil care se leagănă. Curând, acesta este acompaniat de o voce de femeie care cântă:

Nani-nani, țic, prunc fragil,
Adio, nani-nani
Vai, voi surori, cum am putea
În astă zi salva
Lăstarul cesta amărât
Căruia îi cântăm,
Adio, nani-nani.[1]

Tolly întreabă cine cântă și de ce plânge bunica. Vocea, spune ea, e atât de bătrână încât abia dacă mai știe a cui este: „E minunată, doar că a trecut atât de mult timp. Nu știu de ce ar trebui să fie ceva trist, dar câteodată așa pare." Fără să înțeleagă exact ce înseamnă asta, Tolly începe să cânte și el, „în timp ce, cu patru sute de ani în urmă, un bebeluș adormea." Oare cum

[1] În orig., „Lully Lulla, Thiu little tiny child/ By by, Lully Lullay./ O sisters too, how may we do/ For to preserve this day/ This poor youngling/ For whom we sing/ By by, Lully Lullay." Colind britanic din secolul al XVI-lea, cunoscut și sub denumirea de *Colindul Coventry*. Inițial era cântat în timpul pieselor medievale care relatau povești din Noul Testament, inclusiv pe cea a nașterii lui Isus. Versurile detaliază, într-un limbaj arhaic, ordinele date de Irod pentru uciderea pruncilor, cunoscută sub denumirea de Masacrul Inocenților.

de putem consemna cu atâta grijă povara pierderii, doliul, timpul și continuitatea în cărțile pentru copiii noștri, dar noi înșine uităm cu totul de ele?

Fantomele sunt responsabile pentru o parte din groaza sărbătorii de Halloween, dar pasiunea noastră pentru povești cu fantome trădează o dorință mult mai fragilă: cea de a nu dispărea atât de ușor din viața aceasta. Ne petrecem o grămadă de timp vorbind despre lăsarea unei moșteniri în această lume, mare sau mică, financiară sau de renume, ca să nu fim uitați. Dar poveștile cu fantome ne dezvăluie o preocupare diferită, ascunsă sub zarva pe care o facem: sperăm că cei morți nu vor uita de noi. Sperăm că noi, cei vii, nu vom pierde sensurile care par să se evapore când pier cei dragi nouă.

Bunica mea a murit pe neașteptate când aveam șaptesprezece ani. Știu că sună ciudat să spun asta despre o persoană care a suflat în lumânările de pe tortul ei de optzeci de ani, dar a fost prima mea întâlnire cu moartea și pentru mine a fost ceva neașteptat. În naivitatea mea, mă așteptam ca ea să se facă bine și să vină acasă.

Noi două împărtășeam un interes pentru poveștile cu fantome, deși cred că, în realitate, adevărata mea pasiune pentru ele a început abia după moartea ei. Cu toate că eram o persoană rațională, mi-am dat seama că problema fantomelor era departe de a fi rezolvată pentru mine la momentul acela; eram sigură că, dacă cineva s-ar fi putut întoarce într-o vizită spectrală, ea ar fi aceea. E greu să explic ce dezamăgire amară am simțit din cauza faptului că nu a reușit să-mi apară la capul patului în miezul nopții, cu o aură liniștitoare. Dar, de altfel, așa este suferința - tânjirea disperată după un ultim moment de contact care ar rezolva totul. Am simțit-o cel mai acut în primul an, dar nu a dispărut niciodată. Există, însă, anumite lucruri pe care le-aș spune acum și pe care nu m-am gândit să le spun când

aveam șaptesprezece ani. Există, însă, anumite lucruri pe care acum le știu și pe care nu le știam atunci.

Halloween nu mai e un moment al rememorării, dar tot scoate la iveală nevoia noastră de a pătrunde în spații de trecere: acele perioade când stăm la granița dintre spaimă și încântare și acele momente când ne dorim ca vălul dintre cei vii și cei morți să se ridice măcar puțin. Dar, mai mult decât orice, Halloween vestește iarna care va să vină, deschizând ușa către anotimpul întunecat și aducându-ne aminte de întunericul care zace în toate viețile noastre viitoare. Cred că noi, adulții, ar trebui să învățăm să luăm aminte la el, dar nu neapărat prin dezordinea comercială a Halloween-ului actual. Poate ar trebui să ne inspirăm din ritualurile de Samhain - să aprindem focuri, să liniștim vechii zei cu ofrande și să facem tot ce putem ca să anticipăm viitorul. Undeva, cumva, ni se va arăta calea spre lumea următoare.

NOIEMBRIE

METAMORFOZĂ

Ceva s-a schimbat în aer. Dimineața devreme, când deschid ușa din spate, aerul pătrunde în bucătărie vioi, rece și proaspăt ca menta. Îmi transformă respirația în nori albi. Iarna a împodobit viața obișnuită. Sunt zile când totul strălucește, dând un aer somptuos capacelor pubelelor de gunoi și modelului din asfalt de pe trotuare. Gerul desenează modele misterioase pe acoperișul mașinii noastre, iar bălțoacele care se adună în șanț sunt acoperite cu o pojghiță de gheață.

Pisicile mele și-au pus hainele de iarnă. Lulu, maidaneza noastră, are blana castaniu-închis vara, dar devine neagră lucioasă când vine frigul. Heidi, cu blana neagră și galbenă, își pierde nuanțele de blond cald și devine pufoasă și catifelată, tonurile ei arămii bătând în roșu. Deodată sunt prezente în casă, după ce ne-au evitat toată vara, când nopțile calde le chemau la aventură. Ca și noi, acum își doresc perne confortabile și un șemineu aprins din când în când.

Și eu mă schimb. Învelite toată ziua în șosete, picioarele mele trec de la bronzul de vară la paloarea iernii, iar pistruii mei de soare dispar. Călcâiele și genunchii mi se usucă, fața absoarbe multă cremă hidratantă în fiecare dimineață. Lipsit de soare,

părul mi se închide la culoare și pielițele se rup în jurul unghiilor. Am o haină de iarnă cenușie, înveselită de obicei de obraji de un roșu aprins, efectul vânturilor de coastă. Dar, oricum, iarna nu e un anotimp pentru a face paradă. Iubesc separarea pe care o aduce, felul în care oamenii sunt puțini, chiar și în orele când e lumină, când te poți scălda în lumina diluată a soarelui care atârnă jos pe cer, umbra întinzându-i-se lungă la picioarele tale.

Pe măsură ce a trecut anul, m-am obișnuit să trăiesc cu durerea. Câteva săptămâni de antibiotice mi-au limpezit mintea și-mi iau ascultătoare antinevralgicele pentru a controla cele mai rele momente. Încep din nou să mă aventurez afară în escapade scurte. Acesta e anotimpul când încep să cred că plaja e toată a mea, kilometri întregi de singurătate bătută de vânt, pe care îi pot parcurge fără să mă întâlnesc cu vreun alt suflet. Nimeni altcineva nu pare să se bucure de frig sau de viforniță ca mine. Iarna e cel mai bun anotimp pentru plimbare, atâta timp cât poți îndura o ușoară durere de urechi și ești imun la nămol. Cele mai bune sunt zilele reci, când până și nămolul devine solid de la îngheț și pământul trosnește sub picioare, rigid și plăcut. Un ger bun poleiește fiecare fir de iarbă, contururile crenelate ale fiecărei frunze. Gerul transformă totul în ceva foarte rafinat.

Mă plimb de-a lungul râului Stour la Sandwich, traversând câmpurile și îndreptându-mă spre mare. Stuful s-a uscat, devenind de un bej fosnitor, iar în copacii golași se zărește o ciocănitoare de un verde aprins care sare de pe o creangă pe alta. Observ că pescărușii cu cap negru au deja penajul de iarnă. Penele celor tineri, care intră în prima lor iarnă, s-au transformat din maro în cenușiu. Adulții par albi în timp ce plutesc pe deasupra capului, penele întunecate de pe fețele lor s-au retras lăsând o urmă ca de cărbune în spatele fiecărui ochi, ca o ureche comică.

Fluxul e mai înalt decât de obicei, iar mlaștina este transformată într-o mare joasă, argintie. Apa i-a făcut pe culiculi să se mute în tufărișul de pe marginea potecii. În timp ce trec pe lângă ei, se împrăștie la picioarele mele și fluieră prost dispuși. Mai sunt și fazani, iar un șoim călător este asaltat de ciori. În mijlocul transformărilor aduse de iarnă - schimbarea nedorită - există o abundență de viață.

Iarna e despre transformare. În mitologia gaelică, vrăjitoarea-zeiță cunoscută sub numele de Cailleach ia formă umană de Samhain, ca să domnească peste lunile de iarnă, aducând cu ea vânturi și vreme aprigă. Chiar și pașii ei schimbă ținutul: munții Scoției s-au format când a aruncat stânci din coș și poartă cu ea un ciocan ca să modeleze văile. O atingere a ei e suficientă ca să înghețe pământul. Cu toate astea, Cailleach e considerată mama zeilor, originea morocănoasă și rece a tuturor lucrurilor. Domnia ei durează până la începutul lunii mai, când Brighde preia puterea, iar Cailleach se transformă în piatră. În anumite variante ale mitologiei, Cailleach și Brighde sunt două fețe ale aceleiași zeități: tinerețe și vitalitate pentru vară, bătrânețe și înțelepciune pentru iarnă.

Așa cum descoperim adesea în folclorul vechi, Cailleach ne oferă o metaforă ciclică a vieții, una în care energiile primăverii sosesc iar și iar, hrănite de retragerea iernii. Nu mai suntem obișnuiți să gândim așa. În schimb, avem obiceiul să ne imaginăm viețile noastre ca fiind liniare, un marș îndelungat de la naștere la moarte, în care acumulăm puteri doar pentru a renunța la ele, în tot acest timp pierzându-ne treptat frumusețea tinerească. Asta este dureros de fals. Viața șerpuiește ca o potecă prin pădure. Avem anotimpuri în care înflorim și

anotimpuri în care ne pierdem frunzele, scoțându-ne la iveală oasele dezgolite. În timp, ele revin din nou la viață.

Asta îmi aduce aminte de povestea pe care Shelly, o prietenă de-ale mele, o spune despre anul în care a ieșit complet din viață. La doar optsprezece ani, a intrat în comă după ce s-a îmbolnăvit de meningită bacteriană. Când s-a trezit, trei zile mai târziu, era neputincioasă, incapabilă să se ridice din patul de spital sau să-și mestece mâncarea. Dar ceva se întâmplase în orele intermediare, ceva ce o ajutase să îndure lunile de recuperare care au urmat. Fusese scufundată într-un vis incredibil, în care părea că aluneca prin întuneric, dar auzea un cântec, iar acesta a ridicat-o și a purtat-o la o caravană pe un vârf de deal, unde a așteptat în siguranță. A revenit la viața de zi cu zi, știind că era diferită de toate celelalte persoane de vârsta ei: nu-i mai era teamă de moarte, care acum i se părea un proces minor. Avea, de asemenea, un simț renăscut al concentrării și voinței, care veneau din cunoașterea scurtimii vieții. Asta i-a permis să renunțe la vechiul eu și să-și construiască unul nou. De fiecare dată când vorbesc cu ea despre asta (și o întreb adesea), am senzația că a avut un contact mai bun cu ciclul vieții decât noi ceilalți. Știe cum e să năpârlești și să-ți crească o piele nouă.

Căderea frunzelor din arborii de foioase se numește abscizie. Are loc la trecerea din toamnă în iarnă, făcând parte dintr-un arc de creștere, maturizare și reînnoire. Primăvara și vara, celulele frunzelor sunt pline de clorofilă, o substanță de un verde viu, care absoarbe lumina soarelui, alimentând procesul de transformare a dioxidului de carbon și apei în carbohidrați și zaharuri care-i permit copacului să crească. Dar, la finalul verii, pe măsură ce zilele se scurtează și temperaturile scad, copacii de foioase nu mai produc hrană. În absența luminii, devine prea costisitor să mențină tot mecanismul de creștere. Clorofila începe să se descompună, dând la iveală alte culori care au fost

mereu prezente în frunză, dar care erau acoperite de abundența de pigment verde: portocaliu și galben, derivate din caroten și xantofilă. Alte schimbări chimice au loc pentru a crea pigmenți roșii de antocianină. Amestecul exact diferă de la copac la copac, producând uneori nuanțe de galben viu, portocaliu și maro, iar alteori tonuri de roșu sau violet.

Dar, în timp ce se întâmplă asta, un strat de celule slăbește între codiță și creangă: aceasta se numește zona de abscizie. Treptat, aceasta face ca frunza să nu mai aibă acces la apă, ea moare și devine maro și, de cele mai multe ori, cade, fie sub forța propriei greutăți, fie încurajată de ploile și vânturile iernii. În decurs de câteva ore, copacul va fi produs substanțele necesare pentru a vindeca cicatricea lăsată de frunză, protejându-se de evaporarea apei, de infecții și de invazia paraziților.

Chiar în timp ce cad frunzele, mugurii culturilor de anul următor sunt deja la locul lor, așteptând să erupă din nou primăvara. Majoritatea copacilor își produc mugurii în mijlocul verii, iar căderea frunzelor toamna îi scoate la iveală, ordonați și în așteptare, protejați de frig prin teci groase. Rareori îi observăm pentru că avem senzația că vedem scheletul unui copac, un lucru mort până când revine soarele. Dar, dacă priviți cu atenție, fiecare copac în parte este înmugurit, de la mugurii ca niște gheare ascuțite ale fagului, până la mugurii negri precum copitele ai frasinului. Mulți copaci își expun iarna și mâțișorii, cum ar fi cozile de miei de un verde crud ai alunului sau mugurașii blănoși cenușii ai salciei. Aceștia se folosesc de vânt și de insecte pentru a răspândi polenul, pregătiți pentru anul care urmează.

Copacul stă în așteptare. Are totul pregătit. Frunzele căzute din el acoperă solul pădurii, iar rădăcinile adună umezeala suplimentară a iernii, oferind o ancoră sigură împotriva furtunilor sezoniere. Conurile și nucile sale coapte oferă hrană esențială în această perioadă de penurie pentru șoareci și veverițe, iar

coaja lui găzduiește insecte care hibernează și oferă o sursă de hrană pentru căprioarele înfometate. Nici vorbă să fie mort. De fapt, el este viața și sufletul pădurii. Doar că-și vede de treabă în liniște. Nu va reveni la viață primăvara. Își va pune doar un veșmânt nou și va înfrunta din nou lumea.

Duritatea iernii poate să scoată la iveală culori pe care altminteri le-am rata. Odată am urmărit cum o vulpe traversa un câmp înghețat, cu blana strălucind în penumbră. Când mă plimb prin pădurea golașă iarna, sunt înconjurată de nuanțe uimitoare de roșu ca blana vulpii: strălucirea intensă a ferigilor, mănunchiurile ei uscate încolăcite ca o dantelă; frunzele de un roșu-sângeriu rămase pe rugul de mur; ultimele fructe sălbatice din tufișurile de caprifoi și mănunchiurile portocalii de măceșe. Ilexul iconic, crengile sale atât de intens căutate de fiecare Crăciun. Este galbenul viu al tufelor de grozamă de pe lande, strălucind până vine primăvara, precum și impunătorii arbori veșnic verzi și amestecul de frunze verzi care rămân neobservate pe sol. Viața continuă să se desfășoare din abundență iarna – schimbările care au loc acum ne vor purta spre splendoarea vieții viitoare.

Spitalele creează o anumită atmosferă de iarnă. Jenny Diski o surprinde bine în *Skating to Antarctica*: straturile de alb steril care oferă atât disciplină, cât și confort, adesea în același timp; senzația anulării sinelui. E templul unui anumit gen de credință, pentru fărâma de încredere într-o autoritate superioară care știe răspunsurile, care ne poate salva. Mi-o imaginez pe Shelly în salonul ei recuperându-se după meningită și nu pot să nu mă gândesc la cartea cu buburuză, pe care o aveam când eram mică, plină de asistente medicale în rochii imaculate și scrobite și de pacienți veseli în pijamale în dungi, înveliți în siguranță cu

pături roșii. Podelele lustruite până arătau ca apa pe kilometri întregi de coridoare, mirosul persistent de dezinfectant. Saloanele de spital ne introduc într-o altă stare a ființei noastre, una în care suntem supuși, pasivi, neajutorați – și suntem așa de bunăvoie. Ne încadrăm cu ușurință într-o ierarhie căreia ne-am împotrivi în orice altă situație. O să ne transformăm în orice fel ne cere instituția s-o facem. N-o să facem scandal. O să ne purtăm civilizat. O să facem ce ni se spune.

Universul ordonat al spitalului ne ajută să ne alcătuim propria zonă de abscizie, acea decojire a unei vieți trecute, gata să renunțe la obligațiile și așteptările ei. Am avut parte asta cu vârf și îndesat în ultimele săptămâni. În misiunea de a descoperi sursa durerii mele abdominale, am suportat teste și proceduri care implică postul și doze violente de laxativ, investigații dureroase și lipsite de demnitate. Mi s-a sugerat că ar trebui să mă pregătesc pentru ce e mai rău. Nu știu ce mă sperie mai tare: posibilitatea unui diagnostic care să-mi amenințe viața sau să ies din asta doar rușinată de propria mea abilitate de a mă preface bolnavă.

Într-un final, mă trezesc într-o încăpere cu o asistentă care pare epuizată și care îmi spune că am intestinul unei persoane de șaptezeci de ani deosebit de neglijente. Găzduiesc în mine un labirint de spasme și inflamații, un parc de distracții de mal-absorbție. E un diagnostic ciudat de procesat: nimic așa de rău cum mi-a fost teamă, dar care oricum îmi schimbă viața. N-o să treacă de la sine. Va avea răbufniri și reveniri, va avea nevoie de o îngrijire atentă și de vigilență eternă. Mă aud protestând despre cât de atent mănânc, despre cum gătesc de la zero și beau litri întregi de apă. Nu menționez martini-urile din miez de noapte și prânzurile de cantină înfulecate în întâlniri improvizate sau în mașină, în drumul spre casă. Acum m-am schimbat. Vreau să mi se permită gloria recuperării de pe marginea prăpastiei, mai degrabă decât să mă clatin încă pe marginea ei, indiferent ce fac.

Sunt trimisă la un dietetician care îmi oferă câteva noi reguli simple pentru mâncare, la care nu reacționez cum trebuie. Primesc instrucțiuni despre o dietă cu aport scăzut de fibre, doar timp de o săptămână, și cumva reușesc să las impresia că n-am mai auzit niciodată despre carbohidrați albi și că nu pot supraviețui fără o infuzie zilnică de linte și kale. „E doar pentru câteva zile", spune dieteticianul, încurcat. „Nu pentru totdeauna."

Și chiar nu e pentru totdeauna. De fapt, e surprinzător de rapidă și chiar puțin epicuriană. Îmi petrec trei zile mâncând orez cu ou prăjit și spaghete cu unt, pâine albă și pastă Marmite[1] și sandviciuri cu șuncă. E cea mai contraintuitivă dietă pe care am urmat-o vreodată, și mă umple de un sentiment de vinovăție, dar mă și face să mă simt mai bine decât m-am simțit de luni de zile. Efectul e aproape instantaneu: senzația ciudată că pot să stau din nou dreaptă, că pot chiar să diger ce mănânc, că mi-a revenit energia.

Mai repede decât am sperat vreodată, ajung în extrema cealaltă a afecțiunii mele: ușor marcată, puțin mai înfometată și o idee mai înțeleaptă. Am defecte. Trăiesc cu restricții. Trebuie să mă schimb. Dar acum, aceste sacrificii par ușor de făcut, știind ce-mi vor oferi. Mă simt de parcă mi-am pierdut și eu câteva frunze: aceste ultime fărâme de încredere în vigoarea mea tinerească, când puteam face orice, îndura orice și-mi puteam reveni. Iarna îmi cere să fiu mai atentă cu energiile mele și să mă odihnesc până la primăvară.

[1] Pastă maronie făcută din drojdie, specifică bucătăriei britanice.

DORMITARE

Oricât de mult mi-ar plăcea spațiile largi iarna, chiar și eu trag linia la apusul soarelui. Când vine noiembrie, nu am niciun chef să plec de acasă după lăsarea întunericului. Îmi vine să hibernez toată seara. Urăsc plimbările astea ciudate pe strada principală, luminată doar de felinare și de strălucirea vitrinelor magazinelor, frigul strecurându-se în sus pe mâneci. Nu-mi place senzația de neputință de la ora patru, aerul umed în absența forței tonice a soarelui. Sar peste ora mea de yoga și ezit să mă avânt în noapte pentru ceva atât de lipsit de importanță precum o băută de socializare. Chiar și gândul de a conduce, pare de coșmar – drumurile astea impenetrabile, cu marginile neclare; dansul pe care trebuie să-l faci cu faza lungă, pornind-o și oprind-o, iar și iar. E mult mai bine să stai acasă.

Nu mă deranjează să stau în casă. Îmi dau seama că pentru mulți oameni pare o restricționare brutală a libertății lor, dar mie mi se potrivește mănușă. Iarna este o casă liniștită în lumina veiozei, o tură prin grădină ca să vezi stelele luminoase într-o noapte cu cer senin, zgomotul făcut de soba în care ard lemnele și mirosul de lemn ars care-l însoțește. Este încălzirea ceainicului și pregătirea cănilor cu cacao amară; e și despre

tocănițe cu carne desprinsă de pe oase și găluști care plutesc ca norii. Este o lectură liniștită și petrecerea amurgului de după-amiază uitându-te la filme. Iarna înseamnă șosete groase și înfofolirea într-un pulover larg.

Vara, dorm în medie șase sau șapte ore pe noapte, dar iarna mă apropii de nouă. De cum apune soarele, încep să mă gândesc la culcare. Culcatul devreme e un obicei pe care l-am moștenit de la mama; niciunul dintre noi nu suntem huhurezi, dar nici neapărat ciocârlii. Cu toții *avem nevoie* de somn. Am trecut prin faze diferite în modul de a mă raporta la asta: când eram copil, mi se părea foarte amuzant faptul că bunicii se culcau la aceeași oră cu mine; ca tânără adultă, mi se părea un gest incredibil de domestic. Pe măsură ce am îmbătrânit, propria mea nevoie de a dormi s-a dovedit a fi din ce în ce mai deranjantă și îmi imaginam cum ar fi să mă bucur de timpul suplimentar pe care l-aș avea cu o noapte de, să spunem, cinci ore. Statutul de părinte m-a vindecat de asta. Unor persoane le merge bine cu o oarecare lipsă de somn, dar mie nu. Acum știu că pot realiza mult mai multe lucruri după nouă ore de somn, decât în timpul suplimentar pe care mi-l oferă o noapte scurtă. Dormitul e sănătate mintală pură, e luxul și dependența mea. Sunt foarte sigură că hotărârea mea de a nu avea un al doilea copil se bazează efectiv pe venerația mea pentru somn.

Și iarna somnul e cel mai bun. Îmi place să am plapuma groasă și răcoare în dormitor, ca să mă pot cuibări când mă trec fiorii. Spre deosebire de nopțile cumplite de foială din vară, când camera este mereu prea îngustă pentru a permite ultimul pas în uitare, nopțile răcoroase de iarnă îmi permit un somn adânc și lung, cu vise magice. Când mă trezesc noaptea, întunericul pare mai profund și mai catifelat decât de obicei, aproape infinit. Iarna este un anotimp care mă invită la retragere și la un trai izolat și liniștit.

Dar, în ultimele săptămâni, hibernarea mea fericită a fost deranjată. Am ajuns să le numesc „cele trei teribile": orele întunecate de insomnie când mintea mea se declară complet activă în mijlocul nopții. Se întâmplă mereu la trei noaptea: mult peste ce am numi târziu, dar prea devreme pentru a ceda și începe ziua. Acolo, în profunzimea nopții, stau întinsă pe întuneric și dramatizez.

În noaptea asta mă trezesc dintr-un vis în care fusesem băgată într-un om imens din paie, gata să fie aprins. E o fantezie prevestitoare de rău, care îmi lasă o senzație de persecuție atât de gotică, încât mă trezesc râzând de ea în liniștea înconjurătoare. Ce prostuță sunt, să visez lucruri atât de evidente și apoi să mă trezesc cu inima bătând să-mi spargă pieptul și sufocată. Totuși, din cauza asta nu pot să adorm la loc. Clișeul a produs un efect fizic foarte real. Sunt atentă la amenințarea lui. Mă foiesc în perne, vigilentă.

Mă întorc pe o parte, îmi umflu pernele, iau o gură de apă din sticla pe care o țin lângă pat. Noaptea se scurge mai departe milimetric. Aș putea face carieră din îngrijorare, dacă cineva m-ar plăti. Ce mă îngrijorează în nopțile astea lungi? Banii. Moartea. Eșecul. Călăreții obișnuiți ai acestei apocalipse tăcute ce are loc doar după ce a apus soarele. În crucea nopții, îmi pot face atât de multe griji, încât casa mea să ajungă pe marginea unei prăpăstii, veșnic gata să se rostogolească pe stâncile de dedesubt. Sunt doar la un salariu distanță de anihilarea totală. Am prea multe datorii. Nu dețin nimic. Dețin prea multe. Într-o zi, tavanul dormitorului se va prăbuși de la greutatea tuturor gioarselor pe care le-am adunat în podul de deasupra. Sistemul de încălzire centrală face un zgomot ciudat la momentul ăsta din noapte și aș putea să jur că pompa e pe ultima sută de metri. Ar trebui să-l trezesc pe H și să-l pun să asculte, să văd dacă e de acord. E posibil să scuipe monoxid de carbon în dormitor în timp ce stăm aici, neștiutori. Familii întregi mor așa – în tăcere, noaptea. După

apendicita lui H, mi-e greu să scap de senzația că l-aș putea pierde într-o zi. Cât de neașteptat ar putea fi totul. Și atunci ce aș face? Nu am cu ce să mă laud în cei patruzeci de ani petrecuți pe acest pământ cu excepția unui teanc de cărți prăfuite.

Și totuși, iată-mă, apropiindu-mă și mai mult de abis, aruncând departe plasele de siguranță ale vieții mele prin actul renunțării la un job sigur. La lumina zilei, pot explica stresul care a făcut ca decizia de a demisiona să fie una rațională - invadarea lentă care îmi măcina viața de familie. Dar asta se întâmplă la lumina zilei, când valorizez lucruri precum calmul și libertatea. Pe întuneric, am o criză de conservatorism greu de digerat. Ar trebui să am un cont de economii cu salariul pe un an. Ar trebui să am o asigurare de viață adevărată. Am risipit ceva, cumva. Nu sunt sigură ce și când, dar mă disprețuiesc pentru asta. Precaritatea vieții mele mă macină rău. Îi pot simți colții în măruntaie. Sunt nimic, sunt nimeni, am eșuat.

Ego-ul se aprinde ca un chibrit: strălucitor, albastru, trecător. Sunt recunoscătoare că sunt singură când se întâmplă asta, ca să las lucrurile să se consume în intimitate. Uneori ar trebui să fim recunoscători pentru solitudinea adusă de o noapte, de o iarnă. Ne salvează de la expunerea în fața lumii a celor mai rele versiuni ale noastre.

Mă întorc din nou pe partea cealaltă, aranjez pătura, mai beau apă. Două whisky-uri, băute târziu și într-o stare de depresie, își anunță prezența în tâmple. Ar fi trebuit să mă ducă mintea mai mult, dar mereu fac ce fac și agravez lucrurile. Acum n-o să mai dorm. E o prostie să mai încerc. Simt cum îmi bate inima sub plapumă, iar respirația nu reușește să-mi umple plămânii. Stau pe marginea patului și pipăi după papuci cu picioarele reci. Mă frec la ochi, bâjbâi după ochelari.

Cobor în vârful picioarelor să-mi caut carnețelul.

Hazel Ryan deschide o cutie de lemn și răvășește rumegușul și paiele.

– Da, spune ea, iat-o.

Își bagă mâna și scoate o minge de blană galbenă de mărimea unei nuci. Un pârș care hibernează. E rotund și compact, cu piciorușele lui roz, minuscule, strânse în burtică, urechile date pe spate și coada cu vârf negru îndoită peste cap, ca și cum ar lega tot aranjamentul să nu se destrame. Hazel îmi pune pârșul în palmă și acesta se rostogolește ca o biluță. E mai ușor decât aerul și surprinzător de rece, dar și catifelat și ușor moale când îl apeși. N-ai avea cum să-l crezi mort. Doarme cel mai profund somn, moțăind până la vară.

Doar trei mamifere locale hibernează în Marea Britanie: lilieci, arici și pârși. Alte specii, precum broaștele sau bursucii, intră într-o stare de moleșeală în zilele reci, își micșorează temperatura corpului și-și încetinesc respirația și ritmul bătăilor inimii pentru a-și conserva energia pentru perioade scurte. Dar hibernarea adevărată – când această răcire și încetinire au loc pentru perioade îndelungate și nu sunt o reacție la temperatura exterioară sau la disponibilitatea imediată de hrană – este relativ rară.

Pârșii nu funcționează după un orar strict; hibernarea lor depinde de vreme. Își petrec începutul toamnei acumulând rezerve de grăsime maro lichidă, care-i face moi la atingere. Acesta este un depozit de energie ușor accesibil, care să-i ajute să supraviețuiască în lunile lungi care urmează. Așa că, începând din septembrie, se îndoapă cu fructele tufișurilor, de exemplu cu mure, alune de pădure și castane, în încercarea de a-și crește masa corporală cam de la paisprezece la aproximativ patruzeci de grame. Trebuie să facă asta repede, într-un ritm de aproximativ

un gram pe zi. În perioade cu culturi bogate, pot deveni obezi. În perioade de penurie, vor încerca să întârzie hibernarea până când sunt suficient de dolofani ca să supraviețuiască.

Dar când vin primele geruri, trebuie să fie gata. Pârșii au un procent mare de piele raportat la volum, ceea ce înseamnă că pot pierde foarte repede căldura. În ultimele zile dinainte de hibernare, își construiesc cuibul, o bilă compactă de mușchi vegetal, scoarță de copac și frunze. În timpul verii trăiesc în copaci, dar variațiile de temperatură acolo sus sunt prea mari, așa că cuiburile lor de hibernare sunt construite în găuri în pământ, poate în jurul rădăcinilor unor copaci. Scopul lor este de a crea un mediu care colectează ploaia și roua, astfel încât cuibul să rămână umed pe timpul iernii. Asta pare departe de ideea de confort pentru mintea umană, dar, pentru pârși, este un element esențial al supraviețuirii lor: sunt atât de mici încât fără umezeală externă s-ar usca în timpul somnului lor lung.

Odată ce au găsit locul potrivit, se cuibăresc strâns în ghemul lor și sigilează deschizătura. „Dacă nu poți găsi o intrare", spune Hazel, „înseamnă că e un pârș în ea." De obicei hibernează individual, dar un studiu recent de urmărire a lor prin unde radio a descoperit câteva dovezi că-și împart cuibul. Acest lucru se poate întâmpla când nu au suficiente habitate dintre care să aleagă. Pârșii vor căuta climatul perfect, iar dacă nu există multe locuri disponibile, pot fi nevoiți să împartă - în captivitate, împărțitul cuibului devine mai răspândit.

În siguranță în cuibul de hibernare, pârșii își vor coborî temperatura corpului la nivelul celei din mediul înconjurător, care de obicei este de 5°C sau mai puțin. Pentru o hibernare eficientă, ar trebui să rămână chiar deasupra punctului de îngheț. Dacă se încălzesc la 6°C, rata lor metabolică crește și încep să ardă grăsimi; sub 0°C, trebuie, de asemenea, să se folosească de depozitele de grăsime, ca să evite înghețul. Dacă reușesc să

ajungă la temperatura corectă, vor hiberna din octombrie până în mai, încetinindu-și rata metabolică, respirând foarte încet și potrivindu-și temperatura cu cea a lumii exterioare, până în primele zile ale verii, când există suficiente insecte cu care să se hrănească din nou. Chiar și după ce se trezesc, vor trece prin perioade de moleșeală când hrana e insuficientă - de exemplu, când plouă sau în timpul „pauzei de hrană" dintre culturile lor preferate. Pârșii își petrec mai mult timp hibernând decât treji.

Întotdeauna mi-am imaginat hibernarea ca pe un somn lung și monoton, dar Hazel îmi spune că, de fapt, pârșii se trezesc cam o dată la fiecare zece zile, rămânând în cuiburi, dar punându-și din nou metabolismul în funcțiune pentru o perioadă scurtă. Se crede că asta le permite rinichilor să se curețe de toxine și le oferă, de asemenea, o ocazie importantă de a verifica dacă e în continuare sigur cuibul lor. Hazel este ofițerul senior responsabil cu conservarea de la Wildwood Trust din Kent, iar pârșii de care are grijă sunt de multe ori mai slabi atunci când intră în iarnă. Adesea, provin din cuiburi orfane sau din cele care au fost în contratimp cu anotimpurile. Alții au fost îngropați accidental în cuiburile lor. Pentru că există un risc mai mare ca ei să nu supraviețuiască hibernării, sunt scoși din paturile lor confortabile la intervale regulate pentru a fi cântăriți și la asta sunt martoră acum. Mi-ar plăcea să pretind că sunt de ajutor, dar cred că, de fapt, cam încurc lucrurile și scot o mulțime de onomatopee de alint.

E greu să-ți imaginezi ceva mai drăgălaș decât un pârș: minuscul, catifelat și somnoros, par aproape meniți să fie adorați de oameni. Mai sunt și extrem de vulnerabili: populația de pârși de alun a fost în declin de ceva vreme, iar acum sunt considerați pe cale de dispariție. Lumea s-a schimbat, iar pârșii au fost abandonați. Anotimpurile se schimbă, habitatele din garduri vii

și păduri se pierd, iar sursele lor de hrană dispar. Probabil că sunt prea fragili ca să supraviețuiască în lumea industrializată, dar momentan rămân un simbol al trândăviei.

Sunt la parter la patru dimineața, mă apuc de treabă. M-am simțit ca o obsedată trezindu-mă în miezul nopții, dar, cu o cană fierbinte de ceai în mână, o văd mai degrabă ca pe un imbold de sănătate mintală. Acum că m-am trezit gândurile mi se așternca fulgii într-un glob cu zăpadă. Toate se așază la locul potrivit.

Curăț suprafața biroului și îl scald în lumina veiozei. Mă duc să aduc chibrituri și aprind o lumânare. Una dintre lumini e fermă și sigură, cealaltă e nesigură și tremurătoare. Îmi deschid caietul și lucrez între aceste două extreme. În echilibru, așa prefer să fiu: undeva la mijloc. Siguranța e un tărâm mort, în care nu e loc de crescut. Șovăiala e dureroasă. Mă bucur să pendulez între cele două.

Odată ce renunț la lupta de a mă culca la loc și îmi conștientizez starea de trezie, descopăr o pasiune ciudată pentru această parte a nopții, aproape-dimineața. Fiind singura trează, mă răsfăț într-un spațiu în care pot să beau în liniște. E un moment complet nesolicitant din ciclul de douăzeci și patru de ore. Nimeni nu are cum să se aștepte de la tine să verifici texte sau e-mailuri, iar feed-urile lungi ale platformelor sociale au tăcut. Într-o lume în care e dificil să fii singur, asta reprezintă în sfârșit solitudinea. Până și pisicile știu că e prea devreme ca să-mi ceară de mâncare. Își ridică o ureche și apoi se retrag încovrigate.

Acesta e un moment în care puține activități par corecte. De cele mai multe ori citesc la ora asta, trecând prin teancul de cărți care locuiesc lângă scaunul meu preferat, așteptând să-mi ofere fragmente de cunoaștere, nu să le parcurg din scoarță în scoarță.

Mă uit pe un capitol ici, pe un fragment colo, sau caut printr-un index să descopăr ceva ce mă preocupă. Iubesc genul ăsta de lecturi relaxate, explicative. Măcar de data asta nu citesc ca să evadez; în schimb, pentru că am evadat deja, pot să străbat spațiul suplimentar pe care l-am găsit, oricât de agitată și de neliniștită vreau, bucurându-mă de starea mea de implicare totală. Se spune că ar trebui să dansăm de parcă nimeni nu s-ar uita la noi. Cred că asta se aplică și la citit.

Orele întunecate ca cerneala sunt și pentru scris: zgârieturile și alunecarea stiloului pe hârtie de calitate, șirurile împiedicate de cuvinte care se întind pentru a umple pagini după pagini. Câteodată, scrisul e o întrecere cu propria mea minte, cu mâna care se străduiește să țină pasul cu fluxul gândurilor, și simt asta cel mai acut noaptea, când nu mi se solicită atenția în alte părți. Starea aceea ușor adormită, amețită, erodează barierele creierului meu pe cale de a se trezi. Visele mai sunt încă prezente, ca o dimensiune suplimentară a percepției mele. Dar ce e esențial, e că sinele meu sensibil din timpul zilei, care face pe șeful și e autoritar, mai moțăie încă. Fără supravegherea sa, pot să proiectez viitoruri diferite și să văd conexiuni nebănuite între lucruri. Îmi pot mărturisi toate păcatele unei foi de hârtie, fără ca nimeni să mă cenzureze.

E posibil ca trezirile mele nocturne să mi se pară ceva elementar pentru că au fost cândva o componentă normală a somnului uman, doar de curând dată uitării. În *At Day's Close: Night in Times Past*, istoricul A. Roger Ekirch afirmă că înainte de Revoluția Industrială era normal ca noaptea să fie împărțită în două perioade de somn: „primul somn" sau „somnul morților", care dura de seara până la orele timpurii ale dimineții; și „al doilea" sau „somnul de dimineață" care-l purta pe somnoros în siguranță până în zori. Între ele, existau o oră sau mai multe de trezie cunoscute drept „veghe", în care „familiile se trezeau

pentru a urina, a fuma tutun și chiar pentru a-și vizita vecinii apropiați. Mulți alții făceau dragoste, se rugau și... se gândeau la visele lor, o sursă importantă de alinare și auto-cunoaștere." În intimitatea întunericului, familii și iubiți puteau să poarte discuții profunde, bogate în sensuri și elaborate, care nu aveau loc în timpul zilei aglomerate.

Acest fenomen depindea de perioadele când noaptea chiar era întunecată, când săracii se duceau devreme la culcare pentru a economisi lumânările și chiar și bogații puteau alege să se chinuie cu ocupațiile lor la lumină redusă sau să se abandoneze somnului. În afara casei, de obicei străzile nu erau luminate, așa că singurul spațiu navigabil era casa.

Era un moment așa de obișnuit și probabil așa de intim din zi, încât se scria puțin despre el. Ekirch preia mai multe referiri trecătoare la primul și al doilea somn din jurnale, scrisori și literatură, dar acest obicei vechi este aproape invizibil pentru ochiul contemporan. Un studiu din 1996 făcut de Thomas Wehr și colegii săi a încercat să imite condițiile somnului din timpul iernii în perioada preistorică, lipsindu-i pe subiecți de lumină artificială timp de paisprezece ore în fiecare noapte și observând ce se întâmpla cu obiceiurile lor de somn. După câteva săptămâni, participanții au deprins obiceiul de a sta treji în pat timp de două ore înainte de a dormi vreo patru ore. Apoi se trezeau și se bucurau de două sau trei ore descrise ca fiind contemplative și odihnitoare, iar apoi mai dormeau patru ore până dimineața. Cel mai interesant lucru a fost, observa Wehr, faptul că veghea de la miezul nopții nu era nici pe departe un moment de anxietate pentru subiecții săi. Se simțeau liniștiți și gânditori în aceste momente, iar testele de sânge au indicat nivele ridicate de prolactină, hormonul care stimulează producția de lapte matern la mamele lăuze. La majoritatea bărbaților și femeilor, nivelurile de prolactină sunt în general scăzute, dar veghea părea să aibă

„un sistem endocrin doar al ei" pe care Wehr l-a comparat cu o stare modificată a conștiinței, asemănătoare cu meditația.

În acest tărâm la granița dintre trezie și somn, strămoșii noștri au experimentat o stare diferită de orice cunoaștem sau de orice *putem* cunoaște dacă refuzăm intruziunea luminii artificiale. Poate că insomnia mea nu este cauzată doar de anxietatea cu privire la viitor. În secolul XXI, suntem scăldați în lumină, nu doar de la candelabre și lămpi care ne luminează intenționat casele seara, ci și de la cohortele tot mai numeroase de dispozitive electronice care pâlpâie, pulsează și strălucesc, ca să ne dea de veste că fac ceva. În zilele noastre, lumina poate fi simțită ca un intrus, purtând cu ea o informație sau o obligație.

Chiar și când stă singur pe bufet, telefonul meu este o creatură neliniștită, care revine periodic la viață pentru a vesti un mesaj nou sau un update sau un memento pentru ceva ce încercam să uit. Mi-am petrecut ani de zile căutând un ceas deșteptător care să-mi permită să verific ora fără să lumineze camera, dar acum am renunțat. Ceasul LED digital mă ținea trează cu lumina lui verde; ceasul tradițional cu brațe luminoase s-a dovedit imposibil de citit; ceasul cu „lumină de noapte", care se aprindea doar când apăsam un buton, părea să-mi ardă ochii în toiul nopții, lăsându-mi fantome stranii, albastre în spatele pleoapelor când încercam să mă culc la loc. Să adăugăm la asta televizorul (da, sunt unul dintre păcătoșii care iubesc să adoarmă în compania unui serial de comedie), cu lumina lui roșie de veghe, străpungătoare, ce pare imposibil de dezactivat, și vecinii din spate, care consideră că e necesar să-și inunde grădina cu lumină în fiecare noapte. Nu putem scăpa de lumină. În orașul meu, primăria înlocuiește treptat vechile felinare portocalii cu sodiu cu unele noi, mai strălucitoare, cu LED. Întunericul – și fricile noastre – sunt împinse și mai în fundal, dar localnicii se plâng că nu pot dormi, că lumina își croiește drum prin jaluzelele întunecate și draperiile duble.

Nu ne-a rămas suficientă noapte. Ne-am pierdut instinctele adevărate din întuneric, chemarea lui de a petrece mai mult timp în preajma viselor noastre.

Iernile noastre sufletești sunt atât de des însoțite de insomnie: poate că suntem atrași către spațiul acela unic de intimitate și contemplare, întuneric și tăcere, fără să știm cu adevărat ce căutăm. Poate că, de fapt, suntem împinși către propria stare de confort.

Somnul nu este un spațiu mort, ci o cale spre o stare diferită a conștiinței - una reflexivă și vindecătoare, plină de gânduri conexe și revelații neașteptate. Iarna suntem chemați către o stare de somn deosebită: nu cele opt ore regulamentare, ci un proces lent, ambulatoriu, în care gândurile din starea de trezie se contopesc cu visele și se creează un spațiu în cele mai întunecate ore pentru a repara narațiunile fragmentate ale zilelor noastre.

Cu toate astea, noi dăm deoparte această abilitate înnăscută pe care o avem de a metaboliza părțile dificile ale vieții. Propriile mele spaime de la miezul nopții dispar când transform insomnia în veghe: un spațiu sacru, revendicat, în care nu am nimic altceva de făcut decât să mă gândesc. Aici mi se oferă un tărâm intermediar, e ca și cum aș găsi o ușă ascunsă, lucruri specifice viselor. Chiar și pârșii știu cum să facă asta: se trezesc puțin și se ocupă de treburi, înainte de a se lăsa iar pradă somnului.

Iar și iar, descoperim că iarna ne oferă spații de trecere în care să locuim. Și totuși, încă le refuzăm. Anotimpul rece trudește să ne învețe să le primim cu bucurie.

DECEMBRIE

LUMINĂ

„E miezul celei mai lungi nopți a anului și al zilei
Luciei, care abia de reușește șapte ore să se arate;
Soarele e trecut, iar acum corpul lui
Emite abia ușoare artificii, nu raze permanente;
Întreaga sevă a lumii e vlăguită;
Balsamul universal pământul l-a băut,
Uscată, viața este micșorată,
Moartă și îngropată; dar toate astea par să se veselească
Prin comparație cu mine, care le sunt epitaf."[1]

Poezia lui John Donne „Elegie nocturnă pentru Sfânta Lucia" e, probabil, lectura perfectă pentru meteodependenți. Un cântec trist de dragoste pentru o iubită moartă ce transmite un fel de melancolie de miez de iarnă. Poeziile lui Donne sunt

[1] În orig., „'Tis the year's midnight, and it is the day's,/ Lucy's, who scarce seven hours herself unmasks;/ The sun is spent, and now his flasks/ Send forth light squibs, no constant rays;/ The world's whole sap is sunk;/ The general balm th'hydroptic earth hath drunk,/ Whither, as to the bed's feet, life is shrunk,/ Dead and interr'd; yet all these seem to laugh,/ Compar'd with me, who am their epitaph." - John Donne, „A Nocturnal upon St. Lucy's Day".

cunoscute pentru dificultatea datării, dar aceasta a fost adesea considerată o reacție la moartea soției sale, Anne, în 1617, după nașterea celui de al doisprezecelea copil al lor. Este, cu siguranță, o poezie care descrie o disperare absolută, poetul imaginându-se complet epuizat și incapabil să-și revină după pierderea suferită: „Nimic nu sunt; nici soarele nu-mi va renaște."

Este, de asemenea, și o poezie de o intimitate profundă, în care „miezul nopții celei mai scurte zile a anului" aduce un soi de comuniune cu partenera pierdută, comuniune în care suntem invitați să surprindem o frântură din aspectele relației lor, pe care e posibil ca alții să încerce s-o ascundă, și pe care mulți dintre noi nu ne-am aștepta s-o ratăm:

> ... Adesea un potop
> Am plâns noi doi, și astfel
> Întreaga lume noi doi am inundat-o; adesea am ajuns
> Să fim haos unul pentru altul, când grija
> Ne-am îndreptat-o spre altele; iar adesea absențele
> Ne-au făcut sufletele să se îndepărteze și au făcut din noi carcase goale.[1]

Aici dragostea este un mijlocitor al transformării, care creează o „chintesență chiar și din nimic", dar, după moarte, posedă aceeași forță transformatoare în sens invers, lăsându-l pe poet să „re-creeze/ Din absență, întuneric, moarte: lucruri care nu există." Și totuși, cumva, în tot acest întuneric, există motive de optimism. Iubirea are o asemenea forță, încât pare să justifice durerea de la final. Iar în ultima strofă descoperim că Donne

[1] În orig., „... Oft a flood/ Have we two wept, and so/ Drown'd the whole world, us two; oft did we grow/ To be two chaoses, when we did show/ Care to aught else; and often absences/ Withdrew our souls, and made us carcasses."

se adresează următoarei generații de tineri îndrăgostiți, pentru care „Capricornul a pornit/Noi pofte să adune." Ciclul vieții continuă; iubirea renaște. „Bucurați-vă toți de vară", spune el, în timp ce se pregătește pentru vara lui în „miezul anului și celei mai întunecate zile."

Alegerea zilei Sfintei Lucia este importantă în acest caz. În zilele noastre, multe țări nord-europene o sărbătoresc pe 13 decembrie, dar, pe vremea lui Donne, era sărbătorită în ziua solstițiului de iarnă, cea mai scurtă zi din an, în întunericul apăsător. Ea marca începutul perioadei denumite Christmastide.[1] Atunci, ca și acum, este evident că experiența suferinței era intensificată în perioadele de veselie, când cei în doliu pot ajunge să se simtă extrem de izolați.

Și Sfânta Lucia are o importanță simbolică. Numele ei este asociat cu latinescul pentru lumină (*lux* sau *lucis* la plural) și o poveste cunoscută spune că în timpul „Marii Persecuții" a creștinilor de către împărații romani politeiști, ea a fost o martiră care le aducea hrană celor ce se ascundeau în catacombele Romei. Pentru a avea mâinile libere pentru treburile ei, purta o coroană cu lumânări, ca să vadă pe unde mergea prin întuneric. Această poveste mai este încă reprezentată în diverse biserici nordice când, în timpul slujbei anuale de Sankta Lucia apare o femeie cu o rochie albă, o eșarfă roșie și o coroană de lumânări care conduce o procesiune de femei și fete.

O altă variantă a poveștii Sfintei Lucia este și mai întunecată. Această Lucia este o tânără din Sicilia din secolul al III-lea după Hristos, care a refuzat să renunțe la virginitatea ei prin acceptarea căsătoriei cu un nobil păgân, pentru că-i jurase

[1] Perioadă tradițională de douăsprezece zile care durează în zilele noastre de pe 25 decembrie până pe 5 ianuarie. Autoarea consideră, ca pe vremuri, că perioada începe la solstițiu și se termină în prima zi a Anului Nou.

credință lui Dumnezeu. Viitorul ei soț a denunțat-o autorităților romane, care, la rândul lor, au amenințat că o vor trimite într-un bordel dacă nu renunță la credința ei. Lucia a refuzat, așa că, atunci când autoritățile au încercat s-o ducă la bordel, au descoperit că nu poate fi mutată din loc. În cele din urmă, după ce o cireadă de boi nu a reușit s-o miște nici măcar un milimetru, au pus, în schimb, lemne în jurul ei și i-au dat foc. Dar nimic nu putea stinge vocea Luciei care cânta prin flăcări, afirmându-și credința. Un soldat i-a înfipt o suliță în gât ca s-o oprească, dar cuvintele au continuat să se audă. Versiuni ulterioare ale poveștii spun că i-au fost scoși și ochii; o alta spune că și i-a scos singură, după ce fuseseră admirați de un pretendent. Lucia este simbolul credinței și purității absolute, dar păcatele pentru care suferă nu sunt ale ei. În schimb, ea preia greutatea privirii masculine și este distrusă de ea.

Așadar, Lucia trăiește în întunericul catacombelor sau în bezna orbirii, aduce cu ea lumina rugului martirilor sau pe cea a unei coroane de lumânări. În poezia lui Donne, ea este aproape sigur un simbol al sacrificiului feminin din dragoste, dar mai este și un simbol al acelui moment, al punctului cel mai întunecat, când mai rămâne doar puțină lumină.

Biserica Svenska Kyrkan din cartierul londonez Marylenbone este plină de familii. Copiii mănâncă felii de măr și sandviciuri mici din recipiente de plastic și se urcă în picioare pe bănci, ca să vadă mai bine. Copiii mici se foiesc în poala părinților jenați, iar bebelușii își întind brațele să fie dați de la bunic la bunică, de la tată la mătușă. Unii poartă coroane cu lumânări pe baterie. Copilul de lângă mine scoate pe rând luminile de pe a lui și le aruncă pe jos. Azi, biserica este a lor și ei știu asta.

Așteaptă un moment de magie și sunt prea agitați ca să stea locului. Membrii congregației de suedezi expați se uită cu indulgență la ei, se apleacă peste rânduri ca să bârfească și își fac selfie-uri ca să le trimită acasă.

Stau într-o biserică necunoscută, într-o după-amiază de sâmbătă, în perioada de dinaintea Crăciunului. Sunt recunoscătoare că mă aflu aici. Am ceva de făcut, e un loc în care trebuie să fiu. Ieri am fost la universitate, unde am muncit în ultimii cinci ani, și mi-am golit biroul. Perioada mea de preaviz s-a terminat; ultimul semestru s-a încheiat. Mi-am împachetat cărțile în cutii, volume cât pentru două biblioteci, cele mai multe dintre ele academice, care conțin puncte de vedere teoretice pe care bănuiesc că nu voi mai avea nevoie să le mai adopt. Dacă aș fi avut mai multă minte, le-aș fi lăsat pe hol și aș fi pus un bilet cu IA-MĂ pe ele. În schimb, le-am împachetat cu grijă, din dorința de a le păstra imaculate. Se află acum în sufrageria mea, teancuri puse în cutii, în timp ce eu aștept să descopăr cum o să fie noua mea viață.

Aici sunt o intrusă, stând singură într-unul dintre colțurile bisericii într-o mare de familii, simțindu-mă extrem de englezoaică și extrem de turistă. Dacă mi-aș fi dat seama ce întrunire multi-generațională avea să fie asta, mi-aș fi adus propriul copil agitat cu mine, dacă nu pentru altceva, măcar ca să mă pierd în mulțime. Aceasta este slujba anuală de Sankta Lucia, atât de celebră încât acum se vând bilete și este ținută în mai multe zile la mijlocul lui decembrie. Încerc să nu par prea fascinată de aceste experiențe care sunt atât de exotic suedeze pentru mine: șirurile de psaltiri care sunt marcate *psalmboken*, marea de capete blonde. În timp ce așteaptă afară, oamenii chiar mănâncă sandviciuri. Chiar și stând în naos, mirosul de cuișoare și scorțișoară – aceste ingrediente nelipsite din bucătăria suedeză – se simte urcând de la subsol și odată cu ele vine și promisiunea de *fika* – cafea și chifle – după slujbă.

Când preotul se ridică, se aude un șâșâit generalizat, sunt arătate scaune și priviri pline de înțelesuri sunt aruncate peste tot prin încăpere. Pentru o fracțiune de secundă, am tăcut cu toții. Un bărbat calm, cu o atitudine părintească, stă în fața noastră și spune în suedeză și apoi în engleză: „Avem copii azi aici?" Se face iar zgomot. Se ridică mâini. El zâmbește. „Ei bine, o să fac tot ce pot ca să vă ajut să descoperiți despre ce e vorba."

Arată spre lumânările de pe altar, aprinde o a treia lumânare din mâna lui și spune o versiune atent prelucrată a vieții lui Sankta Lucia, care a făcut sacrificii pentru credința ei în Dumnezeu. Martiriul Luciei nu este aspectul pe care vrea să insiste azi; în schimb, vrea să ne gândim la gesturile simple prin care putem aduce lumina în lume. „Fiecare dintre noi este o lumânare aprinsă", spune el.

Rămânem așezați ca să cântăm imnuri scurte și încerc să mă alătur, simțindu-mă de parcă am fost dată de gol. Faptul că nu știu cum să pronunț suedeza pare să-mi facă vocea să sune strident pe fundalul imnului general, chiar dacă eu doar șoptesc. Dar cântecele sunt minunat de scurte și la intervale rezonabile și, curând, ne împăturim din nou hârtiile cu imnurile pentru slujba zilei și tensiunea așteptării crește.

Bat clopotele bisericii și luminile scad în intensitate. Copiii șoptesc „Lucia". După câteva sâsâituri, cântecele se sting, fantomatice, în întuneric. Capete se întorc și o mare de telefoane mobile se luminează, ca să surprindă spectacolul. Și apoi iată-l: întâi, dirijoarea corului mergând cu spatele, în timp ce dirijează. După care, venind pe partea laterală a naosului, Lucia. Poartă o coroană cu lumânări - adevărate, care ard cu flăcări mari - și o rochie lungă și albă, cu o eșarfă roșie pentru a simboliza martiriul ei. În spatele ei sunt paisprezece însoțitori, îmbrăcați tot în alb, dar cu crenguțe de laur în jurul capului și lumânări în mâini.

Se adună în fața altarului și-și continuă cântecul: „Stiger med tända ljus/ Sankta Lucia, Sankta Lucia!"

„Mergând cu lumânări aprinse, Sfântă Lucia." Ritmul urcă și răsună ca o orgă de carusel, familiară, dar atât de profund diferită. Cântecul altcuiva pentru festivalul altcuiva. Nu sunt sigură cum ar trebui să sune muzica suedeză – ABBA? – dar asta nu e așa; e prea complexă și dramatică. Asta pentru că probabil este preluarea unui cântec tradițional napolitan, o odă romantică la adresa sătucului Santa Lucia din Golful Neapole, care descrie plăcerile unei seri liniștite, petrecute vâslind cu barca pe mări liniștite. Parcă țările nordice au împrumutat direct titlul și l-au aplicat unei alte Sfinte Lucia. În această versiune, suntem purtați către o noapte întunecată în care Sankta Lucia merge prin casă cu lumânări, readucând lumina în lume. În acest imn, Lucia nu este martira ucisă în feluri sângeroase și elaborate, în timp ce-și afirmă uniunea cu Dumnezeu. Este o fată care aduce lumina în cel mai întunecat ceas. E o lumânare aprinsă.

Corul cântă o suită de ode pentru Sfânta Lucia, înainte de a încheia cu „Silent Night". Apoi se întorc înapoi de-a lungul culoarului, dispărând din nou în tăcere. Preotul încearcă să se adreseze ultima oară mulțimii, dar nu se poate măsura cu Lucia. Toată lumea vorbește și se îmbracă, gata pentru cafeaua și chiflele promise la subsol. În ceea ce mă privește, simt că perioada petrecută ca turist la această slujbă de Crăciun a ajuns la final. Dacă aș mai rămâne, m-aș da de gol. Arunc câteva monede în punga cu donații și ies în după-amiaza cenușie de decembrie.

În timp ce cobor scările spre stația Baker Street, îmi dau seama cât de inspirată m-am simțit de Sfânta Lucia, nu doar de cântec și de lumina blândă, ci și de ora petrecută într-o stranș de biserică, cu nimic altceva de făcut decât să ascult și să zâmbesc, privind agitația vreunui copil mic. Mă face să-mi dau seama că am tot evitat orice fel de socializare, ascunzându-mă

acasă într-un soi de rușine. Stau departe de alții pentru că nu știu ce va aduce Anul Nou și mi-e teamă că-mi lipsește grația necesară pentru a ascunde asta. Ca să-mi umplu timpul, am fost ocupată cu nimicuri, lăsând celorlalți impresia că ceea ce fac are un rost, deși, în realitate, nu fac decât să mă uit pe telefon.

Dar statul în liniște în biserică mi-a făcut bine. N-aveam altceva de făcut decât să ascult și să simt și să contemplu și a fost o experiență eliberatoare. Îmi aduc prea bine aminte de propriul meu zbucium, de răfuiala plictisitoare din copilărie cu stranele bisericii, dar azi, ca adult, am câștigat ceva nou: un sentiment binevenit de irelevanță, într-o congregație de oameni; o anulare a obligației de a face mereu ceva, chiar dacă doar pentru o oră; un armistițiu blând cu mine însămi.

Mi-am petrecut cea mai mare parte a timpului acela cu plânsul în gât. Aveam nevoie să fac mai mult decât să deschid acel spațiu minuscul pentru a înțelege cât de profund era întunericul. Sfânta Lucia nu m-a vindecat. Nu am dansat în timp ce pășeam spre ieșire, după ce mi-am găsit în mod miraculos drumul. Dar mi-a adus puțină lumină. Doar atât cât să văd pe unde pășesc.

MIEZUL IERNII

Alarma de la telefonul meu ciripește la cinci fără un sfert. Mă dau jos dintr-un pat necunoscut și-mi trag hainele pe mine: maiou termic, colanți, blugi, tricou, pulover. Șosete de schi în bocanci. Am o haină călduroasă, fular, mănuși și căciulă împachetate deja în portbagajul mașinii.

Mă întâlnesc cu prietena mea jos în bucătărie, unde pregătește un ceainic cu ceai. Îl bem în tăcere, făcându-ne griji cu privire la trafic. Oare plecăm suficient de devreme? Ar fi bine s-o pornim. Ne trezim fiecare, cu blândețe, copiii și reluăm ritualul: șosete, colanți, maiouri, blugi, pulovere. Îi înfășurăm în pături și le șoptim că pot dormi în mașină, știind prea bine că nu vor face asta.

Conducem spre Amesbury, în întunericul ca smoala, copiii devenind din ce mai gălăgioși în spatele mașinii. E un flux constant de trafic care se îndreaptă spre sud-vest, deși mă așteptam la mai mult: un flux constant de pelerini care să se îndrepte spre Stonehenge, o adunare de oameni de peste tot din țară, toți atrași de acest simbol al unei religii ancestrale în dimineața solstițiului de iarnă. Dar descoperim că nu sunt mai multe mașini la intrarea în sit decât ai găsi într-o după-amiază obișnuită.

Probabil din cauză că e șase dimineața și afară e întuneric. Totuși, sperasem în sinea mea să fie ceva puțin mai anarhic, ceva care să-mi tulbure agnosticismul meu burghez.

Cu o seară înainte am participat la o petrecere de Crăciun și, de fiecare dată când am menționat unde ne duceam azi, aveam invariabil parte de un chicotit nervos și de o pauză de respirație. „Solstițiul? Cu nomazii? Cu cei care îmbrățișează copaci? Cu hipioții? Cu druizii?" Era clar că eram pe cale să fac ceva măcar puțin stânjenitor: să mă alătur ritualului de marcare a unui moment invizibil din an, în compania unei mulțimi New Age[1], cu ritualurile sale ridicole și cu religia sa inventată. „Nu ești una de-a lor, nu?", m-a întrebat un bărbat.

Se crede că inelul celebru alcătuit din pietre verticale care formează Stonehenge a fost construit acum patru sau cinci mii de ani. În cea mai mare parte, cercul este alcătuit din trilitoni, adică două pietre verticale, cu o a treia care formează un buiandrug deasupra. Pietrele fac parte dintr-un complex mai mare de monumente neolitice și din Epoca Bronzului din zona rurală Wiltshire, care include și mai multe movile funerare. Aflate la o înălțime de patru metri, pietrele sunt o priveliște impunătoare și este clar că aveau o semnificație ritualică, deși natura exactă a ritualului și a credinței s-a pierdut în negura timpului.

Când Geoffrey din Monmouth își scria *Historia Regum Britaniae* în secolul al XII-lea, credea că pietrele aveau proprietăți vindecătoare și sugera că fuseseră aduse în locul respectiv de către Merlin și de Uther Pendragon, la cererea Regelui Aurelius Ambrosius, care voia să comemoreze o bătălie împotriva saxonilor. El credea că Stonehenge fusese construit inițial în Irlanda

[1] Mișcare eclectică din anii 1970, care a reunit o varietate de credințe și practici spirituale și religioase, bazată pe numeroase tradiții ezoterice vechi cu influențe oculte.

de o rasă de giganți și a observat că 15 000 de cavaleri nu au putut muta pietrele din loc, dar Merlin a reușit, folosindu-se de șiretlicul lui special.

La începutul secolului al XVIII-lea, arheologul William Stukeley a analizat construcțiile înconjurătoare de pământ și a sugerat că Stonehenge era, de fapt, un sit druid de venerație religioasă. Și-a imaginat ritualurile care aveau loc acolo pe baza limitatelor resurse istorice, majoritatea de origine romană, care îi descriau pe druizi ca pe niște sălbatici mistici, atât de îngrijorător de diferiți, dar și neputincioși în fața unei forțe militare organizate. Se pare că Stukeley a inventat la fel de mult pe cât a dezvăluit, dar a dat naștere unei anumite fascinații față de sit și a început să se identifice el însuși cu un druid, luându-și numele Chyndonax, pe care-l considera druidic. Stonehenge a devenit o atracție populară pentru victorieni, care-l vizitau cu miile în miezul verii ca să vadă răsăritul soarelui. La momentul acela, turiștii primeau o daltă și erau încurajați să-și cioplească singuri un suvenir personal din monument.

În pofida numeroaselor demitizări a legăturii cu druizii, făcute de mediul academic, asocierea a dăinuit, iar în secolul XX, situl Stonehenge a devenit important pentru druizii din zilele noastre și alte grupuri păgâne, într-o perioadă în care, în general, societatea a încercat să-și protejeze și să-și conserve moștenirea. Asta a dus adesea la conflicte. Accesul la pietre a fost restricționat în 1978, de teama erodării lor pe măsură ce numărul vizitatorilor a crescut. În 1985 a avut loc o confruntare violentă între turiștii New Age și poliție, după ce situl a fost închis pentru oamenii care voiau să participe la Festivalul Stonehenge Free, care se desfășoară anual în miezul verii. „Zona de excludere" din jurul pietrelor a continuat să existe până în 1999, când protestatarii au reușit să obțină o decizie de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului care a confirmat că Stonehenge

este un loc de rugăciune și a afirmat că diferitele grupuri, inclusiv spiritualiștii, păgânii și druizii au dreptul să se închine acolo. Odată cu ridicarea interdicției, English Heritage a cerut ca sărbătorile cu ocazia solstițiului să rămână pașnice și respectuoase și, de atunci, nu au mai fost raportate probleme.

Dincolo de istoria lor îndelungată, pietrele continuă să aibă un sens în virtutea alinierii lor astronomice. În miezul verii din fiecare an, cea mai lungă zi începe când soarele se ridică din spatele Pietrei Heel și luminează apoi direct centrul cercului. În miezul iernii, cea mai scurtă zi se termina odinioară atunci când soarele apunea între cele două pietre verticale ale celui mai înalt triliton din cerc. Acesta nu mai este în picioare, așa că acum sărbătoarea are loc a doua zi de dimineață, marcând răsăritul în timp ce zilele încep, în sfârșit, să se lungească. Asta am venit să vedem: spectacolul luminii care revine și sărbătoarea care-l însoțește.

Nu sunt complet sigură ce mă aștept să găsesc aici în miezul iernii, dar realitatea e în mod clar mai pașnică. Ne așezăm la coadă în cafeneaua English Heritage[1] în spatele bărbaților și femeilor vesele trecute bine de vârsta mijlocie, majoritatea arătând de parcă tocmai au ieșit din Mountain Warehouse[2], deși unii poartă pelerine. Un bărbat și-a pus o mască de Green Man[3], trăsăturile lui fiind ascunse de un strat de frunze de stejar făcute din nailon. În aer plutește o atmosferă de relaxare politicoasă. Cafeneaua și-a umplut frigiderele cu vin de urzici și mied, dar nimeni nu pare să bea. Am putea, la fel de bine, să stăm la coadă la cortul Women's Institute de la sărbătoarea locală din sat.

---

[1] Organizație din Marea Britanie, care are grijă de peste patru sute de monumente istorice.

[2] Magazin britanic de echipament sportiv.

[3] Personaj legendar, simbol al renașterii, reprezentând ciclul vieții care se reia în fiecare primăvară.

Comand chifle cu cârnați și ciocolată caldă pentru copii și stăm afară în noaptea surprinzător de blândă, întrebându-ne când ar trebui să ne croim drum până la ansamblu. În timp ce ei încep să se plictisească, ne urcăm într-un autobuz cu anunțul „Către pietre" pe el, iar ceilalți pasageri se agită plăcut în jurul copiilor, ca niște bunici pe lângă nepoți. Apoi coborâm pentru a vedea prima oară Stonehenge, iar cerul se limpezește într-un albastru-întunecat, înaintea răsăritului.

O mulțime de oameni se adună deja în jurul pietrelor și sigur nu sunt de genul celor din magazinul English Heritage; de fapt, senzația este, mai degrabă, de final amar al unui festival de rock, completată de imaginea polițiștilor bine intenționați și a celor care oferă primul ajutor victimelor drogurilor. Întreb o polițistă dacă se așteaptă să aibă mult de muncă, și-mi spune că la solstițiul de iarnă e liniște; petrecerile care durează toată noaptea sunt mai degrabă specifice miezului verii. Sunt oameni cu poncho-uri și pelerine, turiști New Age cu codițe rasta, femei în rochii lungi medievale, un bărbat într-un costum argintiu de astronaut cântând la muzicuță. Muzica se aude din toate părțile: diferite tipuri de tobe, un bol pentru cântat, câteva clape pe acordeon. Oamenii dansează pe muzică sau stau să se uite. Suntem loviți de o marionetă cal, o persoană îmbrăcată cu cercuri concentrice pe care sunt întinse cârpe de toate culorile. Pare să-și fi pierdut perechea, pe Morris.[1]

E un amestec de culturi aproape uimitor și mă simt ciudat în mijlocul lor, măcar și pentru că îmi lipsește entuziasmul lor. Sunt câteva familii care seamănă mult cu noi, ușor jenați în hainele noastre monotone de drumeție și cam nesiguri cum să ne alăturăm sărbătorii sau dacă chiar vrem să facem asta.

[1] Dansul Morris este un dans popular britanic, executat în perechi pe o muzică cu ritm alert.

Instinctul nostru este să le facem observație copiilor că se apropie prea mult de pietre mai degrabă decât să-i invităm să intre în comuniune cu ele. Aici suntem intruși, dar nu sunt sigură ce înseamnă un intrus în acest context. Cu siguranță nu în sensul că nu suntem bineveniți, iar mulțimea e mult prea variată ca să ieșim în evidență. Dacă simplul fapt că ne dorim să petrecem solstițiul foarte aproape de pietre este un motiv suficient de bun, atunci nu suntem deloc intruși. Efectiv nu știu cum să-mi exprim veneraţia în acest fel.

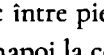
Aici obiectivul este extazul și nu genul pe care-l monitorizează cei care oferă primul ajutor. Unele persoane îl caută prin mișcare și sunet; altele stau liniștite, cu ochii închiși, atingând pietrele. Să te poți apropia de trilitoni, să-i atingi, să simți cu adevărat cât de înalți și de masivi sunt, este un privilegiu care impune evlavie, obținut doar cu prețul unei treziri în zori. Când îi mai văzusem, din limitele sigure ale potecii pentru turiști, mereu mi s-au părut mici, uniformi, chiar puțin neimpresionanți. Azi ei nu sunt niciunul dintre aceste lucruri; nici măcar nu sunt cenușii, ci verzi și galbeni de la licheni, plini de crevase și ieșituri. Îți poți imagina că au fost ciopliți dintr-o carieră de piatră, că au primit formă și au fost cărați pe sol și așezați exact așa cu mâinile. E uimitor să te afli aici, să le simți mirosul umed și să înțelegi cum sunt amplasați.

Mă strecor printre ei în cercul interior, care acum devine din ce în ce mai aglomerat cu oameni îmbrăcați în roșu. Ceva e pe cale să se întâmple: poți să simți cum crește tensiunea așteptării. Conform ceasului meu, estimez că mai sunt zece minute până la răsărit. Bătaia tobelor s-a intensificat; de undeva apare fum. Îi adunăm pe copii și-l ridic pe Bert pe umerii mei, ca să vadă mai bine. Presiunea corpurilor din jur e mai puternică acum. Nu ne putem apropia mai mult de cercul exterior de pietre de sarsen, iar din centru se aud cântece. Aproape că pot să sesizez ritmul,

dar nu și cuvintele. Totuși, se mișcă. Parcă aș sta la marginea unui templu, nu pe un sit arheologic, dar scena este haotică și ușor exaltată. Bătăile tobelor se întețesc și îndesesc, mâini haotice care găsesc un ritm, expresii cântate cu fervoare din ce în ce mai mare. Nu pot să văd nimic; mă îndoiesc că cineva poate să vadă ceva. Nu există nici ordine liturgică sau vreo foaie cu imnurile, nicio senzație că se așteaptă de la noi toți să ne gândim la aceleași lucruri sau să ne aflăm aici din aceleași motive. Amestecul fascinant mă face să fiu ușor confuză, dar mai ales entuziasmată.

La un anumit moment neclar, cenușiul dinaintea zorilor se topește într-un alb strălucitor, iar soarele e sus pe cer, deși invizibil în spatele unei pânze de nori. Oamenii – oricine ar fi ei, indiferent de trib – își strâng mâinile, se îmbrățișează și spun: „Am înnoit anul!" Facem și noi asta, spre surprinderea copiilor, care sunt acum scufundați într-o poveste fantastică, în care pietrele sunt dragoni și ei sunt păzitorii lor. Nu există un moment clar de eliberare. Îmi aduce aminte de un orgasm ratat – acea acumulare lungă, intensă, răsuflarea ținută care nu se concretizează în mare lucru. Semnificația este aceeași, indiferent de situație. Lumina revine în lume, după luni de întuneric acaparator.

Rămân mult timp după aceea lângă cerc, sperând că norii se vor risipi și voi putea vedea mingea de foc între pietrele verticale. Dar nu se întâmplă asta. Ne ducem înapoi la centrul pentru vizitatori, printre tarabele din jur.

Există o interpretare standard a momentelor de genul acesta: bunii englezi, excentrici, puțin demodați, dar inofensivi de fapt. Ca națiune, nu suntem înclinați spre exprimarea entuziasmului în masă, decât dacă este legat de fotbal. Privim cu neîncredere îmbrățișarea mantiilor, dorința de ritual. Ne place

să ne echilibrăm credința cu o atitudine plecată, semnul umilinței. Predicile trebuie să ne plictisească. Rugăciunile trebuie șoptite. Cântatul trebuie asumat ca o obligație severă, pe cel mai scăzut ton posibil, de către oameni care păstrează cele mai stricte limite personale. Căutarea extazului nu vine la pachet cu asta.

A doua zi, mă uit peste știri să văd cum ar fi trebuit să interpretez toată întâmplarea. În câteva ziare apar fotografii cu oameni cu aspect grotesc și sălbatic, în costume ciudate, care îmbrățișează pietre. BBC-ul se concentrează pe o ceartă legată de parcare, de care nu am fost deloc conștientă. *Daily Star* spune că „am luat cu asalt" Stonehenge-ul, de parcă am fi fost o armată care a ales calea aerului pentru o invazie. AccuWeather pretinde că răsăritul invizibil a fost „spectaculos". E greu să nu te gândești că toate textele au fost scrise dinainte și postate online fără multe revizuiri, existând doar pentru a satisface cititorii care-și vor ținguia buzele și vor da din cap la idioțenia acestor ciudați.

Există deja și filmări. Secțiunea de comentarii de pe YouTube este o prăpastie de condescendență și evanghelism apocaliptic, amestecată cu o tentă de rasism: „CHESTIA ASTA E SATANISM PUR!" strigă unul; „păgâni", scuipă altul; „ăștia sunt hipioți, nu-i compara cu strămoșii noștri slavi", spune un al treilea. „Păgâni falși", „adunătură de demenți", „simt miros de marijuana." (Ca să fie clar, eu nu am simțit.)

Ce am văzut la Stonehenge nu m-a frapat ca fiind ceva ofensiv în vreun fel. Poate că unele lucruri nu au fost pe gustul meu și unele m-au făcut să mă întreb care era legătura dintre locul, credința și acțiunea respectivă. Dar lucrurile astea nu erau treaba mea și nicio persoană nu a considerat necesar să mă întrebe ce căutam acolo. Cu siguranță că a reprezentat un amestec de spiritualități diferite, dar treaba asta m-a izbit ca fiind ceva profund tolerant. Iată un grup de oameni care erau dispuși să-și împartă locul predilect de venerație și să respecte modul celuilalt de a sărbători.

Nu se exprimau pe tonul superior al consecvenței sau conformismului; nu se acuzau unii pe alții că urmau un drum diferit. Doar își vedeau de treaba lor și îi lăsau și pe alții să își vadă de a lor.

Din ce în ce mai mult, îmi dau seama că sunt atrasă de momente de genul ăsta: o extragere din curgerea monotonă a anului și o modalitate de a marca trecerea la etapa următoare. Dar dorința asta mă face și să mă simt jenată, de parcă ar fi un soi de perversiune pe care mi-e rușine s-o recunosc în public. Întotdeauna ritualurile mi s-au părut puțin cam prețioase. Faptul că am nevoie de acesta – că îl doresc – nu-mi cade bine.

Îl contactez pe Philip Carr-Gomm, liderul Ordinului Barzilor, Preoților celți și Druizilor, după ce citesc un interviu în *The Times* în care recunoaște că are aceeași zvâcnire de disconfort. „Chiar și eu cred că toată treaba asta cu druizii e un pic sărită de pe fix", spune el, „dar, până la urmă, multe lucruri care se întâmplă pe lumea asta sunt sărite de pe fix. Trump e ușor ciudat. Mă uit la episcopii anglicani în robele lor și mi se pare că sunt puțin ciudați. Așa cum a spus John Cleese odată, cea mai mare teamă a englezilor este să se simtă jenați de ceva, așa că trebuie să-mi port crucea."

Și eu trebuie să-mi port crucea: senzația că, în loc să fie considerată imorală, periculoasă sau prostească, crearea ritualurilor pentru a găsi sensuri mai profunde în lume merită senzația de stânjeneală care vine la pachet cu ele. Philip râde amabil când strâmb din nas în timpul procesului de descriere a solstițiului la Stonehenge. De ani de zile nu mai participă la asta. Încă marchează solstițiul într-un mod mai liniștit, dar îl și percepe ca făcând parte dintr-un sistem de sărbători care apar la intervale regulate pentru a face viața mai suportabilă.

„Druizii respectă Roata Anului împărțită în opt părți", spune el, „ceea ce înseamnă că avem ceva de făcut la fiecare șase săptămâni. E o perioadă utilă – mereu ai în vedere momentul următor. Se creează un tipar pe parcursul anului."

Așa cum descrie în cartea lui, *Druid Mysteries,* anul renaște la solstițiul de iarnă. Druizii organizează o ceremonie în care „dau deoparte orice împiedică apariția luminii" și aruncă pe întuneric fâșii de pânză pe sol, simbolizând lucrurile care-i ținuseră pe loc. Apoi este aprinsă o singură lampă și îndreptată spre est pentru a întâmpina un nou ciclu, care-și va atinge maximul la solstițiul de vară.

Următorul festival este Imbolc, în prima zi a lui februarie, când apar primii ghiocei, florile lor albe, minuscule tremurând în frig. Acesta marchează finalul iernii, o perioadă când, de obicei, se topește zăpada, iar resturile pot fi curățate; dar mai este și începutul primăverii, când se nasc primii miei. Curând urmează echinocțiul de primăvară, când zilele și nopțile au durate egale și este sărbătorit Alban Eilir (Lumina Pământului). Acesta este urmat de Beltane de May Day, când primăvara este în floare și când, în mod normal, vitele ar ieși din îngrăditurile de iarnă. Acest sistem continuă toată vara până când dăm peste Samhain, moartea anului și începutul perioadei de trecere, înainte ca el să renască la solstițiul de iarnă. Patru festivaluri solare, legate de solstiții și echinocții și patru religioase între ele, pentru a sărbători momente-cheie din experiența trăirii anului.

„În cultura populară, singurul festival important este acum Crăciunul", spune Philip, „și poate și vacanța de vară. Pauza e mult prea lungă. Când urmezi o Cale cum este cea a Druizilor, succesiunea festivalurilor conferă un ritm anului, e o modalitate de a traversa chiar și cele mai întunecate perioade."

Să fie aceasta o religie inventată, care pune cap la cap ritualuri împrumutate și se hrănește dintr-un trecut imaginar în care domnea misticismul? Probabil. Posibil. Dar nu cred că are importanță. Exprimă o nevoie pe care atât de mulți dintre noi o vom conștientiza. Oare chiar am intrat atât de adânc în regatul luminii electrice și încălzirii centrale, încât ritmul anului

este irelevant pentru noi și nici măcar nu mai vrem să observăm momentul în care nopțile încep din nou să se scurteze? Dacă societatea noastră actuală nu deține o modalitate de a ne oferi sensurile pe care le căutăm, atunci este cât se poate de rezonabil să ne reimaginăm vechile modalități de a face asta sau să ne creăm unele noi.

„Te rogi?" întreabă autoarea Jay Griffiths în eseul ei din 2019, „Daily Grace", publicat în revista *Aeon*. „Da, mă rog", își răspunde singură, „mă rog pământului, mai degrabă decât oricărui zeu din ceruri – și, deși nu-ți pot spune ce cuvinte folosesc, o să-ți spun că esențială este frumusețea lor."

Poate că mi-e jenă să recunosc, dar și eu mă rog pământului. Am învățat să meditez acum zece ani, iar când maternitatea a făcut să fie imposibil de găsit douăzeci de minute, de două ori pe zi, am descoperit o modalitate de a distila puțin din experiența aceea. Închizând ochii, pentru perioade oricât de scurte, și concentrându-mi gândurile pe esența percepției mele, pot câștiga o fărâmă din liniștea pe care mi-o aduce meditația. Am ajuns să mă gândesc la asta ca la o rugăciune, deși nu cer nimic și nu vorbesc cu nimeni în timpul ei. E o experiență profund nonverbală, o respirație proaspătă de trăire pură, într-o pădure de cuvinte. Este o despletire, un moment în care simt junghiul real al dorinței, o atingere blândă a compasiunii față de mine, simt cum inima se umple de recunoștință și aud mecanismul de ceasornic al existenței. Este un moment în care, în singurătate, sunt cel mai conectată cu ceilalți. Pot să mă simt complet separată într-o mulțime de oameni, dar, când închid ochii, e ca și cum m-am scufundat într-un râu al tuturor conștiințelor, sunt scăldată în umanitatea împărtășită.

Mă feresc chiar și să scriu aceste cuvinte, pentru că nu am prieteni care să se roage astfel sau care să vorbească despre lume astfel. Mi-e rușine cu asta. Realizez că îmi caut cele mai elementare cuvinte ca să exprim ce simt. Mă feresc de certitudinile religiei și de limbajul evaziv pe care îl descopăr pe internet - internetul spiritual, care sărbătorește momentele în care ne simțim binecuvântați și recunoscători, dar e reticent să identifice cine ne binecuvântează sau cui îi suntem recunoscători. Nu aș fi putut, în tradiția diferitelor programe în doisprezece pași, să mă las în seama unei forțe superioare fără să știu exact ce presupunea acea forță superioară, ce mi se cerea să cred și dacă eram de acord cu principiile lor. Sunt o ființă profund rațională, înclinată să pună întrebări. Nu pot accepta noțiunile vagi. Am nevoie de o înțelegere sistematică a oricăror credințe. Am nevoie ca ele să fie coerente.

Dar rugăciunile mele - așa cum sunt ele îndreptate spre pământ - mă poartă într-un loc pe care sunt incapabilă să-l disec sau să-l analizez, într-un spațiu de dincolo de cuvinte. Când nu mă rog, mă străduiesc să-mi imaginez un zeu căruia aș fi dispusă să mă rog. Totuși, sunt atrasă de rugăciune de dragul rugăciunii. E o activitate pe care mintea mea o cunoaște, care are loc fără intervenția mea. „În unele zile, deși nu ne putem ruga, o rugăciune/ se rostește singură" începe cea mai celebră poezie a lui Carol Ann Duffy, „Rugăciune". Să mă rog e ceva ce pot face, așa că fac asta. Pentru mine, pare să fie un impuls atavic, o dorință de a găsi viața în lumea din jurul meu, în copaci, și stânci, și corpuri de apă, în păsările și mamiferele care-mi intră în câmpul vizual. Am un soi de animism personal, temperat de creierul conștient, hrănit de inconștient.

Dar o rugăciune măcar e ceva ce se întâmplă în tăcere, în secret. Nu e ceva ce trebuie să fac public sau despre care să discut și, ca atare, pot să fiu discretă în ce o privește, rămânând

nesinceră în grupul raționaliștilor, în timp ce caut pe furiș numinosul. Această nevoie de ritual e ceva nou și, per ansamblu, mult mai riscant, pentru că scoate la iveală evlavia invizibilă. Dar am avut parte de o alinare enormă stând în biserica suedeză și ascultând corul și de o înălțare sufletească clară amestecându-mă în mulțimea de la Stonehenge și luând parte la efortul de a marca încheierea unei etape a anului și începutul alteia noi. De când am participat la solstițiul de la Stonehenge, observ lucruri cărora înainte nu le dădeam atenție; observ că soarele răsare mai devreme în fiecare dimineață și că datorită acestui lucru e mai ușor să mă dau jos din pat. Sărbătorirea acelei schimbări în prezența altora a contat. A adăugat o bucurie măruntă actului banal de observare și a dat un impuls nevoii întunecate care sălășluia în spatele ei, împreună cu spirite umane pereche. A făcut să dispară puțin din rușinea de a avea nevoie de ea.

Comunitățile relaxate pe care le descoperim în adunări spirituale sau religioase erau cândva absolut normale pentru noi, dar acum pare un gest radical să ne alăturăm lor, o provocare îndrăzneață a constrângerilor nucleului familiei, a tendinței de a rămâne în grupurile strânse de prieteni, a reținerii în fața celor care ne inspiră venerație. Congregațiile sunt elastice, ele se extind pentru a primi în rândul lor tot felul de persoane și scot la iveală perspective și descoperiri neașteptate. Avem acum nevoie de ele mai mult decât oricând.

„Ritualurile sunt portalurile către suflet, dintre sacru și profan, dintre puritate și mizerie, frumusețe și urâțenie și o proiectare a obișnuitului în neobișnuit", scrie Jay Griffiths. În ce mă privește, ele îmi deschid un spațiu în care să acomodez gânduri pe care altminteri le-aș considera prostești sau ridicole: o uimire tăcută în fața trecerii timpului. Felul în care toate se schimbă. Felul în care toate rămân la fel. Felul în care lucrurile astea sunt mai mari decât mine și mai mult decât pot duce.

Mai mult decât orice alt anotimp, iarna are nevoie de un fel de metronom care să-i marcheze cele mai întunecate ritmuri, oferindu-ne o melodie pe firul căreia să intrăm în primăvară. Anul va merge mai departe indiferent ce se întâmplă, dar, fiind atenți la el, simțindu-i ritmurile și sesizând momentele de tranziție - poate chiar alocându-ne timp să ne gândim ce ne dorim de la următoarea etapă din an - putem să-l percepem la justa lui valoare.

EPIFANIE

Când începi să te armonizezi cu iarna, îți dai seama că de-a lungul vieților noastre trecem prin mii de ierni - unele lungi, altele scurte. Tocmai când ajunsesem la finalul bolii lui H și a mea și începeam să cred că viața e pe cale să-și intre la loc în matcă, mi-am dat seama că o iarnă de proporții își făcuse intrarea în scenă, fără ca eu să-mi dau măcar seama.

Fiul meu devenise prea speriat ca să mai meargă la școală. La șase ani, fusese deja copleșit de anxietate: supa toxică a celor treizeci de copii îngrămădiți într-o clasă, o profesoară întinsă în atât de multe direcții diferite, pe care Bert o percepea ca fiind invizibilă, și câțiva băieți răi la locul de joacă. Un curriculum supraîncărcat care-l făcea să simtă că nu putea ține pasul; un set de obiective difuze, care nu ne-ar fi spus despre el altceva decât că e „conform așteptărilor".

Știam ce-l îngrijorează; ascultasem cu atenție. Dar nu auzisem bine. Gravitatea situației m-a luat prin surprindere. Crezusem că problemele lui sunt banale și s-a dovedit că nu erau așa. Oferisem vorbe de alinare, câteva încercări minore de rezolvare a problemelor, îl asigurasem că cei mai valoroși oameni urăsc școala. Dar el avea nevoie de o revoltă. Avea nevoie ca eu

să mă ridic și să spun: „Știți ceva? Chestia asta nu e suficient de bună! Fiul meu merită să fie fericit!"

Pentru că nu era fericit. Nu observasem cum îi dispare bucuria, dar dispăruse oricum. Unele ierni se instalează treptat. Alte ierni se strecoară așa de lent pe la spatele nostru, încât s-au infiltrat deja în toate aspectele vieții, înainte să apucăm să le simțim cu adevărat. Furia lui îndreptată împotriva școlii a părut neașteptată, dar, de fapt, nu era. Îmi vorbise despre asta tot timpul și acum voia să fie sigur că l-am auzit.

Așa că, până la urmă, am îngăduit cuvintelor lui să-și facă efectul. L-am retras de la școală și am respins sugestiile de strategii prin care l-aș putea reintroduce din nou: cum să amenințși să lingușesc, cum să-l farmec ca să ajungă s-o tolereze, dacă să-i dau medicamente ca să devină ascultător. Nu aveam de gând să fac niciunul dintre lucrurile astea. Nu eram dispusă să-l duc înapoi la școală frângându-i caracterul, indiferent cât de disperată eram să am din nou timpul meu. Eu, care, în principiu, iubisem ritmul și provocarea școlii, am ajuns să-mi dau seama cât de multe persoane considerau școala doar o corvoadă ce trebuia îndurată - și, cu toate astea, mulți dintre ei considerau că copiii noștri ar trebui s-o îndure și ei, timp de paisprezece ani dureroși din viața lor. Trebuia să-mi fac mai multe griji pentru diplomele lui viitoare decât pentru abilitatea lui de a fi mulțumit. Nu eram dispusă să fac asta. Nu consideram că cele două ar trebui să fie în conflict - atingerea potențialului și a nu fi complet nefericit. Fericirea este cea mai mare abilitate pe care o deprindem vreodată. Nu e o parte din noi care ar trebui împinsă în vreun colț întunecat, tărâmul rușinos al celor naivi cu bună știință.

Fericirea *este* potențialul nostru, produsul unei minți căreia i se permite să gândească așa cum are nevoie s-o facă, care are suficient din ce este necesar, care nu e afectată de greutatea cumplită a *bullying*-ului și umilinței. Când suntem copii,

tolerăm condiții de muncă pe care le-am considera inacceptabile ca adulți: expunerea constantă a realizărilor noastre în fața unei audiențe ostile; motivația prin amenințare în loc de încurajare (și chiar niște amenințări serioase: „dacă nu faci asta, o să-ți distrugi toată viața viitoare..."); lumea socială în care se face mișto de tine și ești sâcâit, în care cele mai jenante dorințe ale tale sunt expuse, în care corpul tău nou format este expus unui gen de examinare care ar distruge un adult. Adesea, în timpul copilăriei, asta vine la pachet și cu amenințări fizice - să fii împins și tras la locul de joacă, lovit cu pumnii sau picioarele. Eterna amenințare că ceva și mai sălbatic te așteaptă după colț pe drumul spre casă. Imaginați-vă cum ați percepe asta ca adulți: acea amenințare permanentă la adresa integrității corpului tău și a sănătății tale mintale. Nu am accepta niciodată așa ceva, dar am acceptat asta când eram copii pentru că asta se aștepta de la noi și nu aveam altă variantă.

Dar dacă fericirea este o abilitate, așa e și tristețea. Poate că în toți anii ăștia la școală sau poate trecând prin alte spaime, suntem educați să ignorăm tristețea, să înghițim gălușca sau să ne prefacem că nu e acolo. Ca adulți, trebuie adesea să învățăm să percepem claritatea acestei chemări. Asta este iarna sufletului. Este acceptarea activă a tristeții. Este obiceiul de a ne permite s-o simțim ca pe o nevoie. Este curajul de a ne uita la cele mai rele părți ale existenței noastre și de a ne angaja să le vindecăm cât de bine putem. Iarna sufletului este un moment de intuiție în care nevoile noastre reale se simt precum tăișul unui cuțit.

Venise momentul să-l învăț pe fiul meu cum să-și trăiască iarna. E o abilitate care merită transmisă mai departe. Așa că ne-am acordat timp și ne-am scufundat în lucrurile care ne plac: ne-am jucat pe plajă și ne-am adăpostit în bibliotecă. Am făcut pirați din lut care se usucă la soare și ne-am plimbat prin păduri ca să aducem acasă conuri de brad și fructe de pădure. Am luat trenul până la Londra și am vizitat Natural History Museum, ca să vedem

dinozaurii într-o singurătate relativă. Într-o dimineață deosebit de friguroasă, am profitat de brumă ca să facem bulgări de zăpadă ciudat de indestructibili. Am făcut prăjituri, am frământat aluat de pizza și ne-am jucat Minecraft mai mult decât mi-aș fi dorit.

Am trecut împreună prin momentele întunecate. N-o să pretind că a fost amuzant. Dar oricum a fost necesar. Am urlat și am suferit împreună. Am fost copleșiți de frică. Ne-am făcut griji și am dormit ca să uităm de ele, și apoi nu am dormit și ne-am lăsat programul să fie dat peste cap. Nu neapărat ne-am retras din lume, ci am lăsat-o să se retragă din jurul nostru. Am urlat de durere în fața prietenilor și familiei și am fost surprinși că atât de mulți s-au grăbit să ne ajute, câteodată oferindu-ne susținere practică, dar uneori împărtășindu-ne doar poveștile lor. Asta ne-a ajutat. Ne-am simțit sfărâmați în bucăți, dar, în același timp, niciodată mai iubiți.

În iarna noastră, a avut loc o transformare. Am citit și am lucrat și am rezolvat probleme și am descoperit soluții noi. Ne-am mutat atenția de la continuarea vieții normale către făurirea uneia noi. Când nimic nu mai funcționează, orice poate fi schimbat. Acesta este darul iernii: e irezistibilă. Schimbarea are loc vegheată de ea, fie că ne place sau nu. Putem ieși din ea cu straie diferite.

Cele mai înțelepte sfaturi au venit de la persoane care-și trăiseră acest fel de iarnă înaintea noastră. I-am cunoscut prima oară când stăteam într-un loc de joacă gălăgios, cu trambuline, într-o dimineață de miercuri, simțind că este evident că însoțesc un copil care ar trebui să fie la școală. Chiar așteptam o bătaie pe umăr, probabil de la managerul centrului sau de la vreun responsabil cu absenteismul care pândea prin zonă, dacă mai existau într-adevăr astfel de persoane. Dar, când chiar am simțit bătaia pe umăr, era de la o femeie care stătea cu un grup la o masă apropiată. „Și tu faci școală acasă?", m-a întrebat ea.

Și atunci am scos din mine ceea ce mi s-a părut că este toată povestea familiei mele sau cel puțin tot ce nu mersese bine în ultimele câteva luni. M-am așteptat să fie șocați auzind ce mamă incompetentă eram, dar, în schimb, povestea mea a fost primită cu zâmbete și aprobări, aplecări empatice ale capului. „Cred că toată lumea de la masa asta a trecut prin exact aceste situații", a spus ea.

Aș fi putut să stau acolo și să încep să plâng imediat, doar la gândul că nu eram singură.

M-am așezat cu ei la masă și am aflat că fiul meu era unul dintre sutele de copii din toată țara care se simțea călcat în picioare de școală și că eu eram unul dintre sutele de părinți care simțea o repulsie instinctivă față de nevoia de a-și forța copilul să intre înapoi în sistem și să-l antreneze ca să accepte consecințele. Părinții mi-au spus că dura o vreme, dar copiii lor ajungeau din nou să fie fericiți, scoși din sistemul școlar, după ce fuseseră cumplit de nefericiți în cadrul lui. „Acum e un alt copil", a spus cineva. „Și-a recuperat o parte din ea pe care o credeam complet pierdută." I-am urmărit privirea ca să văd o fetiță care se rotea și sărea între trambuline, o adevărată imagine a libertății. Și propriul meu fiu, jucându-se fericit cu un alt băiat din grup.

„Uită-te la ei. Parcă ar fi frați gemeni", a spus ea. M-am simțit acceptată într-un mod în care nu mă mai simțisem demult.

Iată încă un adevăr despre iarna sufletului: veți găsi înțelepciune în iarna voastră și, odată ce s-a terminat, e responsabilitatea voastră s-o dați mai departe. În schimb, este responsabilitatea noastră să-i ascultăm pe cei care și-au trăit iernile înaintea noastră. E un schimb de daruri în care nimeni nu are nimic de pierdut. E posibil ca asta să presupună renunțarea la un obicei de o viață, unul transmis cu grijă din generație în generație: acela de a privi nefericirile altor persoane și de a fi convinși că și le-au adus pe cap într-un fel în care tu nu ai acționa niciodată. Asta nu e doar o atitudine neplăcută. Ne face și rău, pentru că ne împiedică

să învățăm că dezastrele chiar apar și, de asemenea, cum să ne adaptăm când apar. Ne împiedică să le oferim ajutor celor aflați în suferință. Iar atunci când ne lovește propriul nostru dezastru, ne forțează să ne retragem umili, încercând să identificăm greșelile pe care nici măcar nu le-am făcut sau atitudinile bazate pe păreri greșite pe care nu le-am avut niciodată. Fie asta, fie devenim convinși că trebuie să fie cineva pe care să putem da vina. Privind iarna și ascultând cu atenție mesajele ei, aflăm că efectul este adesea disproporționat în raport cu cauza; că greșeli mărunte pot duce la dezastre imense; că viața este adesea a naibii de nedreaptă, dar continuă să se deruleze cu sau fără consimțământul nostru. Învățăm să privim mai cu blândețe crizele altor persoane, pentru că ele sunt adesea vestitori ai propriului nostru viitor.

Într-o noapte l-am lăsat pe Bert să stea treaz până târziu ca să termine de văzut finalul unui film cu Harry Potter. Începusem să citim cărțile la începutul problemelor lui și, foarte repede, a devenit evident că se identifica cu Harry, înghiontit și umilit, pradă crizelor de mânie, dar și curajos și loial, un copil care iese învingător din perioadele dificile și se bucură de cele bune. Curând am trecut la filme ca să le putem parcurge mai repede. Ajunsese la finalul filmului *Talismanele Morții: Partea I* și a fost așa de dezamăgit, încât a trebuit să-i arăt cum se termina totul, să-i dovedesc că sorții urmau să se schimbe.

Când începe filmul, scot un creion și o bucată de hârtie și îi desenez aceeași diagramă pe care o desenam pentru studenții mei: o curbă pe un grafic, mai degrabă ceva ce semăna cu un zâmbet strâmb.

— Asta e forma unei povești bune, îi spun. Acesta e începutul și acesta e sfârșitul. Iar la mijloc, vezi, e mereu punctul cel

mai de jos. Se numește nadir – momentul în care situația a devenit așa de gravă, încât nu-ți poți imagina o cale de ieșire.

Bert se uită o vreme la desen.

– Deci aici suntem acum, spune el, și arată spre partea inferioară a curbei. Aici.

Nu mai sunt sigură despre care curbă vorbim, a noastră sau a lui Harry.

– Da, spun eu și apoi îmi mut puțin creionul spre dreapta. Iar revenirea începe *aici*.

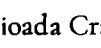
– Deci, până la urmă, o să fie mai bine?

– Nu chiar. Sunt suișuri și coborâșuri. Dar de acum înainte eroul poveștii se străduiește să găsească o soluție. În pofida regreselor, continuă să câștige teren.

Bert îmi ia creionul și desenează o altă linie. Urmărește curba inițială, dar face o serie de căderi profunde pe parcurs.

– Deci, de fapt, este așa, spune el. Așa funcționează poveștile.

– Da, răspund eu. Doar că, în viața reală, chestia asta se tot întâmplă. Aventura nu se termină la ultima pagină.

Anul acesta fac un ritual nou pentru perioada Crăciunului, în acele douăsprezece zile pe care mă străduiesc mereu să le umplu cu mai mult sens. Începe la solstițiu și se termină în prima zi a Anului Nou.

La apus, după solstițiu, merg cu niște prieteni să aprindem un foc pe plajă, trăgând prin oraș, după mine, cazanul pentru foc și o plasă cu lemne, în fostul meu cărucior de cumpărături. Vremea e incredibil de blândă, așa de blândă încât a doua zi de dimineață văd pisica năpârlind, de parcă a terminat cu iarna și e pregătită pentru ce urmează. Cu toate astea, vântul bate în rafale și lovește cu putere când încerc să aprind un ziar sub rugul meu,

stingându-mi cincisprezece chibrituri și făcându-mă să mormăi înjurături în barbă. Încep să cred că, până la urmă, n-o să avem niciun foc, când cineva sosește cu o brichetă și face ca eforturile mele de cercetașă să pară primitive. Curând, focul arde palid în lumina soarelui aflat jos și care bate oblic, prelungindu-ne umbrele, iar noi stăm pe pietriș cu hainele pe noi, ținând termosuri cu ceai și vin fiert, bând bere din sticle.

Fluxul e departe în larg. Copiii noștri se joacă la marginea plajei, discutând conspirativ despre ce jucării vor primi, provocându-se unul pe altul să mai creadă în Moș Crăciun încă un an. Privim soarele, care își pune straie aurii în spatele norilor cenușii împrăștiați, coborând din ce în ce mai aproape de linia orizontului. Plaja Whitstable este un loc popular pentru admiratul apusurilor; vara mă scald mereu în ele. Zilele astea, soarele se scufundă în mare chiar în dreapta Insulei Sheppey. Azi, în cel mai îndepărtat punct al iernii, se află la stânga, coborând în spatele caselor joase din Seasalter. Știam de mult timp că soarele se mișcă pe cer în decursul anului, dar niciodată nu mai observasem asta. Iarna, retragerea lui este complet diferită, nu pe deasupra mării, ci a mlaștinii.

Privim cum dispare ultimul arc de lumină și atunci focul pare să ardă mai strălucitor. Îmi dau seama că-mi doresc să fi avut un cântec pe care să-l cântăm, un colind sau un imn pentru revenirea luminii. „Am înnoit anul", spun eu, așa cum am învățat să spun la Stonehenge, cu puțin timp în urmă. Propoziția este repetată de cei din grup ca un ecou: am înnoit anul.

Am înnoit anul.

Am înnoit anul.

Oricum s-ar fi întâmplat, chiar dacă am fi observat sau nu, dar astfel ne lasă impresia trecătoare că am preluat controlul - nu al anotimpurilor, ci al reacțiilor noastre în fața lor. Acum cerul e de un albastru-străveziu, e încă suficientă lumină să poți vedea,

dar atmosfera e mai proaspătă și mai rece. Copiii se îndepărtează pentru a găsi marginea mării și revin curând, acoperiți de nămol și complet sătui să stea afară pe întuneric. Cineva îi duce acasă să se uite la *Elful*, iar noi, adulții, stăm liniștiți, fiecare cu propriile sale gânduri. Ațâțăm focul. O lună plină se ridică deasupra orașului, părând în fața lumii întregi că și-a făcut apariția ca să preia ștafeta de la soare. Curând strălucește puternic pe cerul din ce în ce mai întunecat.

Plaja e goală, cu excepția noastră. Ne strângem mai aproape de foc, bucurându-ne de liniște și arzând restul bușteniilor. Când trăiam într-o casă cu vedere la plajă, mă uitam adesea la oameni cum construiesc ruguri imense, ale căror flăcări se înălțau sus în aer. Micul meu castron de metal este mult mai puțin ambițios, dar emană o cantitate generoasă de căldură. Ne șoptim unii altora speranțele că anul următor va fi mai ușor. Repetăm expresia „Am înnoit anul", aproape uimiți. La un moment dat, marea începe să șoptească din adâncurile întunericului și ne dăm seama că și fluxul s-a întors.

Îmi aduc aminte încă o dată de valoarea tăcută a ritualului în viața mea și de cuvintele lui D.H. Lawrence: „Trebuie să recuperăm relația: relația vie și hrănitoare cu cosmosul și universul... *Trebuie* să practicăm din nou ritualul zorilor și al miezului zilei și al apusului, ritualul aprinderii focului și turnării apei, ritualul primei și ultimei respirații."

A doua zi de dimineață, cum nu am reușit să conving pe nimeni să revină pe plajă pentru a privi cum revine soarele, stau în grădină ca să fac asta singură. Nu am o priveliște clară asupra orizontului, așa că nu pot decât să-mi țin strâns cana cu ceai și să observ cum își face loc ziua. La început apar stelele, puncte imposibil de strălucitoare pe un cer negru. Dar apoi încep păsările să se agite în așteptarea soarelui. Strigătele pescărușilor argintii se aud din ce în ce mai tare și încep să le văd siluetele deasupra mea

și-mi dau seama că stelele s-au stins. Măcăleandrul cântă când cerul este aproape albastru. Și apoi, în spațiul dintre două case, apare o lumină aurie și lumea strălucește din nou.

Pentru mine ziua aceea marchează începutul Crăciunului. Așa cum îi stă bine finalului unui an cu o predispoziție pentru crize, m-am pornit târziu, dar mi-am petrecut dimineața în băcăniile locale, aducând acasă proviziile pentru Crăciun: brânză Stilton, șuncă, varză de Bruxelles, un clapon de dimensiuni înspăimântătoare. Cantități inimaginabile de cartofi. Vin roșu și alb, o sticlă de Marsala. Rahat turcesc și bomboane de ciocolată cu lichior de vișine. O pungă de mandarine, unele învelite în hârtie albastră și aurie. Mai multe borcane cu smântână, să fie.

Cumpăr și toate cadourile, dintr-un singur foc. Pare un gest mai generos decât o acumulare lentă de daruri în decursul mai multor luni: e o risipă, o acumulare veselă de cutii și pachete în coșul meu, o înmânare amețitoare a banilor la casă. Așa cum am făcut de când era bebeluș, îi cumpăr lui Bert o pereche nouă de pijamale pentru Ajunul Crăciunului - cea de anul acesta este de un albastru-deschis, cu imprimeu cu biciclete. Vin acasă și mă simt pregătită, nu mă simt deloc ca și cum m-aș fi împotrivit Crăciunului până în ultima clipă. În schimb, m-am ocupat de el în locul și la momentul potrivit, transformându-l într-o bucurie în loc de corvoadă.

În Ajunul Crăciunului, avem datoria să facem un bufet pentru Moș Crăciun. Bert s-a gândit la o listă întreagă de gustări de care ar putea avea nevoie marele om (fiind necesar să punem etichete pe toate) și încă și mai multe pentru renii săi. După ce terminăm asta, atârnăm șoseta lui Bert de mânerul ușii și observăm în ultima clipă că a transformat-o într-o capcană cu o curea prinsă de ea, în speranța că va reuși să-l zărească pe Moș Crăciun. Sunt mândră în sinea mea de ingeniozitatea lui, deși sunt mai puțin mândră mai târziu, când pic în capcană, după vreo două pahare de Marsala.

Dar coborâtul scărilor pe vârfuri pentru a umple un ciorap de Crăciun este unul dintre momentele importante ale anului pentru mine, un gest de abundență și grijă. Iubesc să pun în el lucrurile tradiționale (monezi aurite și o portocală de ciocolată în vârf pentru copilul meu care refuză fructele) și amestecul de nimicuri, nesemnificative luate separat, dar devenite speciale prin intimitatea pe care o comunică, prin acea cunoaștere a nimicurilor care-l vor face pe copilul tău să zâmbească. Aș fi tentată să mă enervez pe Moș Crăciun pentru că-și arogă toate meritele, dacă nu ar aduce atâta magie.

În ziua de Crăciun, ne ciondănim pe o avalanșă de Lego, mâncăm, bem și ne jucăm cu mingea pe plajă. De Boxing Day, prăjim carne de vită și varză[1] și aducem farfurii cu mâncarea rămasă și murături pentru prieteni dragi. Apoi intrăm în perioada ciudată dintre Crăciun și Anul Nou, când timpul pare să se împotmolească și ne trezim întrebând de nenumărate ori: „Ce zi e azi? Ce dată?" Mereu îmi propun să lucrez în zilele astea sau măcar să scriu, dar anul acesta, ca în toți ceilalți, realizez că sunt incapabilă să-mi adun voința necesară. Altădată credeam că astea sunt zile pierdute, dar acum îmi dau seama că tocmai asta e ideea. Nu fac mai nimic, nici măcar nu sunt în vacanță. Fac ordine în dulapuri, pregătită pentru un alt an de gătit și mâncat. Îl scot pe Bert afară să se joace cu prietenii. Fac plimbări pe un frig de mă dor urechile. Nu sunt leneșă. Nu trândăvesc. Doar îmi las atenția să se mute o vreme de la ambițiile clare din restul anului meu. E ca și cum mi-aș tura motoarele pe loc.

În Ajunul Anului Nou, simt o spaimă cunoscută: presiunea anotimpului petrecerilor în ultimele ei zvârcoliri. Nu cred că am reușit vreodată chiar să petrec de Anul Nou; poate doar o dată, acum mult timp. Familia mea organiza un prânz restrâns

[1] În original, *bubble and squeak*, fel tradițional de mâncare.

de Crăciun pentru prima zi din an, o idee bună la care acum am renunțat. Zilele astea nu-mi fac niciun plan și apoi regret asta când vine seara. Mereu mă gândesc că măcar ar fi trebuit să gătesc cina pentru câțiva prieteni apropiați. Dar regulile Anului Nou mi se par excesiv de complicate. Chiar și la patruzeci și unu de ani, vârsta coaptă a maturității, mi-e jenă să întreb dacă este cineva disponibil, ca să nu par nepopulară. Apoi, în fiecare an, descopăr mereu a doua zi că mulți dintre oamenii mei preferați stăteau acasă, plictisiți, rumegând aceleași gânduri întunecate ca și mine: „Pun pariu că toți ceilalți se distrează pe undeva. Eu de ce n-am fost invitat?"

Copiii complică Revelionul, firește. Probabil că e o dovadă de răutate să spui că strică distracția, dar în mod clar reprezintă o provocare: dacă îi lași să stea treji, îți vei petrece toată seara negociind cu oameni mici în diferite etape de morocăneală și agitație excesivă; dacă îi trimiți la culcare, vei fi bântuit de senzația că i-ai exclus dintr-un moment esențial al sărbătorii. În ceea ce mă privește, îi promit lui Bert că poate sta treaz și că o să mergem pe plajă la miezul nopții, să ne uităm la artificiile aprinse spontan în tot lungul coastei în fiecare an, dar, la opt jumătate, dă deja semne evidente de oboseală, așa că negociez un târg complex care implică un foc imediat și apoi culcarea, cu condiția să ne prefacem cu toții că, de fapt, e miezul nopții.

E de acord cu reticență și ardem pomul de Crăciun (golit de crengi și tăiat bucăți mai devreme), în timp ce eu și H sorbim șampanie ieftină. De fapt, e un final genial al anotimpului, chiar dacă puțin mai devreme decât aș fi preferat: pomul e atât de uscat după o lună petrecută în casă, încât acele trosnesc de fiecare dată când aruncăm o creangă în foc. Le privim cum ajung să strălucească precum bronzul și cum se dezintegrează în flăcări și apoi repetăm operațiunea până când tot copacul e doar o grămadă de cenușă. Apoi, mă întind lângă Bert și el adoarme fără să vrea,

după care mă târăsc jos să beau un ultim martini și să mă uit la *Hootenanny*[1] la televizor, mereu vestitorul unui An Nou irosit. La anul, spun eu, o să planificăm cum trebuie. H râde de mine.

Deci așa am înnoit anul: nu într-un singur moment cu miză maximă, ci printr-o serie de gesturi ce confirmă cu blândețe schimbarea care se petrece, dar care marchează, în același timp, și continuitatea. Sunt cele douăsprezece zile de Crăciun, dar schimbate. În zilele care urmează nu există diete, nicio promisiune de a deveni vegani sau de a renunța la alcool. Nu am nimic de ispășit. Pentru prima oară în viață, încep să percep granița dintre decembrie și ianuarie ca fiind mai puțin arbitrară, legată de revenirea luminii și promisiunea primăverii. Nu e nicio îndoială că iarna va mai avea destul de mult timp să-și facă mendrele; cele mai friguroase zile abia urmează. Totuși, în câteva săptămâni vor apărea ghioceii și apoi primele brânduțe. N-o să mai dureze mult. Anul începe din nou.

[1] Emisiune americană de varieteu.

IANUARIE

ÎNTUNERIC

Am traversat Cercul polar arctic doar o dată. Eram însărcinată în cinci luni, anemică, ameţită din cauza tensiunii ridicate şi cu o stare cumplită de rău fizic. Probabil că nu a fost cea mai bună idee pe care am avut-o vreodată, dar rezervasem călătoria cu mult timp înainte, chiar înainte să-mi imaginez măcar că aş putea rămâne însărcinată.

Maternitatea a venit mai repede decât mă aşteptasem. Mă apropiam de vârsta de treizeci şi cinci de ani şi mă speriasem de mulţimea de articole din reviste care-mi spuneau că în mod clar mă jucam cu fertilitatea mea, dar mai eram şi acaparată de ideea că trebuia să devin mult mai pricepută ca adult, înainte să pot face un copil. Aşa cum am făcut în cea mai mare parte a vieţii mele, simţeam că sunt pe cale să-mi iasă toate şi că mai aveam nevoie doar de puţin timp. Soluţia mea era una tipică pentru o persoană calculată: am hotărât să-mi îngheţ câteva ovule până la o dată ulterioară, nespecificată, când îmi voi fi rezolvat toate problemele.

Într-o zi atât de ploioasă, încât până să ajung m-am udat până la chiloţi, m-am dus la o clinică de fertilitate în apropiere de Podul Londrei pentru diferite teste al căror scop era să evalueze exact situaţia fertilităţii mele. Speram să pot beneficia de un

program care-mi permitea să-mi fie colectate și congelate gratis ovulele, în schimbul donării unora suplimentare care, până la urmă, stăteau nefolosite. Dar rezultatele nu au fost cum mă așteptam. În loc să scoată în evidență cât de mult timp mai aveam la dispoziție, testele mi-au spus că nu mai aveam timp deloc. Aveam o mulțime de ovule, dar nu produceam hormonii necesari pentru a rămâne însărcinată. Mă păcăleam singură cum că aș avea vreun control asupra procesului.

M-am târât acasă în noaptea aceea, baricadându-mă în spatele unor mesaje încrezătoare menite să sublinieze ideea că eram *atât* de bucuroasă că descoperisem asta și că informația este cea mai bună armură și că acum puteam să iau cele mai informate decizii; că eram atât de norocoasă să *știu*, într-un fel în care atât de puține femei nici nu află vreodată; că – ha ha – acum regretam toți anii petrecuți făcându-mi de cap cu contraceptive. Măcar de-aș fi aflat mai devreme! Era chiar amuzant, dacă stai să te gândești. Și apoi m-am urcat în pat, mi-am tras pătura peste cap și am bocit.

Până în momentul acela, îmi permisesem luxul ambivalenței, gândindu-mă că aș putea să fac un copil, sau poate că nu, în funcție de cum decurgea viața mea. Oricum, îmi puteam imagina o viață bună. Dar acum, certitudinea m-a izbit ca o lovitură de ciocan: îmi doream un copil. Mereu îmi dorisem un copil. Doar că nu avusesem curajul să recunosc până atunci.

În decurs de o săptămână, eram înscrisă la un alt gen de clinică de fertilitate: una din Serviciul Național de Sănătate, care se ocupa de fertilizarea *in vitro*. În timpul celor patru luni până la prima noastră programare, viețile ni s-au schimbat complet. Pentru că citisem toate cărțile pe care reușisem să pun mâna, cumpărasem o pungă imensă cu teste de ovulație de pe eBay și acum făceam pipi pe un băț în fiecare dimineață, îmi examinam mucusul cervical și îmi notam temperatura într-un tabel Excel.

Făceam acel gen de sex orientat pe conceperea unui copil, care devine curând insuportabil de plicticos. Era puțin probabil ca toate astea să funcționeze, dar măcar simțeam că-mi aduceam contribuția. Mergeam și la un acupuncturist, în caz că m-ar fi putut ajuta cu ceva. Îndoielile mele de o viață cu privire la medicina alternativă nu mai contau. Foloseam toată muniția pentru această problemă.

N-o să știu niciodată exact ce a funcționat, dar, la prima mea programare de fertilizare *in vitro*, m-am trezit că eram însărcinată. M-au dus imediat la o ecografie și am văzut un mănunchi mărunt de celule care pulsau, inima nefiind încă o inimă, dar bătea oricum. Era peste orice așteptări și cu mulți ani mai devreme decât planificasem și eram complet îngrozită, dar și disperată să mă agăț de forma asta de viață din interiorul meu.

Cu o stare cumplită de rău pe tot parcursul primului semestru, am luat în calcul ideea de a anula călătoria la Tromsø, dar nu prea mă lăsa inima. Mi-am spus că avea să pice în minunatul semestru al doilea, când toată lumea m-a asigurat că urma să mă simt invincibilă. În realitate, momentul acela nu a venit niciodată. De fapt, păream să acumulez și mai multe complicații și impedimente enervante. Dar nu puteam renunța la ideea de a călători în nord. De fapt, a devenit obiectivul care m-a ajutat să trec de săptămânile deprimante, pline de restricții. Aproape că m-am agățat de ideea asta ca să fac față.

Pe măsură ce s-a apropiat momentul, moașa mea a început să aibă îndoieli cu privire la plecare. Niciodată nu mi-a plăcut să cer voie, dar, în cazul acesta, aveam nevoie să semneze o scrisoare în care să declare că pot călători în siguranță, ca să nu mi se anuleze asigurarea. Mai eram și ușor îngrijorată că linia aeriană avea să

refuze să mă ducă: aveam deja dimensiunile unei balene și ar fi putut să creadă că port un Iona ajuns la termen. Scrisoarea, credeam eu, avea să mă împiedice să rămân blocată printr-un aeroport.

M-a lăsat să aștept decizia finală, refuzând să se hotărască prea devreme. I-am spus că trebuia să mă lase să plec; simțeam nevoia să văd aurora boreală și nevoia asta nu putea fi ignorată. M-a privit de parcă asta era poate doar un alt simptom nou pentru care trebuia să se îngrijoreze și mi-a comunicat că amâna lucrurile pentru binele meu. Dar mai cred și că a înțeles. Simțeam cum se petrece o schimbare, iar asta era ultima încordare a independenței mele de adult. Într-un final, și-a dat acordul cu patru zile înainte de zbor, cu amendamentul că trebuia implementat un plan de criză suficient de eficient. I-am arătat distanța dintre hotelul nostru și spital și i-am promis că puteam să stau să mă uit la televizor toată ziua, dacă era nevoie. A fost de acord, pe un ton sever, că, în cel mai rău scenariu, se putea avea încredere în norvegieni pentru îngrijirile maternale.

Cercul arctic era o destinație ciudată pentru un ultim strigăt de victorie. Am zburat la final de ianuarie, când totul era complet înghețat și întunecat. M-am chinuit să găsesc orice fel de haină călduroasă care să-mi acopere abdomenul și am descoperit curând procesele fizice dure, care direcționau fluxul de sânge în principal către uter, când temperatura scădea sub zero, lăsându-mă adesea să mă cutremur de frig. Mâncarea mi s-a părut insuportabil de sărată, iar ananasul la conservă - singura mea poftă de gravidă - se găsea în cantități mici. Prețurile norvegiene erau oricum îngrijorător de ridicate, așa că, de cele mai multe ori, am mâncat în cameră, improvizând mese din paste și câteva legume proaspete pe care reușeam să le găsim. Am făcut chiar și câteva drumuri la Burger King-ul local, care se lăuda cu mândrie că este cel mai nordic restaurant de acest gen. Dar asta mă făcea să mă simt vinovată, mai ales având în vedere hipertensiunea mea.

Tromsø părea mai degrabă un ultim avanpost al civilizației decât „Parisul Nordului". Era exact ce-mi trebuia.

De la finalul lui noiembrie până la mijlocul lui ianuarie, Tromsø trece prin iarna polară, când soarele nu răsare deloc. Pentru că axa Pământului este înclinată sunt aproximativ patruzeci de zile pe an când această zonă de pe Pământ este în permanență îndreptată în direcția opusă soarelui. Asta nu înseamnă că este scufundată în întuneric absolut, în schimb, există o scurtă perioadă a zilei în care lumina are un fel de culoare albastru marin, ca primele momente de după apusul soarelui. Poate că ăsta nu pare mare lucru, dar, pentru cei care trăiesc aici, marchează o distincție esențială între zi și noapte. Pentru Tromsø, domnia nopții polare durează puțin mai mult decât ar trebui în mod normal, pentru că munții din jur blochează orice acces la soarele care răsare timp de încă o săptămână.

Când am ajuns, soarele abia își făcuse prima apariție și fusese una scurtă. Noaptea părea să dureze cam din jurul orei trei după-masă, până pe la nouă dimineață. Apoi urma lunga perioadă a răsăritului, cu cele mai scurte zile la mijloc, înainte ca amurgul să înceapă din nou.

Nu am stat suficient de mult timp acolo ca să mă adaptez; în schimb, am început să dorm cea mai mare parte din zi, amețită de penumbra bej a miezului nesfârșit de iarnă. Era ușor să dormi în tot întunericul acela și, ca să fiu sinceră, era o schimbare plăcută de la starea permanentă de epuizare pe care o aveam tot timpul. Când eram trează, principala mea grijă era să nu alunec pe trotuare, sau să nu vomit în public, sau să nu mă depărtez prea mult de Spitalul Universitar din Norvegia de Nord, care a devenit farul meu călăuzitor. Evident că sporturile de iarnă nu erau incluse în itinerariu și nicio agenție de turism nu m-ar fi lăsat să mă apropii de câinii Husky, care se pare că erau renumiți pentru pasiunea lor pentru viteză și tăvăleală. Îmi făceam griji

că fusesem nepotrivit de îndrăzneață: mă întinsesem prea mult, supracompensasem pentru temerile că această călătorie avea să marcheze finalul libertății mele. Dar totul era magic. Bucăți extraordinare de gheață pe marginile drumurilor și bebeluși care dormeau în cărucioare, acoperiți cu straturi peste straturi de pături, ca bobul de mazăre din patul prințesei. În fiecare noapte, regretele mele se disipau, în timp ce căutam aurora boreală, faimoasele lumini ale nordului care se aflau într-unul din punctele maxime ale activității lor ciclice.

În prima seară, ne-am urcat la bordul unui vas pescăresc care a ieșit din portul Tomsø și ne-a oferit în cabina confortabilă o masă compusă din cod proaspăt prins, în timp ce toți turiștii își comparau rănile cauzate de mersul cu sănii trase de Husky. Abia ne terminaserăm mâncarea, când am fost chemați pe punte deoarece căpitanul a crezut că vede ceva și, în timp ce priveam, un firicel de fum verzui a apărut deasupra noastră, aproape suficient de aproape cât să-l putem atinge. Dacă nu aș fi primit lecții de inițiere, aș fi bănuit că este o emisie de gaze de la vreuna dintre bărcile din jur, dar aparent asta era aurora: palidă, evanescentă, dar tangibilă într-un mod la care nu mă așteptasem. Nu era o imagine proiectată pe cer; era un obiect în trei dimensiuni, care plutea încet pe deasupra bărcii noastre.

În clipa aceea, mi-am dat seama că fiecare imagine cu aurora boreală pe care o văzusem vreodată mă păcălise. Mă uitasem la fotografii cu proiecții de neon la fel de provocatoare ca luminile de discotecă și urmărisem pe YouTube filmulețe cu lumini care străpungeau cerul nopții, îndrăznețe și distinct colorate. Acestea sunt întotdeauna redate pe repede înainte, nuanțele luminoase de verde și roz fiind exacerbate de expunerea îndelungată. Uitați-vă cu atenție și veți vedea stelele strălucind prin aurora boreală în fiecare fotografie; luminile nordului

nici măcar nu sunt suficient de strălucitoare ca să eclipseze mici puncte luminoase de la trilioane de kilometri depărtare. Se mișcă lent, ca norii care plutesc pe cer. Vederea lor este o experiență nesigură, aproape un act de credință. Trebuie să-ți antrenezi ochiul și, sincer să fiu, nu cred că le-aș fi observat vreodată dacă nu mi s-ar fi spus că sunt acolo.

Luminile nordului nu sunt deloc spectaculoase, deloc evidente și nici nu cerșesc atenție. La început se ascund de tine și apoi îți șoptesc. Ne-am mijit ochii spre cer și am spus : „Oare sunt acolo? Ce crezi? Acolo? Da. Da! Poate. Nu știu..." Dar apoi, în cele din urmă, într-un ritm stabilit în totalitate de bolta cerească am primit darul vederii lor, ca un soi de răsplată pentru credința și răbdarea noastră. Apoi ni se părea că le vedem peste tot.

Până atunci cred că văzusem sute de filmări cu aurorele și citisem zeci de articole și tot mă simțeam de parcă abia începusem să înțeleg ce sunt. Aurorele sunt rezultatul unei coliziuni de forțe de care abia dacă eram conștientă înainte de a-mi planifica vizita la Tromsø. Pământul are o forță magnetică, iar particulele cu sarcină electrică - protoni și neutroni - din plasma magnetosferică ce ne înconjoară sunt împinse în atmosfera superioară de vânturile solare. Aici ele ionizează, emițând lumină și culoare. Cred că înțeleg procesul în timp ce-l descriu în scris, dar experiența m-a învățat că voi uita imediat informațiile astea după ce mă voi îndepărta de laptop. Viteza și accelerația particulelor, latitudinea la care au loc coliziunile și prezența altor elemente care afectează expunerea - roșu, verde, galben și albastru sunt posibile, dar verdele este cel mai comun. Aurorele boreale sunt, de cele mai multe ori, vizibile doar pe cerul întunecat, în zonele în care poluarea luminoasă este scăzută.

Aș fi putut să plec după prima noapte, mulțumită că văzusem ceea ce venisem să văd, dar aveam senzația că mai urmau și alte lucruri. Așa că, în a doua noapte, am plecat cu autocarul

la zece seara și am mers kilometri întregi pe drumuri cu terasamente înghețate de ambele părți. Ghizii noștri și-au verificat întruna telefoanele mobile pentru a ține pasul cu cele mai recente aurore descoperite și, de câteva ori, șoferul autocarului a luat o curbă periculoasă și s-a dus într-o direcție diferită pentru a urmări un indiciu. Aproximativ o dată pe oră ne opream și primeam veste reflectorizante identice, înainte de a porni în șir indian mai departe și de a privi cu speranță spre cer. Nu a meritat întotdeauna. Dar, într-un final, m-am trezit stând pe un țărm înghețat, privind cum se formează în văzduhul de deasupra mea un ochi verde enorm și apoi cum se disipează. Era la fel de neclar ca și imaginea din noaptea anterioară, dar cumva viu și trosnind aproape imperceptibil. E suficient să clipești și l-ai pierdut. Dacă îndrepți camera unui iPhone spre el, devine din nou timid. Dar ghizii aveau camere cu lentile unice de reflex și trepiede și ne întoarcem cu toții acasă cu o fotografie în care rânjeam sub o lumină verde intensă, pe care nu am fi putut s-o percepem cu ochii noștri.

În noaptea aceea, la ora două, am ieșit dintr-un luminiș de pădure și ghidul nostru a glumit: „Sunt urși prin pădurile astea, dar nu vă faceți griji, încă nu au mâncat pe nimeni!" Apoi s-a uitat la mine preț de câteva secunde. „Mă întreb dacă nu cumva femeile însărcinate emit, totuși, feromoni diferiți." În clipa aceea, mi-am dat seama că tremuram atât de tare de frig, încât brațele mi se scuturau pe lângă corp și eram pe cale să vomit pe zăpada imaculată. M-am retras în autobuz și am dormit tot restul expediției nocturne, visând la aceste mișcări lente de lumină verde-smarald.

De atunci înainte am devenit aproape dependentă, simțindu-mă obligată să-mi iau porția de plasmă ionizată care să-mi ajungă pentru tot restul vieții, cât timp mai puteam. Am luat un autobuz spre nord și ne-am urcat la bordul unui vas roșu, care a cârmit din nou spre sud printre fiorduri.

Stând pe puntea acestuia, m-am uitat la o fărâmă roz de lumină care se vălurea chiar deasupra capului meu, de parcă vântul se juca cu perdeaua unei ferestre deschise. Păreau să existe atât de multe transformări superbe ale aurorei, dar toate erau trecătoare, de parcă granița dintre speranță și realitate era neclară. Nu era deloc o experiență diferită de sarcină: senzația că, într-o clipă, ceva foarte bine delimitat este acolo și descoperirea că, în clipa următoare, tot ceea ce știi despre acel ceva este un vis cu ochii deschiși.

La finalul vacanței, în timp ce treceam prin holul hotelului ca să-mi caut mănușile pierdute, am observat strălucirea palidă a unei aurore deasupra portului și am bănuit că era posibil să fi fost acolo tot timpul. Așteptându-mă să învăț cum s-o văd.

Nu ne-am plimbat de colo-colo doar noaptea. Într-o dimineață am luat un microbuz până la Insula Balenelor ca să facem cunoștință cu o familie Sámi[1] și cu renii lor. Drumul ne-a purtat prin Alpii Lyngen acoperiți de zăpadă, în spatele cărora se ridica soarele, pictând munții într-un roz trandafiriu. Am trecut de fiorduri unde oamenii înotau în ciuda frigului inimaginabil și am început să internalizez legătura dintre frumusețe și duritate, care exista în acest spațiu înghețat, felul în care acești oameni munceau din greu pentru a păstra legătura cu sublimul.

După ce am ajuns, am fost echipați cu costume de zăpadă și căciuli Davy Crockett enorme[2], pe care ni s-a spus să le punem

[1] Popor indigen de origine fino-ungrică care locuiește în Sápmi, o zonă care cuprinde în zilele noastre zonele nordice ale Norvegiei, Suediei, Finlandei și Peninsulei Kola din Rusia.

[2] Căciuli din blană împodobite cu o coadă de animal.

peste orice purtam deja. Apoi am fost duși la un *lavvu* - o locuință Sámi tradițională temporară, organizată în formă de cerc, cam ca un cort conic - unde am stat în jurul focului și am discutat despre cât de frig era. Având în vedere că mă chinuisem să găsesc un costum de zăpadă suficient de voluminos ca să mă încapă, toți cei din grup și-au dat seama că eram însărcinată și am câștigat o celebritate stânjenitor de mare. Femeile din grupul nostru și-au făcut griji și s-au foit în jurul meu întrebându-se cu voce tare de ce naiba venisem până aici în starea asta. Să stau jos este la fel oriunde în lume, am glumit eu timid. Am fost prevenită, pentru cel puțin a nouăsprezecea oară în acea săptămână, să stau cât mai departe de orice câini Husky și am fost întrebată, probabil a suta oară, dacă urmăream serialul *One Born Every Minute*. Îl urmăream, dar am spus că nu, sperând să evit sesiunea de terapie de grup despre naștere care părea mereu să urmeze. Nu am primit nimic de genul ăsta și am fost recunoscătoare că mi s-a dat până la urmă voie să văd renii.

Sámi este un popor al cărui teritoriu se întinde în nordul peninsulei unde se unesc Norvegia, Suedia, Finlanda și Rusia, deși ei l-au locuit în permanență vreme de aproape zece milenii. Pe măsură ce în jurul lor s-au format state naționi, poporul Sámi a suportat adesea discriminări din partea guvernelor succesive, care au apărut pe parcurs. Li se cere să-și dovedească dreptul de proprietate asupra pământurilor pe care au subzistat din vremuri imemoriale. Mai există încă inegalități enorme, dar acum sunt recunoscuți ca popor indigen de către Suedia, Norvegia și Finlanda, având parlamentele lor, dezvoltate pe cont propriu. Rusia nu le-a oferit această protecție și, așa cum au fost mult timp până acum, Sámi rămân vulnerabili în fața relocărilor forțate și incursiunilor în teritoriul lor. Întotdeauna vor avea o poziție fragilă: o cultură alcătuită dintr-un grup de culturi diverse, trăind pe un pământ alcătuit dintr-un grup de pământuri diferite,

încercând să păstreze un stil de viață care i-ar îngrozi pe majoritatea contemporanilor europeni.

În mod tradițional, Sâmi au supraviețuit prin vânat, pescuit, capcane pentru animale cu blană și creșterea renilor, pentru care sunt cel mai bine cunoscuți. Renii sunt atât de specifici culturii lor, încât, conform legilor norvegiene, Sâmi au dreptul exclusiv de a deține animalele. Acestea sunt utilizate pentru hrană, transport și îmbrăcăminte și, la un moment dat, au fost chiar acceptate pe post de monedă de schimb. Păstorii Sâmi fac o serie de tăieturi mici în urechile renilor lor, cunoscute sub denumirea de semne pe ureche, fiecare familie având propriul model unic. Sunt renumiți pentru modul profund în care se raportează la cirezile lor și la ciclurile vieții lor.

Religia lor este una animistă, bazată pe ideea că sufletele viețuiesc în mai multe tipuri de animale, plante și în trăsături ale peisajului. Pentru Sâmi aici sunt incluși urșii, corbii, focile, apa, vânturile și *sieidis*, formațiuni masive din roci care ies în evidență în peisajul înconjurător. Sunt venerați diferiți zei și spirite, strămoșii sunt prezenți în viața de zi cu zi și anumite locuri sunt onorate ca având o semnificație pentru familiile individuale. Deloc surprinzător, renii populează intens imaginația Sâmi. Beivve, zeița soarelui la ei, călătorește în fiecare zi de-a curmezișul cerului într-un cerc format din coarne de reni, răspândind fertilitatea pe pământ. În ziua solstițiului de iarnă va fi sacrificată pentru ea o femelă albă de ren. Pe măsură ce soarele începe să revină, primește ofrande de unt, care este mânjit pe uși pentru a se topi în prezența ei. Între timp, mitologia vorbește despre Meandash sau poporul renilor, născut dintr-o femeie șaman care-și putea schimba forma din om în ren. Este atât de înțeleaptă și de bătrână, încât, asemenea renilor, se crede că a existat dinaintea timpului.

Propriile mele așteptări cu privire la reni erau mult mai puțin sofisticate, gravitând în totalitate în jurul a ceea ce surprinsesem

dintr-o viață cu Moș Crăciun. De aproape erau mai sălbatici decât mă așteptam, cu scuturări aleatorii ale capului și ale ochilor care se roteau în găvane când ne apropiam de ei, dezvelindu-și albul corneei. Unora dintre ei le atârnau smocuri de blană din coarne, precum mușchiul din copaci. „Se întâmplă asta din cauză că în curând coarnele vor cădea, înainte de venirea primăverii", ne-a spus Trine, gazda noastră. Masculii de ren, ne-a explicat ea, își folosesc coarnele pentru a se lupta pentru femele, renunțând la ele la finalul sezonului de împerechere, când vine iarna. Curând le crește o pereche nouă, dar acestea sunt moi și catifelate vreme de câteva luni, cu vase de sânge aproape de suprafață, și nu se întăresc complet până în toamnă, când animalele încep din nou să se lupte. Femelele, denumite și vaci, își schimbă coarnele în alt ciclu. Ele fac pui când coarnele masculilor sunt cele mai moi, așa că-și păstrează propriile coarne mai mult timp pentru a-și apăra puii de prădători. Asta înseamnă că specimenele cu coarne tocite erau toate femele, afișându-și rezistența precum o coroană.

Mai târziu, am mers fiecare cu o sanie trasă de unul dintre ei – renul meu a fost selectat cu atenție pentru docilitatea sa, dar tot a fost un traseu zdruncinat peste zăpadă și în jurul unui lac înghețat, așezați în tot acest timp pe piei de ren. După aceea, ne-am retras în *lavvu* pentru niște supă de ren, ca să învingem frigul. În timp ce-mi terminam castronul, Trine s-a grăbit să mi-l umple la loc. „Mamă Ren, tu nu ai coarne", a spus ea, „așa că trebuie să te aprovizionăm, în schimb, cu supă." Mi-au dat lacrimile, pentru că tocmai rezumase ceva ce nu putusem articula până la momentul acela: sarcina mă făcea să mă simt de parcă îmi lipsea un anumit sistem de apărare și de parcă nu mă puteam lupta de una singură. Renii înțelegeau de ce e nevoie pentru a depăși iarna. Eu, nu.

În Tromsø, am descoperit că în iarna polară întunecată pot lua naștere lucruri uimitoare, dar mi-am dat seama și că,

indiferent cât de mult încercam să mă lupt cu ele, pur și simplu nu aveam cum să mă apăr de schimbările ce aveau loc în viața mea. Îmi lipseau coarnele. Mă grăbisem să ajung într-o țară diferită, ca să mă conving că puteam să-mi duc viața ca de obicei, dar, în schimb, n-am făcut decât să-mi descopăr propria disperare, oglindită în gheață.

Dar tot acolo am ajuns și la un soi de acceptare: a propriilor mele limitări și a viitorului care mi se întindea în față. Am descoperit că nu eram invincibilă în momentul acela din viață, dar și că asta nu avea să dureze la infinit. Am învățat să mă odihnesc și să cedez. Am învățat să visez. Am făcut fotografii pe care mi-am imaginat că le voi arăta unei persoane viitoare, încă necunoscută mie, spunându-i: „Uite, aici ești tu sub luminile nordului."

Suntem puțini cei care moștenim mitologiile bogate și complexe pe care le transmit mai departe cei din poporul Sámi, senzația că lumea este vie în jurul nostru și că strămoșii ne veghează cu blândețe, viețuind chiar în stâncile pe care stăm, chiar în vântul care bate. Majoritatea trebuie să ni le facem singuri, dacă, într-adevăr, ne punem problema să facem asta. În perioada pe care am petrecut-o sub aurore, m-am gândit la primul dar din mitologie pe care i l-aș putea da mai departe fiului meu, sămânța propriului său folclor. „Tu, care erai atât de puternic, încât câteodată aveam senzația că mă vei copleși complet, ai traversat Cercul polar chiar înainte să te naști..."

Înainte să plecăm, am ales prima jucărie pe care am avut curajul să i-o cumpărăm, un mic urs polar din pluș, moale și alb, care stătea pe toate cele patru picioare. Încă i se mai spune Tromsø.

FOAME

Mă plimb prin gerul târziu de ianuarie și-mi dau seama că azi sunt un lup. Mă copleșește nevoia de a umbla după pradă, de a ieși afară și de a-mi cutreiera teritoriul. Intestinul meu simte o neliniște care seamănă cu foamea.

Sunt un ghem încâlcit de nesiguranță, cu mintea atât de plină de cărări bifurcate, încât mi-e teamă să nu dea pe dinafară. Vreau să fiu totul, dar nu sunt nimic. Sunt un vas gol, concav, o absență în spațiu. M-am întors din nou la zilele acelea pustii de la începutul maternității, când aveam grijă de copilul meu acasă, încercam să fiu bună, să ofer dragoste și dreptate din abundență. Întotdeauna am avut rezerve limitate de intenții bune și acum s-au epuizat. L-am privit pe H cum pleacă în dimineața asta, de parcă toată viața n-ar fi întoarsă cu susul în jos, și am avut senzația că aș fi putut să scuip pe umbra lui care dispărea treptat. Nu e vina lui. Știu asta. Dar viața mă sfârtecă din nou și nu am unde altundeva să-mi descarc sălbăticia.

Deasupra biroului meu e o carte poștală, o schiță de William Blake cu un bărbat care a sprijinit o scară șubredă de lună. Tocmai ce a pășit pe treapta de jos, având în față un urcuș lung, imposibil. Textul explicativ sună așa: „Vreau! Vreau!" Întotdeauna

am fost silueta aceea, întinzându-se după lucruri imposibile. Azi mi-e silă de dorințele astea, încercând să-mi canalizez răbdarea părintească infernală, în vreme ce zeci de povești mi se adună în gât, neputând să fie scrise. Mi-e teamă că asta ar putea dura la nesfârșit, că obstacole peste obstacole ar putea să mă împiedice să fac munca de care am nevoie pentru a rămâne zdravănă la cap. Și totuși, acum, eliberată de responsabilitățile mele școlare pentru ziua în curs, descopăr că un ghem de idei și-a făcut loc în gâtlejul meu și nu vrea să iasă, ca să le pot așterne pe hârtie. Nu pot decât să mă plimb. Nu-mi vine să fac altceva.

Soarele e jos pe cer, pictând tușe aurii pe tăpșanul uscat care mărginește drumul meu. Sunt atentă la păsări, la agitația neașteptată a mișcărilor din mărăcinii roșii, desfrunziți. Gurii mele îi este poftă și nu-mi dau seama ce m-ar împinge să fac dacă nu aș cutreiera pe afară. Deși n-am fost niciodată o fumătoare, vreau o țigară, doar pentru senzația de ocupație pe care ar oferi-o limbii și buzelor mele, doar pentru senzația de încălcare a regulilor. Altminteri, cred că aș bea ceva alcoolic, la ora asta a dimineții. Gura mea vrea asta. Își dorește senzația de întrerupere dată de o înghițitură prelungă și intenționată și amețeala pe care asta ar putea-o aduce. Îmi dau seama de ce țigările ar fi un rău mai mic în aceste momente fragmentate, întunecate, când gura s-ar folosi de orice pentru a evita să-și strige suferința.

În schimb, mă plimb. Am învățat să mă plimb în momentele astea. Am învățat să mă plimb până trece arsura.

Am întâlnit odată un bărbat care urmărea lupi. A venit la o petrecere de lansare pentru o antologie pe care o editasem, fiind prietenul unui prieten. Curând, am devenit neinteresată

de orice altceva se petrecea în cameră - toți autorii de care avusesem mare grijă au trebuit să se descurce. Omul cu lupii era cel mai interesant personaj din oraș.

Avea ceva, o privire proaspătă, pătrunzătoare, care mi s-a părut absolut captivantă. Nimic artificial, niciun impuls de delicatețe socială. În schimb, avea ceva sălbatic, ca o forță a naturii. E greu de pus în cuvinte fără să sune ca un roman de dragoste răsuflat, mai ales când, mai târziu, în acea seară, încerci să-i explici soțului tău ușor uimit, fascinația pentru acest bărbat. Dar interesul meu nu era unul romantic. Era mai degrabă ca o chemare a sălbăticiei. Mi se părea că era pe jumătate lup, că, în timpul petrecut de el pe urma acestor creaturi pe care era evident că le adora, absorbise ceva din esența lor.

Mi-a spus că își începuse cariera lupească fiind păstor itinerant în munții Greciei, încercând să scape de presiunea unui loc de muncă normal. Cum era englez, lupii nu prea-i populaseră imaginația, dar aici erau o amenințare omniprezentă, un prădător la care trebuia să fie mereu atent. A aflat că lupii omoară adesea mai mult decât mănâncă, ceea ce le-a creat reputația de ucigași pentru amuzament. Atunci când descoperă o turmă de oi nesupravegheate, o ceată de lupi le va omorî probabil pe toate, în loc să prindă doar una sau două. În anumite situații, era clar că lupii puteau fi cruzi, dar ceea ce l-a frapat mult mai tare a fost cruzimea oamenilor față de lupi.

Frica noastră de ei - instinctivă și ancestrală - a dus la o sete de sânge de lup care a depășit cu mult amenințarea din partea lor. Fermierii de pe dealurile grecești înconjurătoare îi urau pe lupi și voiau să-i omoare. Oile aveau ele însele un obicei ciudat de a-și scurta viețile rătăcindu-se prin râuri sau pe pantele dealurilor, așa că se pare că impactul foamei lupilor era minim. Dar frica de ei nu era rațională, mi-a spus el. Dacă insistai pe lângă fermieri să-ți dea o explicație, argumentul se rezuma întotdeauna la asta:

oile sunt o parte a problemei, dar dacă le lași lupilor chiar și un centimetru, curând vor răpi copii. Era dificil să găsești dovezi că asta s-ar fi întâmplat vreodată, dar era mereu un motiv suficient de bun pentru un măcel.

Prietenul meu a început să fie mai atent la lupi decât la oi. A început să-i observe, să le studieze comportamentul și obiceiurile, să se familiarizeze cu haita din apropiere, astfel încât avea senzația că-l cunoaște pe fiecare în parte. Și-a pus la punct strategii pentru a proteja mai bine oile de lupi și a început să ofere sfaturi altor proprietari din apropiere, despre cum să evite atacurile lupilor pe căi mai eficiente și mai puțin costisitoare decât un măcel. „Au crezut că eram nebun", a spus el, „dar știau că am dreptate."

Cum nu mai era păstor, a devenit consultant în materie de lupi, călătorind prin toată Europa pentru a da de urma populațiilor împrăștiate de *Canis lupus*. Câteodată era chemat să descopere dacă mai existau populații de lupi în anumite regiuni; altădată i se cerea să evalueze mărimea și forța unei haite și să dea sfaturi pentru protejarea lor. Mi-a spus că a învățat să trăiască precum lupii, să se piardă în peisaj așa cum făceau ei. Anii de existență singuratică în pădure, urmărind unul dintre cei mai mari prădători, îi ascuțiseră simțurile până la nivelul în care tovărășia oamenilor i se părea insuportabilă. Cu siguranță că preluase trăsăturile lor, dar, pentru el, să fie asemenea lupilor însemna să fie tăcut și atent, concentrat, redus la esență. În timp ce vorbea, avea privirea mereu fixă, sinceră. Pe lângă el, am avut senzația că sunt o ființă în totalitate frivolă, plină numai de educație și artificiu. Eram un animal domestic, el era unul sălbatic. O anumită asprime îmi fusese eliminată prin educație.

Ceea ce ajunsese să creadă, din toate plimbările lui pe continent, era că exista o consecvență în viețile lupilor: oriunde trăiau, erau victime ale genocidului. Vorbim de parcă populațiile de lupi sunt pe cale de dispariție, mi-a spus el, dar realitatea este

că sunt ucise sistematic și brutal. Chiar și când sunt o specie protejată, autoritățile închid politicos ochii în timp ce sunt prinși în capcane și uciși, otrăviți și bătuți. Adesea, moartea unui lup este gestionată printr-un ritual superstițios, e supusă unei atenții excesive și exhaustive, care sugerează o credință că lupii ar avea puteri supranaturale. În realitate, ei sunt la polul opus. Sunt animale sensibile, care manifestă emoții delicate – părinți extraordinari, copii devotați. Atacă vitele doar în momente de disperare extremă. Și, dacă i-am eradica în totalitate, atunci unde am ajunge? Lupul face parte din inconștientul nostru colectiv, e la fel de fundamental gândirii noastre precum soarele și luna.

Luna plină din ianuarie a fost denumită tradițional Luna Lupului, pentru a comemora perioada când erau cele mai mari șanse ca lupii să iasă din păduri și să intre în sate, mânați de foame. Marca, de asemenea, și începutul sezonului medieval de vânare a lupilor: puii sunt tineri, așa că haitele de lupi sunt mai vulnerabile și e disponibilă blană de calitate. Există însemnări care menționează cum regii anglo-saxoni le cereau principalilor proprietari tribut anual plătibil în piei de lup sau despre cum criminalilor li se cerea să-și plătească datoria față de societate printr-o anumită cantitate de limbi de lup. Unele sate săpau gropi mari pentru a-i prinde în capcană; satului Suffolk din Woolpit i se trage denumirea de la propria sa *wulf pytt*.[1] Între timp, în legea anglo-saxonă, un nelegiuit era cunoscut sub denumirea de *wulfheafod* sau cap de lup, pentru că putea fi ucis de oricine, fără teama de pedeapsă. Asta aducea aminte de o practică mai veche de a lega capul tăiat al unui lup în jurul gâtului unui criminal condamnat și gonirea lui în sălbăticie. Transformarea omului în lup era cea mai puternică umilire, o modalitate de a semnaliza o pierdere totală a umanității și a drepturilor care derivă din ea.

[1] Groapă-capcană pentru lupi.

Vânatul lupilor nu a fost niciodată descurajat în vremurile regilor normanzi, dar Edward I, care a domnit între 1272 și 1307, a fost primul rege care a ordonat exterminarea tuturor lupilor din Marea Britanie. Pentru a face asta, l-a angajat pe un anume Peter Corbet, un vânător de lupi, și l-a însărcinat să se asigure că sunt uciși toți lupii din Gloucestershire, Heredfordshire, Worcestershire, Shropshire și Staffordshire. Zonele din jurul Mlaștinilor Galeze erau percepute ca fiind în mod deosebit periculoase. Lupii s-au luptat, dar, deja în 1509, la finalul domniei lui Henric al VII-lea, se considera că au dispărut din Marea Britanie sau erau atât de rari, încât nu reprezentau nicio amenințare. Se crede că eliminarea lor din Scoția a avut loc aproape două secole mai târziu, raportându-se că ultimul lup a fost ucis în 1680; totuși, s-a vorbit despre situații în care au fost văzuți chiar și în 1888. Datorită abilității lor stranii de a se pierde în terenurile împădurite, întotdeauna e dificil de spus dacă lupii sunt sau nu acolo.

Dar lupii *sunt* încă acolo. În toată lumea se estimează că există 300 000 de exemplare și, în pofida persecutării lor, efectivele lor cresc. Fie că-i vedem sau nu, ei sunt un simbol al șireteniei și al foametei violente din timpul iernii. Ei rezistă ca un memento al potențialului sălbatic al terenurilor de dincolo de orașele noastre aglomerate și bine luminate, al capacității naturii de a fi în continuare sângeroasă, cu colți și gheare.

Lupii sunt peste tot în literatura iernii. În romanul lui John Masefield, *The Box of Delights*, „lupii fug", întruchipând o forță străveche ce amenință toată magia bună din lume. În Narnia lui C.S. Lewis, ei sunt aliați ai Vrăjitoarei Albe, creaturi înșelătoare, rele, făcuți să servească forțele răului, cu o mentalitate de haită. Între timp, în istoria alternativă a lui Joan Aiken, *The Wolves of Willoughby Chase*, lupii sunt o incursiune a nordului sălbatic în Marea Britanie rurală, după ce au migrat prin

Tunelul Canalului pentru a scăpa de frigul cumplit din Rusia. Lupii sunt cei mai mari ticăloși din povești, ei apar oriunde există o creatură vulnerabilă care poate fi devorată, fie că e vorba de un porcușor sau de o bunică. Iar în *Urzeala tronurilor*, un cuib de pui de lup apare la începutul poveștii, un mesager al iernii mereu amenințătoare, care bântuie toate personajele.

Oricând vrem să reprezentăm foametea adusă de sezonul rece, ne folosim de lupi. Ei sunt dușmanul pe care ne place să-l urâm, inteligența feroce de care ne este cel mai teamă. Moralitatea lor este schimbătoare. Fac ceea ce trebuie să facă. Prin lup, ni se oferă o imagine în oglindă a cum am putea fi, fără confortul și limitele civilizației.

În mijlocul iernilor noastre, cu toții suntem ca lupii. *Avem nevoi* în sensul arhaic al cuvântului, de parcă ne-ar lipsi ceva și trebuie să absorbim acel ceva pentru a ne întregi din nou. Adesea, aceste nevoi sunt uimitor de inexacte: droguri și alcool, care ne otrăvesc în loc să ne reintegreze; relații cu persoane care nu ne fac să ne simțim în siguranță sau iubiți; obiecte de care nu avem nevoie, pe care nu ni le putem permite, care atârnă de gâturile noastre ca niște vestitori ai datoriilor, mult timp după ce nevoia de ele a trecut. Sub acest haos și această dezordine zace un dor după lucrurile mai elementare – iubire, frumusețe, confort, un scurt moment de uitare din când în când. Adesea, viața de zi cu zi este izolată, mohorâtă și singuratică. E normal să tânjim puțin. E posibil chiar ca această dorință să fie strigătul de supraviețuire care să ne facă să acționăm.

În *Of Wolves and Men*, Barry Lopez analizează misterul motivului pentru care lupii ucid mai mult decât mănâncă. „Lupilor nu li se face foame așa cum înțelegem noi foamea în mod normal",

spune el. „Obiceiurile lor alimentare și sistemele lor digestive sunt adaptate la o existență de tip *festin sau foame* și la procurarea și procesarea unor cantități masive de mâncare, într-o perioadă relativ scurtă. Lor le este foame aproape tot timpul." Neștiind când își vor găsi următoarea masă, trebuie să se asigure că puii și cei care depind de ei au tot ce le trebuie. Dacă n-ar reuși să facă asta, ar însemna foamete cândva în viitor.

Poate că lupul este un simbol atât de puternic al foamei pentru că vedem în lupi o reflexie a propriilor noastre euri în perioadele de penurie. Iarna, aceste pofte devin în mod deosebit acute. Asemenea prietenului meu trecător, cel care urmărea lupii, putem învăța să ne respectăm lupii. În pofida eforturilor omenești, ei continuă să reziste de secole întregi.

FEBRUARIE

ZĂPADĂ

Am auzit adesea vorbindu-se despre nostalgia zăpezii, despre cum întotdeauna ne imaginăm copilăriile noastre cu mult mai multă zăpadă decât a fost în realitate. De când s-a născut fiul meu, am avut, în sfârșit, un etalon după care să măsor asta și pot să spun cu toată certitudinea că nu am avut nimic mai mult de o spoială de zăpadă în primii șase ani din viața lui. Am așteptat nerăbdători și noi, ca niște copii. În fiecare an, îi cumpăram la începutul lunilor de iarnă o pereche de pantaloni căptușiți, călduroși, cu o geacă asortată și, în fiecare an, atârnau părăsiți în cuier. Chiar și Bert vorbește despre zăpadă ca despre un fel de creatură mitologică, asemănătoare dragonilor pe care i-ar aduce la viață dacă ar putea. Visează să se întâlnească într-o zi cu zăpada, dar începe să-și dea seama că e o așteptare nerezonabilă.

Știu sigur că nu am avut niciodată vreun Crăciun alb, dar chiar îmi amintesc de ierni – mai mult de una, sunt sigură – când sătucul nostru a fost izolat din cauza zăpezii, cu întreruperi de curent și o micșorare a stocurilor în magazinul local. Mama venea acasă cu povești despre o bătrână care înhăța pâinea de parcă urma să murim toți de foame. Oamenii stăteau pe treptele din fața ușii lor

principale ca să se uite cum reușește să-și croiască drum, într-un final, furgoneta cu lapte.

În iarna lui 1987, am avut zăpezi atât de mari, încât troienele de pe marginea aleii spre școala mea se ridicau deasupra mașinii. Cei care reușeau să ajungă primeau supă la pauză ca să le țină de cald - la alegere între supă de coadă de vacă sau de roșii, servită într-o cană portocalie din plastic. Aveam voie să port o helancă albă pe sub cămașă și cravată și mama mă lăsa să-mi pun apreschiurile, spunând că o să-mi ia apărarea dacă s-ar fi plâns profesorii. Acasă, aveam țurțuri așa de lungi și de groși la casă, încât ne-am apucat să-i inventariem, să-i măsurăm cu metrul de croitorie (unul cred că avea în jur de o sută douăzeci de centimetri) și să-i rupem ca să-i fotografiem în baie. Casa noastră nu avea încălzire centrală, așa că toate hainele mele ude de zăpadă trebuiau uscate în fața sobei cu gaz din camera din spate și ne era teamă că soba noastră Calor Gas va plesni înainte de dezgheț. Nu pot spune că mă deranja. Eram fascinată de asprimea iernii noastre, de uimitoarele ei puteri de a se schimba. Nu voiam să se termine niciodată.

Mai am puțin din acea atitudine față de zăpadă. Oricât aș încerca, nu pot să manifest duritatea unui adult în fața unei ninsori, plină de resentimente din cauza deranjului provocat. Iubesc deranjul așa cum, într-un fel parșiv, iubesc o răceală serioasă: modul irezistibil în care rupe ritmul vieții banale, obligându-te să te oprești o vreme și să lași deoparte obiceiurile tale normale. Îmi place transformarea vizuală pe care o aduce cu ea ninsoarea, recolorarea lumii în alb strălucitor, modul în care se schimbă regulile, astfel încât toată lumea te salută când trece pe lângă tine. Îmi place ce face cu lumina, norii purpurii care dau târcoale înainte să apară și modul în care se anunță din spatele perdelelor dimineața, cu reflexe de alb difuz, care nu pot însemna decât zăpadă. Când o pornesc prin furtuna de ninsoare ca să prind fulgii în mănuși, iubesc senzația de prospețime a zăpezii

sub picioare. Rareori sunt copilăroasă sau jucăușă, cu excepția momentelor când sunt în zăpadă. Mă face să mă relaxez.

Zăpada dă naștere acelei senzații de uimire în fața unei puteri superioare nouă. Este esența noțiunii estetice de sublim, în care măreția și frumusețea se combină pentru a te copleși pe tine - o ființă umană mică și firavă - în totalitate.

M-am întâlnit cu zăpada în toată viața mea de adult până când am avut un copil. Într-un an m-am întâlnit cu ea când duceam cu mașina o comodă la groapa municipală de gunoi; totul a fost în regulă până când am încercat să frânez la intersecția cu drumul principal și am derapat peste două benzi, încet și maiestuos, ca un vas de croazieră. Din fericire, nu mai erau alte mașini pe drum. M-am întâlnit cu ea în Eurostarul spre Paris, când a înghețat șinele și ne-a izolat mult timp, până în următoarea săptămână, iar noi am fost obligați să ridicăm din umeri și să ne petrecem mai mult timp în cafenele elegante. M-am întâlnit cu ea la început, când m-am mutat în Whitstable, și m-am trezit fugind pe plaja pustie să văd cum arăta marea, zdrobindu-și valurile de zăpadă.

Dar Bert a fost un fel de mascotă împotriva zăpezii. Am o poză cu el bebeluș, prins în marsupiu pe pieptul meu și purtând o căciulă cu apărătoare de urechi, în timp ce mă plimb prin doi centimetri amărâți de zăpadă, dar evident că nu-și aduce aminte de asta. I-am cumpărat o sanie imediat cum a învățat să meargă, în ideea că, dacă aș fi amânat până ar fi venit efectiv zăpada, nu aș mai fi găsit niciuna în oraș și am fi sfârșit prin a ne da pe pungi. A rămas neutilizată și a ajuns spartă în spatele hambarului, după ce am depozitat alte lucruri peste ea. În Whitstable, care are un microclimat cald, o sanie e ca un elefant alb. Câteodată am avut impulsul de a-l duce cu mașina să vadă o ninsoare într-un oraș apropiat sau chiar în provincia vecină, dar sunt aproape sigură că turismul de viscol intră în categoria comportamentului iresponsabil ca părinte.

Iarna trecută și-a primit, în sfârșit, zăpada. Într-o duminică dimineața a fost un start ratat, când fulgii au început să plutească în derivă peste grădină la șapte dimineața și eu am fugit sus să-l trezesc ca să vadă. I-am pus o haină și o căciulă peste pijama, i-am dat șosete groase și cizme de cauciuc și l-am trimis afară în grădină să se joace în stratul caraghios de subțire care se formase pe peluză. Până am terminat de mâncat micul dejun și eram pregătiți să ieșim afară pentru a doua rundă, trotuarele erau deja o mocirlă, iar rigolele pline de gheață topită. M-am întrebat dacă asta avea să fie apogeul experienței noastre cu zăpada până în anul următor.

Dar apoi a venit: promisă peste noapte de buletinul meteo (pe care nu l-am crezut nicio clipă), era acolo - chiar era acolo - când ne-am trezit a doua zi de dimineață. De data asta grădina era acoperită cu o pătură groasă de zăpadă, așezată peste toate bălăriile și peticele golașe de pământ, făcând totul să pară foarte liniștit. Școala s-a închis, așa că ne-am pus echipamentul de iarnă și am pornit spre plajă, unde zăpada stătea așezată ca niște bezele imense în vârful digului, iar marginile mării cenușii se transformaseră în mocirlă. Am făcut un pescăruș din zăpadă cu un cioc din crengi și un papion din scoici și am rostogolit bulgări pe mal. Mai târziu, am cumpărat o sanie nouă (erau suficient de multe pe stoc) și ne-am dus cu ea pe Pantele Tankerton, roind de copii veseli, îmbujorați, care alunecau în jos pe deal și se chinuiau să urce la loc. Ne-am uitat cum patru puști au plutit în jos într-un caiac, acesta căzând la capăt de pe dig și prăbușindu-se pe plaja de dedesubt.

O zi cu zăpadă e o zi sălbatică, o vacanță spontană când toate sunt date peste cap. Asta a avut ceva din atmosfera de Halloween și puțin din spiritul Crăciunului. A fost sălbatică și confortabilă în același timp; rebelă și primitoare. Aici mai era încă un tărâm de trecere, o vamă între obișnuință și magie. Iarna părea plină de astfel de praguri: invitații trecătoare de a păși dincolo de obișnuit.

O fi zăpada frumoasă, dar mai este și un artist viclean și foarte priceput. Ne oferă o lume complet nouă, pe care, imediat cum o acceptăm ca atare, dispare.

Când văd zăpadă, mă gândesc la Narnia. Din multe puncte de vedere, C.S. Lewis ne-a oferit idealul platonic de zăpadă: un strat alb, perfect și gros peste păduri de conifere și căsuțe bizare. Copiii o trăiesc ca pe o transformare neașteptată, după ce se târăsc printr-un dulap care conține haine de blană călduroase de care au nevoie ca să-i reziste. În *Leul, vrăjitoarea și dulapul*, zăpada este o surpriză plăcută, cel puțin o vreme.

Cartea abundă de plăcerile zăpezii: lumina galbenă a felinarului dezvăluie puritatea albului ei și ne este prezentată o lume din care a fost îndepărtată toată urâțenia, sau cel puțin a fost ascunsă. Zăpada le oferă copiilor șansa de a simți cu adevărat ospitalitatea confortabilă a domnului Tumnus și a Castorilor, protejați de lumina focului din cămin și hrăniți cu mâncare de bebeluși. Locuitorii Narniei oferă o căldură amplificată de contrastul cu frigul de afară.

Nu e nicio îndoială că trebuie să ne dăm seama imediat de răutatea Vrăjitoarei Albe, dar, în același timp, nu avem cum să nu-i percepem eleganța. Are o frumusețe de gheață, ascuțită și cristalină, mărturia puterii de a păși alături de dificultățile pe care le aduce frigul. Îl seduce pe Edmund cu rahat turcesc și-i promite puteri magice. Mereu mi s-a părut că are ceva din spiritul Crăciunului: dulciurile și mâncarea, promisiunea cadourilor, dar și modul în care-i obligă pe copii să se confrunte cu propria lor lăcomie vreme de un anotimp, încurajați să-și dorească bunuri pământești, dar și mustrați pentru că și le doresc prea mult și cu prea mare intensitate. Ea este jumătatea adultă a Crăciunului, văzută prin ochii

copilului, nuanța ușor amară pe care copiii nu au cum să n-o sesizeze când adulții le țin prelegeri despre nevoia de a-și schimba cerințele, despre sacrificiile pe care adulții trebuie să le facă pentru a le împlini visele din miez de iarnă. Ea este mama care se gătește pentru o petrecere la care copiii nu participă, plecând de acasă cu o mască neobișnuită de fard și parfum; adulții zăbovind la masa cu cărți de joc și cu băuturi în seara de Crăciun, cu toate responsabilitățile lor confortabile date deoparte. Ea este o frântură din plăcerile adulte pe care copiii încă nu știu cum să și le dorească.

Dar *Leul, Vrăjitoarea și dulapul* nu e singura carte care face legătura dintre zăpadă și instalarea cunoașterii adulte. Cartea *The Dark Is Rising* a lui Susan Cooper începe cu o cădere masivă de zăpadă, care învăluie căsuța familiei lui Will Stanton când acesta împlinește unsprezece ani. Curând alunecă prin timp într-un loc al magiei și profețiilor, unde pândește amenințarea răului, iar el este singurul care poate salva lumea. Will se maturizează în acea zăpadă. Zăpada ne mijlocește aceeași tranziție și în *The Box of Delights* de John Masefield, unde, în timpul vacanței de Crăciun, tânărul erou Kay Harker este martorul unei alunecări similare în timp. Zăpada nu aduce doar o cutie magică, ci îi permite purtătorului ei să devină rapid sau mic; mai aduce cu ea și un amestec între lumea străveche păgână și certitudinile luminoase ale creștinismului. În zăpadă, timpul și-a pierdut liniaritatea și este prezentă istoria profundă. Mai mult, un tânăr este obligat să-și asume rolul de adult, părinții lui fiind absenți, iar păzitorul lui dispărând în mod misterios.

În literatura pentru copii, ninsoarea este impulsul care schimbă ordinea lumii. Ea creează un moment în care adulții, în mod obișnuit protectori, devin repede inutili și face loc unei lumi în care copiii sunt suficient de agili și de sălbatici ca să supraviețuiască. În luptele extraordinare cu care se confruntă acești copii, cei măreți decad, iar cei slabi capătă putere. Toate astea se pot întâmpla

doar în miezul iernii, când trăsăturile obișnuite ale lumii sunt anulate. Zăpada învinge lucrurile pământești. Ea oprește în loc rutina zilnică și întârzie manifestarea abilității noastre de a ne asuma responsabilitățile plictisitoare. Zăpada deschide porțile regatului copiilor, debordând de o libertate neașteptată, temerari și nepăsători la frig.

În spațiul alb strălucitor, copiii simt cum le cresc puterile.

În a doua zi de ninsoare, Bert nu a vrut să iasă afară în frig să se joace. Nu mai putea să suporte toate straturile de haine. Nu voia să poarte căciulă. Îl deranja modul în care vântul îi pișca obrajii. S-a uitat la *Marea aventură Lego* și abia la apus l-am convins să profităm și să ieșim din nou. Am mărșăluit pe plaja scăldată acum într-o lumină roz eterică. Zăpada era împânzită de urme de labe de câine, iar albatroșii păreau să se mulțumească cu fâșia amărâtă de pietriș de dincolo de linia fluxului. Probabil că pentru ei a fost o săptămână de foame - sunt obișnuiți să se hrănească cu resturi aruncate de restaurantele care servesc pește și cartofi prăjiți și de cafenelele de pe malul mării.

La marginea apei am descoperit că bancurile de nisip erau groase și se mișcau într-un fel ciudat. Apa mării era aproape înghețată, ca o mocirlă care se rostogolește. Bert a pleoscăit prin ea în cizmele lui de cauciuc, dar curând i-au înghețat picioarele și a trebuit să mergem acasă. În trei ani din istoria relativ recentă - 1929, 1940 și 1963 - la Whitstable, marea a înghețat complet. Apele liniștite ale portului fac mult mai des o pojghiță de gheață. În fotografiile din 1963, la mal marea este un tărâm pustiu de gheață crăpată, părând lumii întregi ca documentarea unei expediții polare deosebit de curajoase. În apropiere, la Minster, pe Isle of Sheppey, marea a înghețat în valuri, de parcă o mână nevăzută a oprit, pur

și simplu, mișcarea în mijlocul valului. Localnicii s-au dat cu sănii-le peste ele, ca într-un bâlci istoric al gheții adus din nou la viață. Sper din tot sufletul că același lucru se va întâmpla din nou la un moment dat, doar ca să am șansa de a vedea așa ceva, dar bănuiesc că nu se va întâmpla. Perioadele de ger sunt în scădere.

Când ne-am trezit a doua zi de dimineață în mod clar avusese loc un îngheț, dar nu cel la care visasem. Peste noapte probabil că fusese lapoviță, nu suficient de caldă ca să topească zăpada, dar suficient de apoasă și de rece ca să formeze o pojghiță subțire de gheață peste tot. Am spart cu pașii noștri stratul subțire care poleia zăpada. Zonele goale de pe asfalt arătau de parcă fuseseră învelite în sticlă. Fiecare stâlp de gard, fiecare felinar și fiecare mașină își afișau luciul. Eden Phillpotts a denumit acest gen de vreme „ammil", o modificare a cuvântului „email". În *A Shadow Passes* din 1918, a descris-o ca pe:

> ... un fenomen foarte rar din timpul iernii, produs de înghețul rapid al ploii dese sau cețiii. Diferă semnificativ de îngheț și face ca pâlcurile de copaci, de stânci și de buruieni să pară că sunt poleite cu sticlă transparentă. Dacă vreun soare de dimineață ar lumina un astfel de spectacol, pământul ar deveni un vis straniu și strălucitor.

Stratul de gheață de peste zăpadă pare ireal și, mai degrabă, un fel de întărire a ostilităților. Eram deja epuizați când am ajuns pe malul mării. Vremea nu mai oferea cu bunăvoință un tărâm al minunilor iernii. Devenise aprigă. Deasupra noastră, văzduhul era de un cenușiu supărat, iar marea îi ținea isonul cu o nuanță de kaki neplăcut, în bătaia unui vânt mușcător. Totul în jurul nostru părea dificil și neospitalier, brutal și periculos. Zăpada nu făcea nimic altceva decât să ne îngreuneze viețile.

— Vreau să se termine cu zăpada, a spus Bert.

— Da, am spus eu. Două zile a fost destul.

— Mie nu-mi lipsește, spune prietena mea Päivi Seppälä. E un coșmar.

Bem cafea în bucătăria „copilului" ei, LV21, o ambarcațiune ușoară, de un roșu-aprins, pe care ea și soțul ei, Gary Weston, au transformat-o într-un centru expozițional. E amarată pe Tamisa, la Gravesend, unde, de curând, și-a instalat reședința o balenă beluga, migrând din mările arctice. E tentant să crezi că balena s-a instalat acolo pentru a i se alătura lui Päivi, care și ea a ajuns să locuiască mult mai la sud decât locurile ei natale.

Päivi este originară din Hamina, un orășel mic din Finlanda, care se află la Marea Baltică, între Helsinki și Sankt Petersburg. Peisajul ei natal se întinde între mare și lacuri unde, timp de șase luni pe an, se așterne iarna.

— Când vine zăpada, la început e chiar o oarece ușurare, spune ea. Zilele fiind scurte, totul e atât de întunecat. Și apoi începe să ningă și parcă cineva a aprins luminile.

Familia ei are perdele diferite pentru iarnă, nu în scopul de a păstra căldura, ci pentru a lăsa, în schimb, să pătrundă lumina care se reflectă din pătura de omăt. Toată existența devine, mai curând, concentrată să lase lumea să pătrundă înăuntru, nu s-o țină la distanță.

Viața în marele îngheț, așa cum o descrie Päivi, nu abundă de romantism iernatic, ci este, de fapt, o sumedenie de inconveniente și frustrări. Cu zăpada pe sol timp de trei luni în fiecare an, școlile nu se închid niciodată din cauza vremii friguroase (deși copiilor li se permite să se joace înăuntru dacă temperatura scade sub -25°C), și nici nu poți să-ți iei zile libere de la muncă. Totul trebuie să funcționeze în continuare. Asta înseamnă că trebuie să petreci o veșnicie dezgropând mașina din zăpadă în fiecare dimineață și încălzind-o și că trebuie să te înfofolești în straturi călduroase chiar

și pentru cele mai scurte drumuri. Sarcinile banale durează mult timp și sunt riscante. Drumurile sunt delimitate cu plugul peste curgeri de apă înghețată, dar nu sunt întotdeauna sigure, iar oamenii – inclusiv tatăl lui Päivi și sora ei, în diferite momente din timp – cad pe gheață. Toată lumea are în mașină haine călduroase și cizme, în caz de ceva. Riscul de a te rătăci este o certitudine. Telefoanele mobile își folosesc toată energia pentru a-și menține temperatura și se descarcă așa de repede încât sunt aproape inutile.

Iei vitamina D și încerci să ieși afară cât de mult se poate. Unii oameni pedalează cu cauciucuri speciale de zăpadă; alții schiază. Încălzirea casei face ca factura ta de electricitate să ajungă iarna, uneori, la echivalentul a două mii de lire pe lună. Este un rău necesar, dar usucă așa de tare aerul din interior, încât pielea ta capătă consistența solzilor. Bei litri întregi de cafea încercând să rămâi treaz și să nu cedezi în fața obiceiului băutului de alcool care afectează sănătatea atât de multor finlandezi. Când ieși seara în oraș, trebuie să adopți politica „niciun om lăsat în urmă". Leșinatul în zăpadă nu este o opțiune. Te maturizezi auzind povești despre persoane care au murit ca urmare a unei decizii proaste luate după o noapte petrecută afară în frig.

Tendința mea de a mă raporta la zăpadă cam ca la un fel de ușurare este un privilegiu. Pentru cei care trăiesc cu ea, zăpada e, pur și simplu, muncă grea. Incompetența britanică în fața unui scurt val de frig este o glumă națională, dar mai este și consecința faptului că nu trebuie să facem eforturi pentru a ne descurca. Ne raportăm la zăpadă ca la un weekend de beție și apoi ne ducem înapoi la muncă, nemulțumiți de mocirlă.

– Păi atunci nu există nimic care să-ți placă la zăpadă? întreb eu, ușor dezamăgită.

– O, da, spune Päivi. Când chiar e foarte frig, zăpada face un sunet minunat sub picior și parcă aerul e plin de stele. Mi-e dor să-mi pot lăsa rufele să înghețe pe sfoară.

– Chiar se usucă? întreb eu.

– Nu chiar, spune ea, dar după aia miros incredibil. Poți să-ți atârni hainele din lână ca să ucizi bacteriile, în loc să le speli. Le face bine.

– Și folosiți sauna?

– Da, o folosim. Și câteodată ne rostogolim dezbrăcați în zăpadă după aia. Obții o grădină plină de îngeri de zăpadă cu un aspect grosolan. Câteodată facem o gaură în gheață ca să ne putem băga în apă. Pui pe jos covoare rupte ca să nu-ți înghețe picioarele. Trebuie să urlu ca să pot intra, dar e... răcoritor. Avem lumânări și înghețată și cafea. Cu toții avem modalitățile noastre de a face față.

Mă gândesc din nou la ce mi-a spus Hanne: modul în care zăpada te face să te apropii de familie, obligându-te să descoperi momente de relaxare colectivă în spații mici. Vara nu face decât să ne disperseze. Iarna descoperim un limbaj comun al confortului: lumânări, înghețată, cafea. Sauna. Rufe proaspăt spălate.

– Dar nu te-ai întoarce? întreb eu.

– Nu. Treaba asta - arată spre barca ei, a cărei restaurare a durat ani de zile, implicând sacrificii sociale și financiare imense - e mult mai simplă.

În acea clipă, nepoata ei adolescentă, care a venit din Hamina să o viziteze, intră în încăpere.

– Spune-i lui Katherine ce părere ai despre iarnă, spune Päivi.

– O urăsc, spune Luna. Urăsc frigul.

– De câte ori ți s-a blocat mașina până acum? întreabă Päivi.

– De două ori, răspunde Luna. O dată a trebuit să fiu tractată de pe gheață de un tractor. Altădată am săpat o oră ca să-mi scot mașina din zăpadă.

– Și abia și-a luat carnetul, spune Päivi dându-și ușor ochii peste cap.

APĂ RECE

În ultimii trei ani, am participat la competiția anuală de înot în mare de Anul Nou de la Whitstable. Se desfășoară cam așa: ne strângem pe plajă o mulțime de oameni și stăm cât de mult timp reușim să rezistăm; apoi intrăm în fugă în apă, urlăm și fugim înapoi afară. Totul se termină foarte repede.

Eu particip doar ca să pot spune că am făcut asta. Totul începe cu o planificare migăloasă: în primul an mi-am făcut apariția atât cu o bluză de înot, cât și cu un costum de neopren pe sub care aveam un costum de înot, pantofi de intrat în mare și o căciulă de lână. Între timp am renunțat la bluză. Pentru după eveniment, îmi aduc trei prosoape mari și un halat, un trening, un termos cu ceai fierbinte și un Bloody Mary deja amestecat. Nu stau în apă mai mult de cincisprezece secunde. Partea cea mai bună e cea în care mă îmbrac din nou în timp ce toastez pentru curajul meu.

Din visul meu de a locui pe coastă făcea parte ideea că o să înot tot anul. Am citit *Marea, marea* de Iris Murdoch pe la douăzeci de ani și m-am gândit întotdeauna că aș putea fi genul de suflet curajos care să intre în apă în fiecare zi și să înoate hotărât câteva ture prin valuri. Dacă n-aș fi făcut-o, ce sens mai avea să mai stau aici? În primul an mi-am permis să chiulesc pentru că ajunsesem în oraș

în noiembrie și mi s-a părut că e o idee proastă să încep când apa era deja extrem de rece. *Cel mai bine e să încep vara și să mă aclimatizez treptat,* mi-am spus. *Atunci abia dacă o să-mi mai dau seama.*

Vara am înotat puțin, dar nu suficient. Efectiv nu reușeam să mă obișnuiesc cu mareea. După primele câteva luni ne-am mutat din casa închiriată de pe plajă într-una mult mai accesibilă, la o distanță de cinci minute de mers pe jos. Asta a însemnat că de mai multe ori mi-am pus costumul de înot și m-am îndreptat spre plajă, doar ca să descopăr că marea era atât de departe, încât ar fi trebuit să-mi croiesc drum prin kilometri întregi de nămol pentru a ajunge la ea. O dată sau de două ori am făcut isprava asta, doar ca să descopăr că apa îmi ajungea până la glezne. Mi-am dat seama că îmi trebuie un tabel cu mareea, dar în loc să-l cumpăr pe cel de bun simț care e de vânzare în aproape fiecare cârciumă sau cafenea locală, am reușit să cumpăr unul complicat de la o galerie de artă, care prezenta mareea de pe toată coasta de sud-est dacă aliniam o roată și o verificam cu un tabel complicat. Era incredibil de enervant. Am renunțat.

Anul acesta, prietena mea Emma m-a întrebat dacă vreau să merg cu ea la înotul de Anul Nou, care făcea parte din lista ei de lucruri de făcut o dată în viață, pe care încearcă s-o finalizeze până la aniversarea de patruzeci de ani. Teoretic ar fi trebuit să-i pot oferi avantajul experienței mele cu apa rece, dar n-am vrut să recunosc că eram complet nepricepută la capitolul ăsta. Acum toată încercarea avea ceva foarte diferit, fiind vorba doar de noi două. I-am împrumutat costumul meu suplimentar din neopren și am asigurat-o că va supraviețui. În același timp, am simțit cu tot corpul meu o reticență de a intra în mare. Aveam senzația că înotul (dacă poți numi așa chestia asta) în apropierea celorlalte corpuri care se loveau unele de altele la ultimele evenimente de Anul Nou avea un efect de încălzire, care ne-ar fi lipsit pe cont propriu, iar pentru această partidă de înot

ar fi nevoie de propria mea voință pentru a mă convinge să intru. Anul trecut a fost suficient să mă iau după turmă.

Am sfârșit prin a parcurge cu mașina distanța mică până la malul mării, gândindu-ne că aveam să intrăm repede înapoi în mașină și vom porni radiatorul pe maxim când terminăm. Nu o să mint - memorasem simptomele hipotermiei, în caz de ceva. Ne-am lăsat pe vine pe plajă și ne-am aclimatizat cu apa. Erau 6°C și burnița. Apa avea mai degrabă 3°C. Cerul era de un alb uniform, iar marea de un cenușiu agitat. „Bun", am spus eu, „haide. Cu cât facem asta mai repede, cu atât ajungem mai repede acasă."

Emma a numărat - *trei, doi, unu* - și am luat-o la fugă, împiedicându-ne în mocirlă și intrând în valuri, scoțând un strigăt de luptă care s-a transformat într-un țipăt ascuțit când am intrat în apă. Am intrat până la pulpe înainte să mă hotărăsc să plonjez în față ca să înot puțin. Atunci m-a izbit frigul: un zid imens și aprig care mi-a scos aerul din plămâni. Era atât de total. Atât de cumplit. Am dat din brațe într-o încercare modestă de bras, dar era imposibil. Apa înghețată mă făcuse să mă încordez, ca un elastic fragil. Semăna cu frica. Mișcarea mea nu avea niciun obiectiv clar și nici nu puteam să respir. Era de parcă marea mă prinsese într-un pumn de gheață. Mi-am regăsit stabilitatea picioarelor și am fugit înapoi afară din apă cu Emma urmându-mă îndeaproape.

După aceea, în timp ce stăteam pe plajă cu teancuri de prosoape peste noi și cu o cană de ceai fierbinte în mână, s-a întâmplat ceva ciudat. Uitându-mă înapoi la apă, am simțit nevoia să intru din nou, să mă duc înapoi și să viețuiesc în acele secunde cristaline de frig intens. Sângele îmi pulsa în vene. Eram convinsă că-i pot veni de hac a doua oară, că aș mai fi putut suporta puțin acea gheară înghețată.

— A fost extraordinar, am rostit cu respirația tăiată.

– Efectul se manifestă imediat cum mă apropii de plajă. Corpul meu știe ce urmează și încep să mă încălzesc. Doar gândul că voi intra în mare îmi face temperatura corpului să crească de la 37°C la 38°C.

În timp ce vorbesc cu Dorte Layger pe Skype, ea stă în mașină, fața ei strălucind de ceea cc bănuiesc că este starea de după o partidă de înot. E o înotătoare experimentată de apă rece, care intră în mare pe tot parcursul anului în Jutland-ul ei de baștină, cel mai nordic punct al Danemarcei. Și face asta ca să supraviețuiască.

– Temperatura ideală e de 7°C până la 8°C, spune ea. Pot să mă bag cu capul dedesubt și să mă simt cu adevărat înconjurată de apă rece. Când revin la suprafață, totul e curățat.

Dorte este membră al unui Polar Bear Club, un grup de oameni pasionați de înotul în tot timpul anului. Aproximativ douăzeci dintre ei se adună la șapte în fiecare dimineață ca să înoate. Aceste cluburi sunt răsfirate peste tot pe coasta Danemarcei, oferind adesea spații pentru schimbarea hainelor și o saună pentru încălzirea de după. Dorte e membră de trei ani deja și, deși contextul care a făcut-o să intre în club a fost unul disperat, a devenit un exemplu extraordinar de forță când vine vorba de petrecerea timpului în frig.

După ce i-am citit blogul, care e plin de postări ce-ți taie respirația despre situații extrem de neplăcute, am contactat-o pentru că am avut senzația că viața ne-a învățat pe amândouă aceeași lecție. Acceptând iarna, în loc să încercăm s-o respingem, am găsit amândouă o modalitate de a merge mai departe.

– În octombrie 2013, ajunsesem la capătul puterilor, îmi spune ea. În ultimii zece ani fusesem bolnavă de crize recurente de manie și depresie. Încercasem toate medicamentele disponibile.

Psihiatrul meu îmi tot spunea că trebuia doar găsită combinația corectă; scopul era să devin *rask*. E un cuvânt complicat. Ei bine, înseamnă sănătos, dar și concentrat. Așteptasem un deceniu ca medicamentele să mă repare. Schimbarea a venit când am încetat să mai cred că ar putea s-o facă.

Pentru Dorte, momentul de cotitură a fost când a descoperit o perspectivă proaspătă asupra situației ei și care i-a schimbat modul în care se raporta la ea. Simțind că, din nou, medicamentele nu-și făceau efectul, și-a făcut o programare la medicul de familie și, întâmplător, a întâlnit un medic pe care nu-l mai văzuse înainte. I-a spus că pot continua să încerce s-o peticească cu medicamente, dar că așa nu se va rezolva nimic. „Ideea nu e să fii reparată", a spus el. „Ideea e să trăiești cea mai bună viață pe care o poți avea cu datele pe care le ai la dispoziție."

Era prima persoană care îi spunea asta, iar efectul a fost unul profund. Cam cu un an înainte - poate chiar mai devreme - nu ar fi fost pregătită să audă asta, dar în acea zi era. Ar fi trebuit să fie distrusă de acceptarea ideii că avea să fie întotdeauna bipolară; până la urmă, asta avea un impact cumplit asupra sănătății și fericirii ei. Dar, pentru Dorte, acesta nu a fost momentul când și-a pierdut speranța, ci a fost o invitație de a se adapta, într-un final, la ceea ce avea nevoie.

— Nimeni nu-mi spusese vreodată: „Ai nevoie de o viață pe care s-o poți gestiona, nu de cea pe care o vor alți oameni. Începe prin a spune nu. Fă un singur lucru pe zi. Nu mai mult de două evenimente sociale pe săptămână." Îi datorez viața.

Curând, purtăm acel gen de discuție însuflețită, rezervată de cele mai multe ori reuniunilor cu prieteni vechi, decât primelor întâlniri virtuale cu persoane complet străine. Dar aici, la mulți kilometri peste Marea Nordului, se află oglinda mea. Legătura noastră cu iarna ne face să ne apropiem. În scurt timp,

ajung s-o întrerup ca să-i relatez povestea mea despre cum am fost diagnosticată cu sindromul Asperger și cum mi-am dat, într-un final, seama că nu aveam cum să găsesc puterea de a mă extrage din el sau de a găsi o terapie care să mă repare. Însăși permanența etichetei – aceea de a avea un creier care întâmplător funcționa într-un anume fel – a fost salvarea mea. A trebuit să mă adaptez. A trebuit să cedez. Singurul lucru care mă termina era să mă prefac că sunt ca toți ceilalți.

Ca și mine, Dorte fusese mereu genul de persoană care rezolvă totul pentru toți. Nu încerca doar să se descurce. Încerca să ducă la bun sfârșit sarcini supraumane, pline de generozitate, rezolvând problemele tuturor mamelor locale, umplând viața familiei sale cu evenimente și activități și având în permanență casa plină de oameni și, deodată, a fost poftită să aibă grijă de ea însăși ca să supraviețuiască.

Pentru început a găsit un spa public și a început să se ducă acolo de două ori pe lună ca să se relaxeze. Era scump, dar știa că trebuie să învețe cum să aibă grijă de ea însăși. Stătea în saună și apoi se scufunda în piscina rece și adâncă, repetând ciclul de nenumărate ori. Dar, după primele câteva vizite, și-a dat seama că, de fapt, de frig avea nevoie, mai degrabă decât de căldura confortabilă. Se petrecea ceva cu creierul ei, ceva ce-l făcea să se limpezească și să se liniștească, pentru prima oară în ani de zile.

– Când sunt stresată, am senzația că mi s-a transformat creierul în terci și îmi iese pe urechi. Medicamentele pe care le-am luat pentru afecțiunea bipolară nu au oprit, de fapt, niciodată senzația asta. Apa rece o oprește.

Biolog de meserie, Dorte a început să citească cercetări recente despre afecțiunea ei și a dat peste lucrările lui Edward Bullmore, un specialist în neuroștiințe de la Cambridge, care

consideră că depresia este provocată de o inflamație a creierului. În acest context, se explică efectul pe care îl are frigul.

– Îmi tratez creierul ca pe o articulație inflamată, spune ea.

Creier-terci e ceva ce-mi sună cât se poate de familiar – senzația că ți-e capul atât de plin, încât totul s-a oprit în loc. Sunt oarecum încântată de ideea că poate să fie vindecat atât de simplu, cu gheață, dar mă întreb cu voce tare ce face vara. Dorte îmi spune că și-a cumpărat un rezervor agricol vechi și că se duce cu mașina până în portul local pentru a-și umple rulota cu două sute de kilograme de gheață. Peste ea toarnă patru sute de litri de apă pentru a crea baia de gheață a cărei temperatură variază între 3°C și 4°C. Pare un efort extraordinar de mare, depus pentru ceva ce majoritatea am considera că este teribil de neplăcut, dar Dorte a învățat să-și dorească la asta.

– La început nu reușeam să stau înăuntru decât trei minute, dar treptat am crescut timpul la jumătate de oră.

Tremur vizibil.

– Iubesc senzația pe care mi-o oferă, spune ea. Mă simt atât de calmă și de relaxată. Glasul meu interior nu spune: *Ieși afară!*, așa cum spune al tuturor celorlalți. Îmi spune: *În sfârșit. Ce bine.*

– Să fie din cauză că-ți distrage atenția? întreb eu. Adică, te simți atât de inconfortabil, încât uiți de orice altceva?

– Nu! spune ea. În timp ce sunt în apă, râd întruna. Toate gândurile mele automate sunt oprite ca de la un întrerupător. Mereu îmi bag capul dedesubt ca să mă asigur că frigul îmi ajunge la creier. Iar după aceea, nu-mi pot nici măcar aduce aminte de ce eram îngrijorată. Ceva a plesnit. E ceva fizic.

Dorte nu vrea doar să spună că a descoperit un exercițiu terapeutic care-i ține în frâu simptomele.

– Am senzația că am fost vindecată, spune ea. Un episod de bipolaritate este definit ca o manie de intensitate mare, care durează cel puțin șapte zile și o fază depresivă care durează cel

puțin două săptămâni. Acum e posibil să fiu depresivă o zi și să mă duc la plajă și așa am rezolvat problema.

E atentă să sublinieze că nu încearcă să minimizeze sau să subevalueze riscul la care se expune sau potențialul pe care-l are boala ei de a-i face din nou rău. Dar consideră că această modalitate de a o controla este atât de eficientă - și atât de plăcută, în același timp - încât face ca totul să pară simplu, pentru prima oară în viață.

– Acum, mă gândesc la asta ca la un gen de gripă mintală, spune ea. Nu o duc pe picioare, nu mă prefac și nu o țin în mine. Îmi iau câteva zile libere și am grijă de mine, până când mă simt din nou bine. Mă duc la mare, mă asigur că mă hrănesc cu alimente de calitate, îmi anulez toate întâlnirile și mă odihnesc până când mă simt mai bine. Știu ce să fac.

Acest stil de viață înseamnă că acum a realizat ceva ce nu și-ar fi putut imagina în urmă cu zece ani.

– Anul trecut m-a apucat din nou depresia. M-am trezit plângând pe drumul spre plajă și simțindu-mă mai bine doar pe drumul spre casă. M-am dus la psihiatru și el mi-a sugerat că luam prea multe medicamente și că era momentul să mai reducem din ele. Asta m-a făcut să devin teribil de anxioasă pentru că niciodată până atunci nu mă descurcasem fără medicamente. Dar am planificat o reducere treptată și, cu cât doza a fost mai mică, cu atât m-am simțit mai bine.

Acum a scăpat de medicamente.

– Nu se rezolvă rapid, spune ea. Tot nu sunt la fel ca cineva fără diagnostic. Pentru mine, a fost un drum lung, iar înotul e doar una dintre schimbările pe care le-am făcut. Am eliminat zahărul, mă asigur că petrec suficient timp singură, fac plimbări lungi și am încetat să mai spun *da* tuturor. Mi-am redus numărul de ore de muncă. Toate astea formează o zonă tampon și îmi place să spun că vreau să-mi păstrez o zonă tampon largă.

Câteodată, apar probleme care îmi îngustează zona tampon și apoi trebuie să mă asigur că o reclădesc. Să fiu bine e aproape un job cu normă întreagă. Dar am o viață minunată.

Într-o zi din februarie, sunt introdusă într-un grup de Facebook plin de nume pe care nu le cunosc, cu mesajul: „Cred că ăsta e bun pentru Katherine."

Pe măsură ce navighez printre discuții, văd că cineva încearcă să formeze un grup de persoane care sunt dispuse să înoate pe tot parcursul anului, indiferent de vreme. Majoritatea celor invitați spun ceva de genul: „Ați luat-o razna complet și poate o să vreau să mă alătur vouă la vară."

Eu spun: „Da, vă rog!"

Mă întâlnesc cu Margo Selby pe plajă, a doua zi după prima ninsoare. O rafală scurtă de zăpadă a căzut în dimineața anterioară și, în timp ce stau pe țărm cu un costum de înot pe sub haine, pot să văd troiene delicate care se adună la margini, unde se sparg valurile, în locurile umbrite, unde nu pătrunde niciodată soarele iernii.

— Mă bucur așa de mult că ai venit, spune Margo. Am tot încercat să intru de una singură, dar de fiecare dată e atât de dificil să-mi fac curaj.

Mă uit la mare și la plaja înghețată de sub picioarele mele și dau de înțeles că ăsta e un eufemism. E gheață pe alge. Dungile din lemnul digului ies în evidență din cauza gerului. Respirația îmi plutește în față într-un nor alb amenințător. Dacă nu ar fi fost cineva acolo, martor al lașității mele, aș fi fost deja în cea mai apropiată cafenea, comandând o ciocolată caldă. Dar iată-mă, agățându-mă de costumul meu și întrebându-mă dacă să-mi țin pe cap căciula cu ciucuri în timp ce înot.

– N-o să stau mult înăuntru, spun eu.

– Nici eu, spune Margo. Încerc să cresc timpul la trei minute.

Îmi scot geaca și hainele și simt mușcătura aerului pe pielea goală. Asta e nebunie totală - nu doar actul de a înota, ci și nevoia pe care o simt de a face asta, convingerea că o să-mi facă bine cumva, că e necesar și înțelept să fac asta. Trag pe mine costumul de neopren, îmi pun pantofii și observ că Margo nu poartă nimic altceva decât un costum de înot și niște șosete negre.

– Sunt din neopren, spune ea. Groase de cinci milimetri.

Are și mănuși, de genul celor pe care le poartă scufundătorii.

– Le-am întrebat pe niște femei care înoată în Canalul Mânecii. Mi-au spus că trebuie să îți protejezi extremitățile de, știi tu... degerături.

E mai bine să nu mă gândesc în clipa asta la degerături. Repet afirmația că eu *chiar* nu voi sta mult în apă și ne întoarcem amândouă să înfruntăm marea de un verde-murdar. Intratul în apă pare ceva complet imposibil. Dar apoi facem amândouă pași hotărâți spre ea și gleznele mi se udă și apoi coapsele. Mă arunc în față ca să-mi scufund corpul și-mi dau seama că amândouă scoatem sunete fără ca măcar să ne gândim la asta - nu tocmai urlete, dar cântăm prin înțepăturile frigului, cu respirația tăiată. Aici nu e loc de inhibiții sau de făcut pe durele. Amândouă ne manifestăm prin strigăte fiorul disconfortului.

„Respiră!" spune Margo, iar eu trag aer în piept și decid că pot să supraviețuiesc celor trei mișcări de bras înainte să ies din nou afară, așa că asta fac: *unu, doi...* De fapt, e doar doi și jumătate înainte să mă ridic în picioare și să fug afară ca să mă cuibăresc sub prosop. Probabil că am stat în apă cam patruzeci și cinci de secunde, deși timpul pare distorsionat de trăire, așa că e foarte posibil să fi stat mai puțin. Mă uit la Margo cum înoată cu capul ridicat, cu o figură concentrată și gâfâind de la efort. Acum mă simt în siguranță, odată ce am intrat și am ieșit din nou.

Am supraviețuit. Privind retrospectiv, este evident că să stau puțin mai mult în apă ar fi fost doar o chestiune de curaj.

Curând iese și Margo și stă lângă mine uscându-se cu prosopul. Amintirea frigului îmi gâdilă pielea.

– Cred că acum mi-am făcut o idee, spun eu. Am ieșit pentru că nu am crezut că era posibil să stau înăuntru. Dar, imediat cum am ieșit, mi-am dat seama că era în regulă. Vreau să intru din nou.

– Mâine? spune Margo.

– Mâine, spun eu.

A doua zi, îmi setez cronometrul de pe telefon și descopăr că pot să stau înăuntru aproape cinci minute dacă dau deoparte teama că voi muri subit de hipotermie. Mi-am făcut temele și știu că e un proces mai lent de atât, ceea ce e ciudat de liniștitor. Știu că trebuie să ies imediat dacă încep să tremur în apă, dar și dacă începe din nou să-mi fie cald. Atâta timp cât mi-e frig, sunt oarecum în siguranță. În acea a doua zi, descopăr că articulațiile de la degetele de la picioare îmi vor transmite un mesaj clar despre momentul când trebuie să renunț: în partea asta, cea mai lipsită de carne din corpul meu, oasele percep frigul ca pe o durere ascuțită, care trece curând după ce ies din apă.

La Whitstable, poți înota doar în cele două ore din jurul mareei maxime, iar mareele maxime sunt la o distanță de douăsprezece ore și jumătate, ceea ce înseamnă că perioada în care poți înota se mută cu jumătate de oră în fiecare zi. Înotul nostru de la ora unsprezece dimineața în prima duminică a devenit un înot la miezul zilei luni și apoi s-a mutat la unu, două și trei după-masa, până când zilele scurte de februarie ne-au făcut să înotăm aproape pe întuneric. Am fost hotărâtă să rezist toată săptămâna, înotând în fiecare zi pentru a mă forța să mă aclimatizez, așa că m-am dus înapoi pe plajă zi de zi și m-am luptat cu instinctul de a rămâne la căldură și uscată.

În decursul săptămânii, temperatura mării a variat între 5°C și 6°C și m-am obișnuit cu transformările ciudate din corp, care se petrec în apa înghețată. Când ieși, pielea devine de un roșu aprins, nu ca atunci când roșești de emoție sau ai un puseu de căldură, ci portocaliul intens caracteristic supei de roșii Heinz. Învăț să iubesc culoarea asta, indiciul că am rezistat la ceva atât de diferit de orice altceva se întâmplă în zilele mele. După ce mă încălzesc și mă usuc, încep întotdeauna să tremur într-un fel care este complet neplăcut. E evident că mi se încălzește corpul din nou, ceva ce nu i-am cerut să facă de ani de zile. Mă face să mă simt vie și nu mi-e teamă de asta, pentru că și Margo pățește la fel. I-am provocat intenționat o criză corpului meu pentru a-l obliga să-și găsească din nou echilibrul. E o senzație plăcută să-mi testez limitele fizice într-o modalitate atât de revigorantă. Cel mai bine e că simt cum îmi tremură sângele în vene ore întregi după aceea, de parcă am fost injectată cu un ser uimitor.

În a patra zi, renunț la costumul de neopren și plonjez îmbrăcată doar în costumul de înot și sunt surprinsă să constat că mă simt bine. Deja, până acum, am învățat să respir în cele treizeci de secunde inițiale când simt o apăsare pe piept, doar pentru a accepta și recunoaște frigul. În a cincea zi, rămân în apă timp de zece minute întregi, uimită de cât de repede m-am adaptat. Ne lovim una de alta în apa cenușie și reluăm rutina de sporovăială despre orice ne vine în cap. Pentru cineva din afară, probabil că arătăm ca două drogate, ciripind despre cât de minunat este frigul.

„Chestia asta e minunată!" spunem noi. „Chestia asta e uimitoare!" Suntem complet fascinate de propriul nostru curaj, de modul în care am pășit în afara lumii de zi cu zi și am ajuns în acest spațiu alternativ. Orașul nostru, cu tot stresul și responsabilitățile sale, se ridică de cealaltă parte a plajei, dar am ridicat o barieră ca să-l împiedicăm să ajungă la noi, cel puțin pentru moment.

Nimeni nu ar avea cum să ajungă la noi aici. Nimeni nu ar îndrăzni. Cei care-și plimbă câinii se opresc pe mal să se uite la noi, arătându-ne cu degetul și scuturând din cap. Am depășit o limită glorioasă, despre care nu se vorbește. Hotărâm că cel mai mult ne place să înotăm la Seasalter pentru că acolo, pe plaja pustie, departe de case și protejate de o faleză înaltă, ne putem dezbrăca la pielea goală de costumele noastre de înot când ieșim din apă și putem sta goale cât timp ne uscăm. Nu am genul de corp care să mă facă să mă simt confortabil în bikini într-o zi de vară, dar iarna îmi pot arăta pielea mării și pot simți că parcă fac parte din forța ei naturală.

S-a demonstrat că scufundarea în apă rece crește cu 250% nivelurile de dopamină, neurotransmițătorul care stimulează centrele de recompensă și plăcere din creier. Un studiu recent a descoperit că înotul regulat iarna a scăzut semnificativ încordarea și oboseala, precum și incidența stărilor negative, asociate cu memoria și dispoziția și a îmbunătățit starea generală de bine a înotătorilor. Așadar, nu e deloc surprinzător că ne-am simțit bine, dar efectele păreau să fie mai mult decât psihologice. Intratul în mare în zilele când temperatura oscila în jurul lui zero era un act de frondă la adresa problemelor noastre. Făcând ceva ce implică perseverența, ne-am simțit mai perseverente. Acest proces circular de a persevera și de a ne simți perseverente ne-a ținut pe linia de plutire.

Eu, care, în general, prefer să fac totul singură dacă se poate, am ajuns să înțeleg cum a fost acest lucru posibil doar prin intermediul unui contract între noi. Frica de a păși în apă - chiar de a pune din start piciorul pe plajă - nu a încetat niciodată, dar un partener de joc a făcut-o mai greu de evitat. Ne-am provocat una pe alta pentru a găsi o jumătate de oră pentru înotat în programele noastre și ne-am adus aminte una alteia, în timp ce stăteam în costumele noastre de baie și având

pielea de găină, că noi chiar ne distram odată intrate în apă. Întotdeauna părea greu de crezut, dar era un act de credință pe care-l făceam împreună. „Din tot ceea ce fac într-o zi", mi-a spus Margo într-o după-masă, „acesta e singurul moment când nu mă gândesc că ar trebui să fiu în altă parte."

Întâlnirea cu extremele frigului ne-a atras pe amândouă în acel spațiu atât de clișeizat, Momentul, forțându-ne mințile să nu mai mediteze la trecut sau la viitor sau să mai trudească la o listă nesfârșită de sarcini de făcut. A trebuit să avem grijă de corpurile noastre chiar acolo, chiar atunci, mereu atente ca frigul să nu ne prindă prea mult în mreje. Mai mult decât atât, marea ne-a oferit un număr infinit de daruri pe care să le sesizăm. Era diferită în fiecare zi - câteodată brăzdată de valuri, altădată netedă ca un heleșteu. A căpătat culoarea plumbului sub cerul spălăcit și a devenit de un cenușiu tulbure sub norii de furtună. În zilele liniștite, marea era curată și albastră ca Mediterana. Uneori, pescărușii cu capul negru sau pescărușii argintii pluteau pe apă împreună cu noi; câteodată un cormoran cobora în zbor pe lângă noi; altădată un stol de nisipari zburau pe lângă noi, jos, pe deasupra apei, ciripind în timp ce se depărtau. Vreun câine înota spre noi să ne întâmpine, iar într-o zi m-am uitat neputincioasă cum unul a fugit cu prosopul meu. Au fost zile când apa părea de mătase, și zile când era densă la margini, aproape o mocirlă. Am început să simțim cum marea se relaxa în punctul culminant al mareei, de parcă făcea o pauză ca să-și tragă respirația înainte de a se retrage din nou. Avea un gust mai sărat înainte de fluxul maxim și mai proaspăt după ce se retrăgea. Am bănuit că râul o dilua.

În curând, ni s-au alăturat alții, atrași de entuziasmul nostru dement și am devenit antrenoare, cerându-le oamenilor să se lupte cu fricile lor, învățându-i să respire în acele prime câteva secunde, să iasă când îi dureau degetele de la picioare. Marea era ca o scurtătură spre intimitate și, având tot mai mult succes cu

scufundările noastre în apa extrem de rece, ne-am dat seama că scăpam, rând pe rând, de toate necazurile vieții noastre cotidiene. Am înotat alături de temerile fiecăreia cu privire la bani, la părinții și copiii noștri. Am renunțat la politețuri și am început să vorbim imediat ce intram în apă. Am lăsat frigul să ne ia de pe suflet iernile noastre, doar preț de câteva minute, și ne-am împărtășit cu sinceritate cele mai întunecate și mai vulnerabile gânduri. Am vorbit, aproape fără să știm cum ne cheamă unii pe alții și apoi ne-am strecurat înapoi în hainele de zi cu zi și am plecat spre viețile noastre de zi cu zi, tremurând puțin, simțind scânteia aceea din venele noastre. Timpul scurt pe care-l petreceam înotând era o fereastră ideală în care să ne dăm frâu liber vorbitului și apoi să redevenim tăcute. Ne-am închis la loc nasturii și am plecat spre casă.

La finalul celei de a doua luni, am aprins un foc pe plajă la apusul soarelui și ne-am uscat la căldura lui, în timp ce copiii noștri se jucau. Am băut vin, am rumenit bezele și am atras câțiva recruți noi, străini care au venit să ne întrebe: „Ați intrat în apă? A fost rece? Cum ați rezistat? Pot să vin și eu într-o zi?"

Am zâmbit și am spus: „Bine-ați venit."

MARTIE

SUPRAVIEȚUIRE

Când eram mică, aveam un exemplar cu o copertă galbenă a fabulei lui Esop, „Greierele și furnica". Spunea povestea unui greiere destul de leneș care-și petrece vara privind cum furnicile muncesc din greu ca să-și facă depozite de hrană pentru iarnă. Între timp, el lenevește la soare și zdrăngăne la chitară. În ediția mea, greierele era un simbol al timpului său - imaginea exactă a hipiotului care evită munca, formată probabil în deceniul dinainte de nașterea mea pentru a demonstra pericolele impulsului de a te dezlănțui, intra în ritm și renunța la toate.[1]

Din ce îmi aduc aminte (și va rămâne o amintire pentru că nu mai pot găsi cartea), el are o gâlceavă cu furnica în timp ce privește efortul intens care se desfășoară în jurul lui: „Hei, prietenă, de ce ești așa de ocupată? De ce nu te bucuri doar de vara asta frumoasă?" Răspunsul furnicii devine evident abia când vine iarna și greierele moare de foame și se luptă cu vânturile care-l suflă din toate părțile: cei înțelepți nu au timp pentru banalitățile din timpul liber. Sunt angrenați în efortul de supraviețuire.

---

[1] În original, *turn on, tune in, drop out*, cuvinte dintr-un cântec reprezentativ al perioadei hippy, cântat de Timothy Leary în 1966.

Acum știu că această versiune a fost mult extinsă față de originalul lui Esop, care e atât de compact, încât devine brutal. În el nu avem deloc parte de vara greierelui, ci suntem aruncați direct în iarna lui, în care furnicile sunt ocupate cu uscatul grânelor pe care le-au depozitat în timpul verii. Greierele e doar în trecere pe acolo și, pentru că moare de foame, cerșește de mâncare. În traducerea lui George Fyler Townsend, publicată la mijlocul secolului al XIX-lea și considerată ediția standard, furnicile (care vorbesc ca un personaj colectiv) îi dau un răspuns tranșant.

– De ce nu ți-ai făcut rezerve de mâncare vara? întreabă ele.

– Nu am avut suficient timp liber, spune greierele. Mi-am petrecut zilele cântând.

– Dacă ai fost așa de fraier încât să cânți toată vara, îi dau cu tifla furnicile, trebuie să dansezi cu burta goală înainte de culcare iarna.

Chiar și când eram mică, îmi aduc aminte că mă enervase comportamentul furnicilor. Mi se părea că morala poveștii e complet greșită. Încă mai simt și acum cât de șocată am fost de brutalitatea acestor furnici și de nevoia banală a greierului. Asta era complet opusul a tot ce învățasem la școală despre milă creștinească. Până la urmă, nu a făcut decât ceea ce se presupune că trebuie să facă un greiere – să cânte, iar furnicile, la rândul lor, și-au urmat imperativul biologic. În cel mai rău caz, nu a făcut decât o greșeală banală, pe care e puțin probabil s-o mai repete, dar mereu mi s-a părut că furnicile au ratat ocazia de a face un schimb productiv – distracția oferită de un greiere care cântă în timp ce ele muncesc, în schimbul unei cantități mici de hrană pentru iarnă.

Ca adult, când mă gândesc la povestea asta, capătă o aură și mai întunecată. Până la urmă, greierele nu este o creatură care să supraviețuiască iarna; el supraviețuiește în general doar genetic, sub forma ouălor sale. Așadar, furnicilor nu li se cere să susțină un organism suplimentar pe toată durata iernii – ele refuză dorința

de pe patul de moarte a unei creaturi muribunde. Oare Esop a știut asta? Oare povestea încearcă, într-o anumită măsură, să explice dispariția greierilor în timpul iernii? Oricum am privi-o, furnicile sunt rele și înfumurate, precum și, probabil, ucigașe.

Dar, dacă renunț la tonul sarcastic, e imposibil să nu gust rezonanțele punctului de vedere al furnicilor. Cu siguranță că victorienii nu erau străini de idee și e clar că rimează și cu multe voci din politica contemporană. Greierele este hoinarul universal – un pierde-vară, ciubucar, risipitor care irosește puținii bani pe care-i are, pe lucruri de care nu are nevoie. Oamenii care cred că lor nu li se aplică regulile; trișorii și criminalii; mamele care, ni se spune, fac copii doar ca să primească locuințe de la stat sau care stau acasă în concediu de maternitate plătit, doar ca să evite să depună efortul cuvenit. Chiulangiii și atârnătorii, copiii deveniți adulți care refuză să-și părăsească cuiburile confortabile, și milenialii care sunt așa de ocupați să-și cumpere pâine prăjită cu avocado, încât trebuie să se bazeze pe Banca lui Mami și Tati. Emigranții economici, refugiații, țiganii și călătorii care trăiesc cu resurse puține. Această mare mulțime amorfă care bate la ușa oamenilor de bine, cei care muncesc pentru a-și câștiga existența, care-și plătesc mereu datoriile.

Greierele e reprezentativ pentru o varietate atât de mare de răufăcători, încât e dificil să știi de unde să-l apuci. Cred că identitatea lui se schimbă în funcție de generație, de fiecare clasă socială, de fiecare localitate sau de fiecare oraș care-și simte propriile amenințări. Între timp, furnicile sunt statice. Ele îi reprezintă pe cetățenii simpli și corecți, care se poartă civilizat. Fac economii pentru zile grele, în loc să se bazeze pe pomana de la ceilalți. Își văd de treaba lor și au grijă de ai lor. Sunt o proiecție a modului în care ne gândim atât de des că ar trebui să trăim, dar și un model pentru o viață la care am eșuat în mod colectiv să ajungem, de nenumărate ori, de-a lungul întregii istorii a umanității.

Furnicile nu sunt reale, nu la scară mare; ele sunt un *măcar dacă*. Măcar dacă am putea fi toți furnici. Măcar dacă am putea fi toți atât de vizionari și de responsabili. Măcar dacă ar putea greierii acestei lumi să fie dați atât de ușor la o parte.

O să vă ofer un *măcar dacă* alternativ. Măcar dacă viața ar putea fi atât de stabilă și de previzibilă pentru a produce furnici în loc de greieri, an după an. Adevărul este că avem cu toții ani de furnică și ani de greier - ani în care suntem capabili să ne pregătim și să economisim și ani în care avem nevoie de puțin ajutor suplimentar. Marea noastră problemă nu este că nu reușim să stocăm suficiente resurse pentru a face față anilor de greier, ci că ne închipuim că fiecare an de greiere este o anomalie la care suntem doar noi supuși, ca urmare a eșecurilor noastre umane unice.

În septembrie anul trecut, am făcut o plimbare în zona din spatele garsonierei unde mă duc să scriu. De fapt, am un soi de debara într-o clădire veche de fermă, una care, altminteri, este populată de artiști vizuali. Chiar nu pot justifica nevoia unui spațiu mai mare. O debara e tot ce-mi trebuie și un raft îngust pe care să-mi așez laptopul. Oricum, de obicei, îmi petrec mai mult timp mergând decât scriind efectiv, traversând ferma și intrând pe câmpurile de dincolo de ea, unde pot merge pe North Downs Way[1] și mă pot plimba pe jos până la Canterbury într-o oră, dacă vreau. Dacă o iau în direcția opusă, există un șir de cârciumioare de țară, unde pot sta o vreme și mă pot preface că îmi adun gândurile.

Dar, de cele mai multe ori, încerc să trag aer în piept câteva minute înainte de a mă retrage înapoi la ecranul meu. Într-o direcție se află o livadă de nuci, în alta un câmp de arbuști de

[1] Drum din sudul Marii Britanii, inaugurat în 1978.

coacăz negru. Și sunt nenumărate rânduri de meri: acolo am mers în ziua aceea, am trecut de navetele de lemn care păreau pregătite să ducă fructele la piață, peste o zonă cu iarbă înaltă, presărată cu schelete ale diferitelor plante umbelifere, ajunse acum în stadiul de rozete uscate. Soarele nu ajunge să bată aici decât după-amiaza și locul era acoperit din abundență de rouă care făcea pânzele de păianjen să scânteieze și merele să lucească.

Mă îndreptam spre un rând de stupi care făceau adesea obiectul plimbării mele. Toată vara îmi făcuse plăcere să le ascult zumzăitul și să privesc agitația harnică din jurul lor. Dar, în ziua aceea, am observat ceva ușor diferit. Traversând stupul, era o foaie de hârtie care separa partea de sus de cea de jos. Albinele pluteau de colo-colo, ca atârnate de fire invizibile, zbârnâind pe traiectoriile rigide ale zborului lor. Altele se strângeau pe ziar, târându-se pe suprafața acestuia, explorând punctul de legătură cu stupul lor. Erau, în mod evident, curioase. Și eu eram curioasă. Ce putea să facă o foaie de hârtie de ziar pentru o colonie de albine?

Când am întrebat pe Twitter a fost de parcă toată lumea știa răspunsul, mai puțin eu. Crescătorul combina doi stupi, salvând albinele mai puternice, dintr-o colonie slăbită a cărei regină începuse să aibă probleme și care, altminteri, nu ar fi supraviețuit peste iarnă. Peretele de hârtie le permitea acestor albine să se alăture unei alte regine fără să dea naștere la genul de lupte care ar fi putut distruge ambele colonii. Procedura este următoarea: crescătorul de albine pune o colonie slăbită peste una puternică, cu ziarul între ele. Albinele se miros una pe alta și încep să mestece din hârtie, dar, deja la momentul când termină de făcut asta, albinele slăbite vor fi simțit mirosul reginei noi și nu vor mai fi interesate să se lupte. În momentul în care crescătorul deschide din nou stupul nu mai rămâne nimic din ziar, cu excepția unui inel de hârtie unde s-au conectat cei doi stupi, iar cele două grupuri de albine vor trăi împreună în armonie.

Dar ce mi-a atras atenția a fost un comentariu din partea lui Al Warren, un bărbat atât de entuziasmat de creșterea albinelor, încât a reușit să convingă școala primară din localitatea lui natală să-i găzduiască trei dintre stupi. „De obicei, nu-mi bat capul cu metoda ziarului", spune el. „Albinele de miere au metode destul de imbatabile pentru a face față iernilor pe cont propriu. Sunt mașinării de trăire a iernii."

„Când te gândești la albine", îmi spune el mai târziu, „nu le trata ca pe ființe individuale. O colonie de albine este un superorganism unic. Ele acționează ca un tot." Și, deși e ușor să ne gândim la albine ca la ființe văratice, adaptate la plutitul în jurul florilor în zilele fierbinți, tot anul lor este orientat în sens opus. Cea mai mare parte din activitatea unei albine este direcționată către supraviețuirea coloniei sale în timpul iernii. Își petrec o jumătate din an pregătindu-se pentru ea și jumătate din an trăind-o. În fiecare aprilie, ies din stup și o iau din nou de la capăt.

O colonie de albine este alcătuită din aproximativ 40 000 de albine – o regină, câțiva trântori masculi și zeci de mii de albine lucrătoare femele, plus multe alte ouă și larve. Singurul rol al trântorilor este de a se împerechea cu regina la începutul vieții ei, după care ea stochează milioane de spermatozoizi în corp și se folosește de ei pentru a depune aproximativ 2 000 de ouă fertilizate pe zi. Lucrătoarele duc la îndeplinire toate celelalte sarcini, parcurgând o anumită succesiune de roluri în diferite etape ale vieții lor. Când sunt tinere, păstrează stupul curat, apoi trec printr-o succesiune de alte sarcini, în funcție de experiența lor și de cât de indispensabile sunt. Au grijă de larve, de albinele tinere și de regină, pun nectarul în celule, fac ceară pentru a mări stupul, produc efectiv mierea și sunt folosite ca albine de pază. Rolul final al vieții lor este cel de a pleca în căutare de hrană, deoarece asta este cea mai periculoasă sarcină dintre toate, iar albinele bătrâne nu sunt esențiale. E foarte probabil că noi nu am văzut decât albine bătrâne,

trimise în misiuni riscante pentru a strânge nectar pentru carbohidrați și polen pentru proteină. Al spune că poți estima ce vârstă are o albină după intensitatea înțepăturii ei - albinele mai bătrâne au un venin mai puternic. Pare corect, având în vedere riscurile pe care trebuie să și le asume.

Albinele realizează această ordine socială atent echilibrată comportându-se precum celulele dintr-un corp mai mare. „Tu sau eu", spune Al, „avem corpuri care se reglează singure. Nici măcar nu trebuie să ne gândim la toate lucrurile care ne țin în viață; ele se întâmplă pur și simplu. Exact asta face un stup. Se menține in viață."

Nevoile coloniei sunt comunicate prin feromoni, vibrații și atingere, pentru ca fiecare albină să poată acționa conform cerințelor. Totul este automat; motorul se întreține singur. Și e aproape imposibil să dea greș.

Pentru a stoca o sursă de carbohidrați pentru iarnă, albinele fac miere. Dacă ar stoca doar nectarul, acesta ar fermenta, așa că ele produc o enzimă care transformă nectarul în miere prin desfacerea moleculelor ca să extragă cea mai mare parte din apă. Dacă o albină ajunge la un stup și descoperă că celulele acestuia sunt pline, stomacul ei umflat va începe producerea de ceară, ca să poată construi imediat o celulă nouă. Nimic nu e lăsat la voia întâmplării în stup. Dacă, de exemplu, o albină asistentă medicală moare, larvele rămase în urma ei emit un feromon care face ca fiecare albină adultă să regreseze o etapă, astfel încât rolul de asistentă să fie din nou completat. Câteodată, le considerăm pe albine modele de management bun, dar ele sunt mai eficiente de atât. „Dacă te tai la deget", spune Al, „corpul tău va utiliza automat celulele potrivite pentru a vindeca rana. La fel se întâmplă și cu albinele."

Tot acest efort gargantuesc - munca colectivă a unui număr inimaginabil de albine - este îndreptat către iarna. Și-au dezvoltat o modalitate ingenioasă de a a-și păstra căldura. Albinele își pot

deconecta aripile de pe mușchii de zbor - ca atunci când pui schimbătorul de viteze în starea de repaus - și își pot pune apoi în mișcare acești mușchi pentru a deveni albine care încălzesc. Iarna, în adâncul stupului, albinele se strâng una în alta ca să păstreze căldura, iar aceste creaturi cu sânge rece fac cu rândul pentru a acționa ca mici radiatoare, câteodată ajungând la 45°C, cu șapte grade peste orice temperatură a corpului uman. Chiar și în zilele cele mai friguroase, un stup își va menține o temperatură de 35°C chiar în centrul lui. Când fiecare albină care produce căldură este epuizată, o altă albină preia munca. Superorganismul este menținut până primăvara. Mierea este combustibil pentru întregul proces.

Indiciile că ar exista albine sunt puține când mă plimb prin livezile din spatele garsonierelor artiștilor în această zi pustie de martie. Merii nu au înflorit încă, iar soarele strălucește apos printre crengi. Azi e o zi grea. E ultima zi în care mă bucur de debaraua micuță în care scriu, cu pereții ei galbeni și senzația că îmi oferă un sens. Ocupată cu viața de acasă, nu mai pot pretinde că aș câștiga bani din asta, așa că nu pot justifica chiria. În timp ce mă plimb, bătând cu piciorul limitele unui teritoriu pe care sunt pe cale să-l pierd, mă întreb dacă asta o să fie iarna care, într-un final, o să-mi vină de hac.

Dar apoi ajung la stupi și mă trezesc imaginându-mi viața care vibrează în interior. Liniștită, imperceptibilă, mașina de trăit iarna intră în viteză.

Chiar în timp ce scriu despre albine, îmi propun să fiu atentă. E teribil de ușor să le percep drept analogii ale ființelor umane, freamătul proaspăt al unei colonii de albine oferindu-ne tuturor un exemplu. Cu un simplu gest, aș putea aluneca într-un loc comun

vechi și uzat: albinele sunt exemple de hărnicie. Fii mai mult ca albinele.

Într-adevăr, sociobiologul E.O. Wilson sugerează că semănăm cu albinele mai mult decât ar îndrăzni să-și imagineze majoritatea oamenilor. El vorbește despre albine și furnici ca despre exemple excelente de creaturi eusociale - adică cele care-și organizează munca în cooperare pentru binele mai mare al societății - și sugerează că oamenii manifestă comportamente similare, doar că diferit organizate. Oamenii își pot vedea de treburile lor zilnice fără ajutorul mesajelor transmise prin feromoni sau specializărilor fizice pe care le descoperim la insectele sociale, dar Wilson crede că înclinația noastră spre cooperare este, pur și simplu, înnăscută.

Ideea mașinăriei umane - o ordine naturală a lucrurilor care ar putea funcționa la fel de eficient ca un stup măcar dacă am reușit să renunțăm la obiceiurile proaste deprinse pe parcursul existenței noastre pe pământ - a atras de mult timp numeroși gânditori, atât de stânga, cât și de dreapta. Fie că te încântă eficiența militară, fără să lași loc nevoilor indivizilor, sau structurile plate, egalitare, în care toată lumea primește ce are nevoie, există o metaforă a stupului care ți se potrivește. În povestirea „Bee Wise"[1], de exemplu, scriitoarea socialistă Charlotte Perkins Gilman și-a imaginat o societate idealizată fondată de femei, unde munca domestică era împărțită la scară mare și râvna plină de atenție a femeilor producea obiecte din piele, din bumbac și fructe de calitate superioară. Dar, când venea vorba de căsătorie, bărbații lor trebuia „să facă dovada sănătății - deoarece o maternitate de bună calitate era idealul permanent al grupului." La celălalt capăt al spectrului politic, lui Benito Mussolini îi plăcea să dea exemplul stupului pentru a descrie modul ideal de funcționare al fascismului.

---

[1] Joc de cuvinte intraductibil, în limba engleză, *bee*, „albină", *be*, „a fi", *be wise*, „fii înțelept".

„Se obișnuiește să se vorbească despre obiectivul fascist ca despre «statul-stup», lucru care e foarte mult în detrimentul albinelor", a scris George Orwell în *The Road to Wigan Pier*. „Un popor de iepuri conduși de hermeline ar fi o descriere mai exactă."

Înainte de a deveni prea fascinați de eficiența de mașină a stupului uman utopic, trebuie să ne aducem aminte de viețile adevărate ale albinelor. Sigur că sunt uimitoare. Specializarea lor - chiar voința lor intensă de a supraviețui - este miraculoasă. Dar viețile lor sunt pline și de dovezi clare de eficiență. În mijlocul iernii, zona din jurul stupului meu preferat este împânzită de leșurile albinelor care nu mai erau utile - cele mai inutile, care au fost trimise în misiunea periculoasă de a căuta hrană, trântorii masculi care au fost izgoniți din cuib la finalul vieții lor utile.

Haideți să nu ne dorim să fim ca furnicile și albinele. Ne putem minuna de sistemele lor complexe de supraviețuire, fără să ne modelăm în totalitate comportamentul după ele. Oamenii nu sunt eusociali - nu suntem unități fără nume într-un superorganism sau simple celule care să poată fi date deoparte odată ce am ajuns la finalul vieților noastre utile. Viața unei insecte sociale nu spune nimic despre noi. Viețile noastre iau forme diferite. Nu muncim într-o progresie lineară asumându-ne roluri fixe ca albina. Nu suntem în mod consecvent utili lumii în general. Vorbim despre complexitatea stupului, dar societățile umane sunt infinit mai complexe, pline de alegeri și greșeli, perioade de glorie și anotimpuri de disperare cruntă. Unii dintre noi își aduc contribuții extrem de vizibile și de elaborate la întreg. Unii dintre noi facem parte din mecanismul prin care funcționează lumea, bogăția în creștere a gesturilor mici. Totul contează. Toate țes pânza mai vastă care ne leagă.

În stupul eusocial, o singură iarnă sufletească ar duce la izgonire, în scopul binelui suprem. Și e probabil foarte adevărat că o albină nu se poate recupera. Dar un om poate. Putem pluti

în derivă ani de zile, în care să ne simțim ca o prezență negativă în lume, dar avem capacitatea de a ne reveni. Ne putem întoarce la prieteni și la familie nu doar recuperați, ci și capabili de a contribui cu mai mult decât o făceam înainte: înțelepciune mai mare, mai multă compasiune, o capacitate crescută de a ajunge în profunzimea rădăcinilor noastre și de a ști că vom da de apă.

Utilitatea este un concept inutil când e vorba de oameni. Nu cred că vreodată s-a pus problema să ne raportăm la ceilalți în funcție de cât de utili ne sunt. Avem animale de companie pentru plăcerea de a le purta de grijă; hrănim de bună voie mai multe guri și strângem excrementele în pungute de plastic, declarând că asta ne relaxează. Ne canalizăm afecțiunea față de cei mai neajutorați cetățeni – bebelușii și copiii – din motive care nu au nicio legătură cu utilitatea lor viitoare. Înflorim atunci când avem grijă de alții, atunci când împărțim iubire. Cei mai neajutorați membri ai familiilor și comunităților noastre sunt cei care ne țin uniți. Așa ne merge bine. Iernile noastre sunt lipici social.

Furnicile nu se înșală în totalitate. Iarna are, într-adevăr, muncile ei și pot fi făcute pregătiri pentru perioadele viitoare de penurie, pe care încă nu ni le putem imagina. Bineînțeles că mereu am fost instruiți să economisim, deși mulți dintre noi ne dăm seama că este imposibil să facem ca bugetele să ne ajungă atât de mult în zilele noastre. Chiar și atunci când punem bani deoparte, utilitatea lor poate fi limitată. Propriile mele economii au fost anihilate printr-o singură lovitură brutală când o sarcină dificilă m-a făcut incapabilă de muncă, iar apoi îngrijirea copilului a costat mai mult decât câștigam. Nu e nevoie de mult – lucruri banale, nimic mai mult. Limitele vieții adulte sunt înguste.

Dar iarna are un mod de a acționa mult mai subtil decât stocarea resurselor care apoi sunt epuizate până când le reface vara. Adăpostiți în stupii noștri, cu vânturile reci zguduind acoperișul, suntem poftiți în fabrica anotimpului întunecat, unde nu ne rămâne nimic altceva de făcut decât să continuăm să ne ținem mâinile ocupate. Iarna e anotimpul prielnic meșteșugurilor liniștite, al tricotatului și cusutului, al coptului și gătitului la foc mic, al reparatului și refăcutului căminelor noastre.

În toiul verii, vrem să fim afară și activi; iarna suntem consemnați în casă și aici ne ocupăm de toate reziduurile lunilor de vară, când am fost prea ocupați să ne îngrijim de cele necesare. Iarna este anotimpul în care îmi reorganizez rafturile din bibliotecă și citesc toate cărțile pe care le-am achiziționat în anul anterior și pe care nu am reușit, de fapt, să le citesc. Mai este și anotimpul în care recitesc romane favorite, pentru plăcerea de a mă reîmprieteni cu prieteni vechi. Vara, îmi doresc idei noi care să facă valuri și romane de doi bani care se citesc rapid, devorate în timp ce lenevesc într-un șezlong sau întinsă pe unul dintre pontoanele de pe plajă. Iarna, vreau concepte asupra cărora să rumeg la lumina lămpii - lecturi lente, spirituale, liniștea înăbușită a teancurilor de cărți și mirosul de pagini vechi și praf. Iarna, pot petrece ore în șir în căutarea tăcută a unui concept incomplet înțeles sau a unui detaliu din istorie. Până la urmă, chiar nu trebuie să fiu în altă parte.

Iarna face loc timpului. „Nu-i nimic de făcut", după cum observă Sylvia Plath în poezia ei „Iernatul".[1] „Acum albinele stau în așteptare", spune ea, după ce și-au depozitat toată mierea. Stă aliniată în borcane - șase la număr - pe un raft din pivnița ei, în timp ce ele se hrănesc cu sirop de zahăr. În pustietatea adusă

[1] În orig. „Wintering", trad. rom. în *Selected Poems/Poeme alese*, Sylvia Plath, Ed. Paralela 45, Pitești, 2012 (n. ed.).

de iarnă, Plath se duce la subsol, observând lucrurile rămase în urmă de la foștii proprietari la lumina galbenă a lanternei sale descoperind doar „Dobitocie neagră. Degradare./ Posesie" Se întreabă dacă stupul va supraviețui.

Așa cum știe orice școlăriță, Plath nu a supraviețuit iernii. A scris „Iernare" spre finalul vieții și această poezie a marcat finalul ciornei făcute de ea pentru *Ariel*, colecția ei reprezentativă de poeme de iubire și de disperare, de speranță și pierdere, înainte de a fi pregătită pentru publicare de soțul ei, Ted Hughes, după ce ea s-a sinucis. „Iernare" ne poartă în profunzimile întunericului, în adâncurile casei, unde „negrul se adună aici ca liliacul, ciorchine." Întotdeauna mi s-a părut o poezie greu de citit. Sintaxa ei nu mi se așază niciodată corect în fața ochilor. Propozițiile șerpuiesc printre rânduri și strofe; sensurile se încețoșează. În ea, descopăr un soi de dezordine, de parcă ne-am trezi abandonați în mijlocul unui proces de gândire al cărui început și sfârșit nu-l putem cuprinde.

În *Ariel*, versiunea lui Hughes, ajungem în cele din urmă la două poezii care capătă sensuri suplimentare după moartea autoarei: „Margine", care câteodată pare să fetișizeze o moarte care s-a petrecut deja, și apoi, ca o coda, „Cuvinte", care surprinde un soi de calm în moarte.[1] Dar acest volum este unul memorial, aranjat precum o coroană, după ce scriitoarea nu a mai fost, probabil încercând să găsească explicații pentru această tragedie, marcând poate, așa cum au argumentat adesea comentatorii feminiști, dorința lui Hughes de a controla povestea lui Plath chiar și dincolo de moartea ei. Oricum ar fi, Plath nu și-a imaginat niciodată ea însăși acest final. Așa cum îl organizase ea, *Ariel* se termina într-o notă mult mai senină, cu revenirea vieții: „Albinele zboară. Simt gustul primăverii."

---

[1] „Edge" și „Words", în rom. în vol. *Ariel și alte poeme*, de Sylvia Plath, trad. Vasile Nicolescu, Ed. Univers, București, 1980 (n. ed.).

În adâncurile cele mai profunde ale propriei sale ierni, Plath pare să caute o cale de a supraviețui prin muncă – munca femeii, cea care presupune ore liniștite în casă. „Iarna e a femeilor", spune ea în „Iernare". Probabil că e o perioadă când meșteșugurile feminine au contextul potrivit pentru a se manifesta, dar mai face aluzie, cred eu, și la vremurile de penurie în care femeile pot supraviețui. Ajung să îmi doresc să fi fost mai multe lucruri pe care să le facă: mai multă miere de adunat, mai multe albine de hrănit.

Instinctele lui Plath de a-și ține mâinile ocupate iarna s-au dovedit a fi justificate. Un studiu recent a descoperit că tricotatul poate scădea tensiunea arterială la fel de mult ca yoga și mai poate, de asemenea, oferi alinare suferinzilor de dureri cronice prin eliberarea de serotonină. Organizația caritabilă Knit for Peace a derulat o cercetare despre beneficiile meșteșugurilor asupra sănătății și a descoperit că au o varietate de beneficii, inclusiv menținerea acuității mintale, ajutor pentru fumători să se lase de fumat și reducerea singurătății și izolării la cei în vârstă. Au continuat prin a explica de ce meșteșugurile ar trebui prescrise de către medici.

În timp ce înaintez cu greu prin iarna mea, e posibil să nu am timp pentru munca de anvergură de care îmi doresc să mă apuc, dar măcar pot să-mi țin mâinile ocupate. Iau andrelele în mâini pentru prima dată după ani de zile, producând o serie de căciuli aiuristice care-și etalează ochiurile scăpate, de parcă ar fi medalii de onoare. E un sentiment plăcut să produc ceva, chiar dacă contribuția mea în lume pare foarte mică. Îmi permite să-mi imaginez că fac parte din mașinărie, că sunt fluidă și eficientă. Și, în timp ce tricotez, visez că într-o zi o să am propriul meu stup, că voi aduna borcane de miere și mă voi plimba prin grădină către stupul meu în miez de iarnă pentru a simți zumzetul vieții dinăuntru.

CÂNTEC

În miezul iernii, măcăleandrul începe să cânte. În ianuarie am văzut unul în grădină, așezat pe gard lângă dafin, cu capul aplecat și examinându-mă cu ochișorii lui inteligenți. Pieptul lui – de un portocaliu-viu, mai degrabă decât roșu – a strălucit ca un fruct pe fundalul mat, verde și maro al grădinii mele în hibernare.

A venit de la vecini aici ca să vadă ce fac. Nu hrănesc păsări în curtea mea din spate pentru că am pisici și m-aș simți de parcă aș întinde un fel de capcană cumplită. Dar vecinul meu le hrănește și, câteodată, am parte de pițigoi albaștri și de sticleți care se îndepărtează de sistemul lor de hrănire suspendat, sperând, probabil că sunt la fel de generoasă. Cel mai bine e când am parte de măcăleandru care pare să vină doar ca să socializeze.

Măcălendrii sunt întotdeauna cele mai prietenoase păsări, bucuroase să fluture din aripi în apropierea grădinarilor în speranța de a prinde viermii scoși la lumină. Mai mult decât alte păsări, ei par să-și fi dat seama că suntem mai puțin o amenințare și, mai degrabă, un potențial furnizor de hrană din abundență. Dar par, de asemenea, să simtă un soi de fascinație pentru noi, privindu-ne cu capul înclinat, de parcă ar întreba:

„Ce faci?" Istoria e plină de oameni care au avut senzația că au legat prietenii de lungă durată cu măcălendrii, prietenii care, uneori, au durat ani de zile. Unii bănuiesc că asta e o iluzie creată de faptul că toți măcălendrii sunt prietenoși și arată la fel, dar, oricum, se pare că unele suflete răbdătoare și-au îmblânzit măcălendrii de grădină. Actorul Mackenzie Crook a avut un prieten măcăleandru botezat Winter George. „Nu avea nicio problemă să intre în casă", a scris Crook în *The Telegraph* în 2017, „cocoțat pe umărul meu și ciripind spre mine în timp ce găteam pentru familia mea. E genial și neînfricat și acum mi-e groază de ziua în care n-o să mai apară." Crook și-a îmblânzit treptat măcăleandrul, în timp ce-și săpa grădina, la început aruncându-i viermi și, în cele din urmă, convingându-l să ia un miriapod dintre degetele lui. După asta, Crook a cumpărat viermi vii de la magazinul local cu hrană pentru animale și a atras pasărea la ușa din spate. Acum, Winter George este un accesoriu permanent al gospodăriei și și-a crescut mai multe generații de pui în grădina lui.

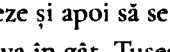
Spre regretul meu, încă nu am reușit să mă împrietenesc cu un măcăleandru, dar mereu îi percep ca pe majoretele familiei păsărilor. Au obiceiul să apară când ai o stare proastă, parcă ar vrea să te încurajeze să mergi mai departe amintindu-ți că mai există ceva magie în lume. Obișnuiam să alerg (sau să încerc să alerg) pe o potecă lungă dintre Whistable și Canterbury și era un loc unde mă chinuiam să urc în vârful unui deal și mă simțeam de parcă nu eram în stare decât să leșin în spatele celui mai apropiat copac. Încetineam și mă întrebam de ce naiba mă supuneam la așa ceva și, în acel moment, un măcăleandru apărea mereu pe poteca din fața mea. Eu gâfâiam: „Bună, prieten vechi!" și zâmbeam și era greu să nu-l percep ca pe un semn că trebuie să continui să alerg. Fâlfâia pe lângă crengile de lângă mine, până venea vremea să mă întorc și să mă duc acasă.

Măcălendrii au fost prima oară asociați cu iarna în perioada victoriană, devenind vedetele de pe noile felicitări de Crăciun la modă atunci. Asta e posibil să fi fost un soi de glumă - poștașii care le livrau erau porecliți „măcălendrii" datorită hainelor roșii. Dar probabil că felicitările se referă la o legătură mai veche dintre măcăleandru și nașterea lui Isus. O poveste tradițională spune că măcăleandrului i s-a colorat pieptul în roșu în iesle, unde venise să-l vadă pe pruncul Isus. A observat că focul se întețise periculos de mult și se așezase între foc și bebelușul adormit. Pieptul i-a fost ars până a ajuns la roșul aprins pe care l-a transmis mai departe urmașilor săi.

Dar e posibil ca legătura dintre măcăleandru și Crăciun să aibă și origini mai evidente. Foarte simplu, măcălendrii par să fie prezenți când alte păsări sunt absente. Ei nu migrează și penajul lor strălucitor și obiceiurile prietenoase îi fac să fie mai vizibili decât alte păsări. Și cântă în timpul celor mai întunecate luni.

Și alte păsări cântă iarna, dar cântecele lor sunt adesea triluri defensive, al căror scop este acela de a goni prădătorii. Dar măcălendrii cântă triluri complete și complexe în timpul celor mai friguroase luni, când e mult prea devreme pentru a lua în considerare motivul împerecherii. Un ornitolog a descoperit că măcălendrii cântă imediat cum zilele încep să se lungească, cu condiția să aibă suficientă energie. Un măcăleandru bine hrănit - unul care și-a făcut suficiente depozite de grăsime pentru a supraviețui penuriei din timpul lunilor de iarnă și a descoperit o sursă de hrană pe care se poate baza pentru a-și completa rezervele - va cânta mult înaintea momentului în care se așteaptă ca femelele să reacționeze la spectacolul lui. În biologia evoluționistă, acest lucru este cunoscut drept un act costisitor de semnalare, un gest care comunică putere și vitalitate superioare, dar, care, prin însăși natura lui, este potențial periculos pentru o ființă. Un măcăleandru cântă iarna pentru că poate

și pentru că vrea ca lumea – sau cel puțin femelele de măcăleandru – să știe asta. Dar mai și exersează pentru momentele mai fericite.

La un an după ce l-am născut pe fiul meu mi-am pierdut vocea. Nu vreau să spun că mi-am pierdut-o complet. În schimb, a devenit slabă și subțire, cu nuanțe ezitante. Dacă vorbeam oricât de puțin începea să cedeze și apoi să se întrerupă, ca un microfon defect. Mă gâdila ceva în gât. Tușeam, dar degeaba. În cele din urmă, gâtul meu scotea un fluierat și tăcea, în timp ce eu înghițeam și beam apă și încercam agitată să-l readuc la viață.

Îmi trăisem toată viața vorbind și deodată nu mă mai puteam baza pe vocea mea. Glasul îmi era întretăiat, cuvintele dispăreau aleatoriu. În discuțiile de zi cu zi cu oamenii știam că o să vorbesc până când vocea o să mi se stingă și apoi voi da din mâini, în speranța că vor putea înțelege ce voiam să spun. În lumea exterioară, asta era mai greu. M-am trezit că dădeam vina pe răceli și pe dureri în gât pe care nu le aveam, fără să știu, de fapt, de ce mințeam. Bănuiesc că era de preferat să fiu percepută ca temporar inutilă, decât să mă simt permanent inutilă. Adesea, în grupuri mari de persoane pe care nu le cunoșteam, nu vorbeam deloc. Nici măcar nu avea sens să încep să vorbesc. Mai bine să rămân tăcută decât să scuip cuvinte și să șoptesc până când n-ar mai fi fost ei interesați.

Cu această lipsă de voce cu care am ieșit din primele optsprezece luni de maternitate, m-am simțit ca o metaforă ambulantă. Să fii mamă era ca și cum ai fi devenit invizibilă sau poate semi-invizibilă – suficient de observabilă pentru a fi certată că nu reușeai să strângi căruciorul într-un autobuz (cum să faci asta cu un bebeluș sub braț?) sau pentru că ocupai prea mult spațiu

pe trotuar. Dar erai totuși tu – o creatură ușor disprețuită, cu talia neconturată și contribuind la suprapopularea lumii. Stând și bând cafea toată ziua sau mergând la muncă și neglijându-ți datoriile de mamă. Ori/ori. Nu contează ce alegi. Ești terminată.

Au fost momente în acei ani de la început când am crezut că nimeni n-o să mă mai asculte vreodată, că orice aveam important de spus era acum zdrobit de greutatea genții de pe umăr, plină de scutece, și de gustări, și de șervețele umede, și de haine de schimb. Părea o cruzime să-mi dispară și vocea, dar, în același timp, părea un lucru cât se poate de potrivit.

Una dintre cele mai mari lovituri a fost aceea că nu mai puteam să cânt. E tentant să scriu cu superficialitate: „Nu era ca și cum cântatul ar fi jucat un rol imens în viața mea", dar asta nu ar fi adevărat. Cântatul nu este profesia sau ambiția mea, dar m-a ajutat dintotdeauna, de la momentele când încercam să cânt în armonie cu mama în mașină, până la cele când fredonam împreună cu muzica de la radio în timp ce găteam. Am cântat în cor la școală și la universitate, vocea mea joasă de contralto împletindu-se cu alte voci. Cântatul împreună cu alții e un fel de alchimie, un act generos de magie în care te pierzi pe tine și devii parte a unui întreg. M-am bazat de mult timp pe eliberarea de stres pe care mi-o oferea cântatul cu voce tare al unor fragmente de cor parțial rememorate, în timp ce conduceam singură în mașină.

Dar, după ce s-a născut Bert, vocea mea era cumva prea lipsită de substanță pentru a cânta. Chiar și când reușeam să scot câteva note fără să se spargă sau să croncăne, nu mai era nicio bogăție în ea, niciun pic de volum înălțător ca să-mi umfle plămânii și să-mi destindă mușchii intercostali. Cântatul era pufăială și gâfâială. Mai rău, nu mai aveam nici ureche muzicală. Încercam să cânt cele mai simple note și vocea mea, pur și simplu, aluneca și scotea un amestec de sunete afone. Parcă îmi pierdusem o parte din suflet.

Diagnosticele obișnuite nu mi se aplicau. Mi-au băgat o cameră în nas și în jos pe gât și nu au descoperit nimic: niciun polip, nicio inflamație. Nimic ce putea fi tratat sau vindecat. Îmi pierdusem vocea, atât. Era doar ceva ce se întâmplase, împreună cu alte lucruri care îmi afectau senzația de prezență relevantă în lume.

Când o prietenă mi-a sugerat ore de canto, am râs și am spus că nu erau, totuși, necesare. Nu intenționam deloc să-mi mai fac vocea auzită în public. Dar ea a spus că nu, nu despre cântat era vorba. Credea că un profesor bun ar fi putut să mă ajute să-mi recapăt sănătatea vocii și să am grijă de ea pe viitor. Se pare că asta se întâmplă mereu în artele spectacolului: vocile devin slabe și au nevoie de recuperare și reinventare. Vocea mea era un bun al meu și ar trebui s-o tratez așa cum fac alți profesioniști. Să renunț nu era o variantă.

Eram sceptică, dar și atrasă de ideea unei ore în compania unui profesor de canto și a unui pian, într-o cameră liniștită și cu un portativ. La acel moment, suna mai degrabă a răsfăț, mai mult decât orice fel de spa. Am trimis un mail de prospectare unui profesor, explicând că nu voiam efectiv să cânt, ci, de fapt, să învăț să vorbesc din nou. Am fost surprinsă când chiar mi-a răspuns și a părut să considere cererea mea complet rezonabilă, deși mi-a subliniat faptul că va trebui să cânt. M-am gândit că m-aș putea descurca. Am stabilit ora și data.

În timpul pregătirii pentru lecție, m-am întrebat dacă chiar *puteam* să mă descurc. Incapabilă din nou să cânt o singură notă și s-o mențin, mi-a fost jenă să-mi fac auzită vocea cântând în public, mai ales într-o cameră în care cântăreți decenți veneau să-și perfecționeze stilul. Am simțit că aveam nevoie de o clinică goală, sterilă, mai degrabă decât de sufrageria ordonată unde m-am trezit cu gura uscată și dorindu-mi mai mult decât oricând să mă pot ascunde rușinată în spatele unei draperii, în timp ce scoteam la iveală ce voce cumplită aveam.

Philip, profesorul meu, mi-a lăsat impresia unui bărbat pragmatic. Cred că a știut de la început că, de fapt, nu voiam să cânt: nu stând în mijlocul sufrageriei sale și nu stând pe o scenă. Așa că am lucrat pe câteva aspecte de bază, cum ar fi postura și respirația. Am făcut gluma (pe care sunt sigură că a mai auzit-o de un milion de ori înainte) că speram că până la vârsta asta știam cum să stau și cum să respir, dar, la momentul acela, nu mai eram așa de sigură. Postura dreaptă și respirația păreau să semene mult prea tare cu comportamentul unui adult echilibrat și competent, unul care avea locul lui în lume.

Așa că am învățat să mă echilibrez și să trag aer în plămâni. Iar apoi am încercat să cântăm niște game. Philip a cântat un Do și vocea mea l-a ratat.

– Vezi? am spus.

Eram o cauză pierdută.

– Încearcă Si, a spus Philip.

Puteam să-l cânt pe Si. Nota era slabă și plină de aer, dar puteam s-o cânt, la fel și La-ul de sub ea. Am luat-o în jos pe gamă și înapoi în sus și am descoperit că puteam să cânt acel Do când venea după o serie de note. Era acolo: avea doar nevoie ca eu să-l abordez din lateral, mai degrabă decât să încerc să-l cânt direct. Do-ul meu de mijloc se ascundea.

E ciudat să ratezi nota cu care toată lumea începe de obicei, dar asta făceam. De atunci încolo, toate gamele mele au început cu La sau chiar cu câteva note mai jos. Făceam ture ca să ajungem la Do-ul meu. Reușeam să-l găsesc, dacă mă gândeam la el ca la o săritură în lungime. Câteodată trebuie să faci câțiva pași înapoi și să începi din altă parte.

În săptămânile care au urmat, am lucrat la readucerea clarității în vocea cu care cântam, la volumul și precizia de care fusesem, la un moment, dat atât de mândră. Am învățat să-mi antrenez mușchii de la baza gâtului și să-mi imaginez că trag

un fir invizibil în față, în timp ce cântam ca să mențin sursa vocii în laringele inferior. Am învățat să leg o notă de alta, să-mi fac cântecul să curgă ca apa. După sesiunile de antrenament, nu m-a durut gâtul așa cum mă așteptam. Am avut senzația că parcă o mică parte din corpul meu se relaxase și că mă dilatasem infinitezimal. Trăsesem în piept aerul din jurul meu și nu mai eram concavă, presată în interior de viață.

După câteva lecții, am început să discutăm despre cum îmi folosesc, de fapt, vocea. Vorbeam toată ziua: sporovăiam împreună cu familia dimineața și apoi, la muncă, îmi petreceam toată ziua folosindu-mi vocea pentru a-mi pune amprenta asupra lumii. Eram coordonatorul de curs al unui program de Scriere Creativă și vocea mea făcea mai multe lucruri deodată: încerca să inspire și să creeze entuziasm în sala de curs, să aline în intimitatea biroului, să acționeze cu autoritate sigură și neclintită în fața la fel de neclintitei birocrații universitare. În pauzele dintre aceste momente, mă străduiam să par veselă și prietenoasă pe coridoare și la cantină, neavând niciodată voie să dau tăcută din cap și din mână așa cum îmi doream din tot sufletul. Chiar și în momentele mele de tăcere, îmi croiam drum prin kilometri de mailuri, de obicei cu dinții strânși, în efortul de a rămâne lucidă, utilă și politicoasă. Eram ca un bec, mereu aprinsă. Îmi foloseam vocea ca o măciucă, încercând să-i oblig pe toți ceilalți să asculte.

– Citești vreodată cu voce tare ce ai scris? a întrebat Philip.

– Câteodată, am răspuns eu. Nu la fel de mult ca altădată.

Straturile de adevăr ascunse sub asta: nimeni nu m-a mai rugat să citesc, munca mea nu mai primea atenție ca altădată și nici eu nu mai credeam în ce făceam. Dar, oricum, îmi petreceam toată ziua evoluând pe o scenă, dansând cu textele altor persoane, nu cu ale mele, încercând - câteodată inutil - să umplu de energie încăperi pline de studenți care erau deja apăsați de propriile lor gânduri și probleme. Când predai, nu poți intra în sală

nefericit sau neinteresat. Trebuie să-ți sacrifici propria energie în avantajul studenților tăi, trebuie să-ți arzi propria reticență pe rugul lipsei lor de interes. Trebuie să te descurci fără luxul pedagogic tradițional de a crede că persoanele cărora le predai sunt lenețe sau obraznice sau răsfățate. În schimb, predai știind că toți se chinuie sub greutatea propriei lor suferințe, propriei lor frici, propriilor lor greutăți de la muncă și propriilor lor griji. Intri în sala de clasă și încerci să distrezi masa asta de oameni, suficient cât să învețe ceva care-i va ajuta să-și alinc dramele în viitor. Deodată mi-am perceput vocea ca pe o pâlnie în care îndesam toată greutatea asta și căreia îi ceream să creeze un flux echilibrat de cuvinte care cumva să repare totul.

– Știi *Under Milk Wood*[1]? m-a întrebat Philip.

I-am răspuns că, întâmplător, aveam o copie nou-nouță pe birou, pregătită să susțină dizertația cuiva. Acasă, îndesată în teancurile imense ale colecției de viniluri a soțului meu este propriul meu exemplar al înregistrării din 1954 a piesei lui Dylan Thomas cu vocea lui Richard Burton. Ca text, mi se pare de nepătruns, dar sunt mereu atrasă de ritmurile ei unduitoare și de umorul înțepător.

Philip a deschis exemplarul său și l-a așezat pe portativ. „Citește prima pagină", a spus el și, din nou, vocea mea a luat-o razna. „It is spring, moonless night in the small town, starless and bible-black, the cobblestreets silent..."[2] Nu-mi puteam disciplina vocea pentru aceste propoziții lungi, șerpuitoare. În tăcere le

---

[1] Piesă radiofonică din 1954 a poetului galez Dylan Thomas, scrisă pentru BBC și ulterior adaptată pentru teatru. Întrucât este vorba despre un exercițiu de recitare a textului, cu accent pe pronunția și forma cuvintelor în engleză, în acest pasaj am optat pentru păstrarea citatelor originale în text și a traducerii în notele de subsol (n. ed.).

[2] „E primăvară, noapte nemișcată în orășel, fără stele și întunecată ca Biblia, străzile pietruite sunt tăcute..."

înțelegeam destul de bine, dar cu voce tare, mă împiedicam de ele ca un copil care învață să citească. Părea să-i ia o veșnicie primului paragraf ca să se desfășoare. Vocea îmi era ca un ciocan, lovind aleatoriu silabe și lovindu-se de altele, ascuțită și percutantă.

După ce am mutilat „And all the people of the lulled and dumbfound town are sleeping now"[1], Philip m-a oprit. „Uite", a spus el și a citit și el, trecând lin de la o silabă accentuată la alta, lăsând cuvintele să se lege unele de altele, ca valurile mării. „Trebuie să abordezi textul ca pe un cântec", a spus. „Nu te grăbi. Nu-l ataca. Citește în ritmul lui."

Am încercat din nou, acum că înțelesesem atât de clar unde greșeam. Credeam că știu cum să citesc cu voce tare și să citesc bine. Dar, în loc să citesc acest text blând și fluid, mai degrabă îl demontasem. Îl atacasem ca pe ceva ce trebuie cucerit și, în schimb, mă cucerise el. Am respirat adânc. „It is spring..."[2]

Am citit mai rar acum și am descoperit puțin mai mult sens, dar tot mă simțeam de parcă eram angrenată într-un conflict între trei inamici: creierul, respirația mea și acest text încăpățânat de lent. Scotea la lumină tot ce nu funcționa bine în viața mea la acel moment. Am văzut cum sunt blocată într-un atac asupra mediului meu apropiat, mai degrabă decât într-un efort de contopire cu el, cum nu reușeam să țin pasul cu ritmul piesei, în spațiul alocat lecției de muzică sau în afara ei.

„Vocale lungi din galeză", a spus Philip, și asta a îmbunătățit puțin lucrurile. Era dificil să-mi prelungesc frazarea abruptă din Kent, fără să pastișez accentul, dar am exersat pe cuvinte separate și tonul domol și-a intrat treptat în drepturi: „hymning in bonnet and brooch and bombazine black"[3], acel „k" final

---

[1] „Și toți oamenii din orașul adormit și năucit dorm acum."

[2] „E primăvară..."

[3] „Cântă peste catapetesme și podoabe, în negrul pânzei de doliu."

trosnind ca un buștean ud așezat peste un foc cald. Am citit rândul „trotting silent, with seaweed on its hooves, along the cockled cobbles"[1], și am avut un fel de revelație: toată piesa se desfășoară pe străduțe pavate cu pietre, pe care este imposibil să te grăbești.

„Listen. It is night moving in the streets... Listen. It is night in the chill, squat chapel."[2] Când începi să-ți folosești vocea ca să faci muzică, ai voie să ceri să ți se acorde atenție. Ai voie să spui: „Ascultă." Vocea mea se stinsese împreună cu încrederea și, în efortul de a o face să se afirme din nou era ca și cum îmi ceream locul de drept în lumea adulților. Mă bâlbâiam când rosteam cuvintele pentru că simțeam că trebuie să apuc să le spun înainte să fiu întreruptă.

Vocea mea trecuse deja prin atât de multe schimbări. Când eram mică, eram lăudată dacă „vorbeam frumos" și certată de fiecare dată când nu articulam bine litera „t", ca să imit engleza de estuar[3] pe care o auzeam peste tot în jurul meu în localitatea Gravesend unde m-am născut. Exact acest mod de a vorbi a funcționat bine în școala primară, deși adesea trebuia să fiu corectată când, la clasa pregătitoare, încercam de nenumărate ori să preiau accentul de Yorkshire al profesoarei. Când, la vârsta de opt ani ne-am mutat într-o locuință dintr-un complex de apartamente, ceilalți puști au râs de pretențiozitatea mea, așa că am încercat să vorbesc mai mult ca ei, doar ca să fiu corectată când ajungeam înapoi acasă. Mi-am schimbat vocea de nenumărate ori, acasă și la școală. Parcă eram o minge de tenis: într-un capăt al terenului, mingea mea era într-un anumit fel; la celălalt capăt devenea repede opusul.

---

[1] „Tropăind în liniște, cu alge pe copite, peste potecile pietruite..."

[2] „Ascultă. Noaptea se plimbă pe străzi... Ascultă. E noapte în capela friguroasă."

[3] În orig., *estuary English*, denumire a englezei vorbite de-a lungul Tamisei și a estuarului său (inclusiv în Londra) (n. ed.).

La școala gimnazială din Rochester[1], plină de fete care-și luaseră examenul de admitere făcând meditații pe bandă rulantă, ai căror tați erau doctori și avocați, vocea mi s-a schimbat din nou. Pentru prima oară în viață, am simțit cât de săraci eram și mi-a plesnit obrazul de rușine când mi-am dat seama că nu puteam să facem față cerințelor financiare ale acestei școli de stat. Când se cereau sacouri noi sau pulovere cu dungi sau materiale scumpe pentru orele de artă pentru a suplimenta rechizitele din clasă, mă propteam în călcâie și-mi foloseam vocea pentru a sublinia ce copil amărât eram. Modul de a vorbi pe care-l învățasem de la copiii din complexul meu - un mod care nu a fost niciodată natural pentru mine - a devenit util. Nu puteam să mă prefac că sunt ca celelalte fete, așa că am devenit ceva intenționat diferit, sfidătoare și cu nuanțe de duritate. Când mi s-a reproșat că încalc codul de uniformă - fusta nepotrivită, pantofii nepotriviți - am descoperit că profesorii dădeau înapoi dacă ridicam tonul și spuneam: „Nu ni le permitem pe cele potrivite" sau și mai bine: „Am cumpărat-o dintr-un magazin cu haine la mâna a doua." Mi-am găsit forța în tulburarea care se creează dacă afirmi că ai mai puțin decât alte persoane. Deși școala gimnazială ar fi trebuit să mă transforme într-o domnișoară amabilă, de fapt, m-a transformat într-o obrăznicătură.

La universitate, mi s-a schimbat din nou vocea, fiind scufundată în tonalitățile ascuțite ale limbajului cu adevărat elegant. Vorbeam mai încet și încercam din răsputeri să pronunț

[1] În original, *grammar school*: școlile gimnaziale de stat (care au fost înființate pentru elevii care urmau să meargă la facultate) sunt numite „școli de gramatică", iar elevii sunt selectați prin intermediul unui examen numit 11+, care se dă în jurul vârstei de 11 ani. Cei care nu trec examenul se duc la *secondary modern school*, înființate inițial pentru cei care urmau să lucreze în meserii care necesitau doar studii medii.

consoanele clar. Când mergeam acasă în vacanțe s-a subliniat faptul că universitatea mă schimbase, că devenisem cam înfumurată. Și așa mai departe. Acum, vocea mea este un cameleon care se schimbă pentru a fi pe placul oricărei persoane cu care vorbesc. Nici măcar nu-mi mai dau seama că fac asta, cu excepția momentelor de cruntă disonanță cognitivă când sunt obligată să vorbesc cu oameni din două zone diferite ale vieții mele în același timp. Atunci, incapabilă să-i imit pe unii sau alții, trebuie să aleg conștientă o cale de mijloc și asta e îngrozitor.

Vocile femeilor sunt contestate așa cum niciodată nu se întâmplă cu ale bărbaților. Dacă vorbim prea încet, suntem luate drept șoricei blânzi; dacă ridicăm tonul pentru a fi auzite, suntem vulgare. Se spune că Margaret Thatcher a luat lecții de dicție la începutul carierei ei politice pentru a putea transmite mai multă autoritate. Consilierul ei, fostul producător de televiziune Gordon Reece, a scăpat-o de coafura dură și de hainele cu imprimeuri încărcate și a îndrumat-o spre o voce cu un timbru mai jos și mai sigur, afectarea ei fiind înlocuită de ceva mai obișnuit, mai greu de poziționat în sistemul social de clase. Thatcher a lucrat cu un antrenor de la National Theatre pentru a respira corect și a-și încetini frazarea și nu i s-a permis să aibă un ton de confruntare sau agresiv. În schimb, a trebuit să adopte timbrul intim al mamelor și bunicilor, ghidându-ne cu grijă să-i acceptăm deciziile cu o siguranță fermă, sau timbrul iubiților, șoptindu-și puterea la o discuție în pat. Vocea ei a trebuit să poarte greutatea fricii națiunii față de femei și să-i facă pe oameni să creadă că putem gândi clar. Nu i s-a permis să se confrunte direct cu sistemul patriarhal; în schimb, a trebuit să-l manipuleze și să-l lingușească ca să accepte, folosindu-se de propriile sale cuvinte, asigurându-l în tot acest timp că femeile erau gospodine și mame și că Thatcher era doar un vlăstar neobișnuit al acestei tendințe feminine naturale. Nu o amenințare, ci doar

un instrument util pentru a atrage un grup de votanți care erau importanți din punct de vedere electoral, dar nesemnificativi din punct de vedere cultural: femeile.

Deși eu nu am candidat niciodată, tot mi-am modificat oarecum vocea ca Thatcher, înmuind-o pentru a-i îndepărta notele amenințătoare, învățând să-i modific stridența și fluența naturală. De obicei, oamenii se plângeau că vorbeam spre ei în loc să vorbesc cu ei, așa că am descoperit că-mi puteam modela propozițiile cu momente de ezitare prefăcută, adăugând *hmmm* și *ăăă* pentru a părea mai nesigură decât mă simțeam de fapt. Acum, în timp ce stau în această încăpere și ploaia bate în fereastră, îi permit vocii să-și regăsească fluența, lăsându-mă absorbită de plăcerea propriului meu discurs, a modului în care gâtul mi se poate umple de rezonanța vocii mele.

În decurs de patru lecții, o reorganizasem, coborându-i tonul și făcând-o mai puternică și mai blândă și mai lentă. Aproape că învățasem să-mi cânt cuvintele, să le las să se disipeze unele în altele ca un râu continuu de note, ca trilul păsărilor. Do-ul meu a revenit, dar asta nu a părut să fie cel mai important câștig. Croncănitul dispăruse. Acum, când vorbeam, vocea mea se auzea blândă și netedă, de parcă ar fi fost unsă. Nu mai gâdila auzul; nu mai ceda. Cuvintele curgeau din nou din mine ca o apă mătăsoasă.

Dar m-am bucurat și să cânt din nou. Fusese o pierdere mai mare decât conștientizasem, în această iarnă a sufletului care fusese martora dispariției vocii mele. Nu era despre vanitatea de a fi capabilă să interpretez un cântec frumos – era despre bucuria de a cânta de dragul cântatului. În Marea Britanie a secolului XXI, am legat cântatul de talent și aici ne-am înșelat amarnic. Dreptul de a cânta este unul absolut, indiferent de cum sună pentru cei din afară. Cântăm pentru că trebuie s-o facem. Cântăm pentru că ne umple plămânii cu aer hrănitor și ne lasă inimile să zburde cu notele pe care le scoatem.

Cântăm pentru că ne permite să vorbim despre dragoste și pierderi, plăcere și dorință, toate codate în versuri care ne permit să pretindem că aceste sentimente nu sunt chiar ale noastre. În cântec, avem permisiunea de a retrăi toate suferințele din dragoste, toate poftele trupești. În cântec, ne putem consola copiii cât timp sunt încă prea mici pentru a ne judeca pentru glasurile noastre ruginite și putem descoperi scurtături spre extaz, în timp ce facem lucrurile banale de genul unui duș zilnic sau curățatul bucătăriei după încă o masă.

Cel mai important este că putem cânta împreună, familii întregi care știu aceleași cântece și pentru care acestea au același sens. Când cânt împreună cu mama mea, sunt uimită de fiecare dată de cât de asemănătoare sunt vocile noastre. Există un moment de rezonanță genetică profundă atunci când atingem aceeași notă în exact același fel. Când cânt cu soțul meu, vocile noastre se ciocnesc, dar cântăm cântecele care înseamnă ceva doar pentru noi, cel mai adesea tonalitățile de dor ale lui „Wichita Lineman". Când cânt cu fiul meu, îl învăț ceva: nu doar cuvinte și versuri, ci și cum să supraviețuiască. Asemeni măcăleandrului, câteodată cântăm ca să arătăm cât de puternici suntem și câteodată cântăm în speranța că vor veni vremuri mai bune. Oricum ar fi, tot cântăm.

EPILOG

FINAL DE MARTIE

DEZGHEȚ

În fiecare dimineață, trec pe lângă un șorecar care stă pe un gard lângă Aeroportul Manston. E uriaș și grizonant, penele de pe piept îi sunt mereu răvășite. Îmi place să cred că a trăit destul de mult, că stă aici pentru a-și expune cu mândrie rănile de război. În dimineața asta, e o santinelă singuratică. Abia dacă îi zăresc galbenul ciocului în timp ce-l depășesc în viteză. Încep să cred că pe mine mă așteaptă aici. E totemul meu, ancora zilei mele. Îmi liniștește furtuna de anxietate din stomac. Mi se pare că mi-e martor.

Vreau ca toate astea să se termine, așa cum ar trebui să o facă o poveste elegantă: viața a reintrat în făgașul ei, în siguranță, toate problemele sunt soluționate, toate grijile sunt rezolvate. Vreau ca Bert să fie integrat și fericit într-o școală nouă, care i se potrivește perfect, sau ca noi să fi hotărât să renunțăm complet la ideea unei școli și să pășim victorioși și cu curaj în lume, pe cont propriu. Vreau să pot spune că nu ne punem problema dacă ar trebui să ne vindem casa și să ne mutăm în ceva mai mic, într-un oraș mai ieftin. Mi-ar plăcea să spun că nu mai fac încă gluma aia cum că ar trebui, probabil, să ne mutăm în acea tabără din pădure, pentru că ăsta e singurul lucru pe care sigur ni l-am putea permite.

În schimb, sunt adesea măcinată de grijă și uneori simt că suntem doar la un pas distanță de haos. Dar trebuie să fiu tare, de frică să nu transmit mai departe senzația mea cronică de nonapartenență la această lume. Nu mă simt în stare. Mă întreb, pentru a mia oară anul ăsta, dacă sunt suficient de capabilă.

Mă plimb prin Pegwell Bay ca să-mi limpezesc gândurile. Iarna e pe cale să plece. În urmă cu doar o săptămână ne-am trezit și am descoperit câmpurile din jur poleite de ger și marginea fiecărei frunze conturată în alb. Azi e una dintre acele zile generoase în care pare să fie primăvară, cu văzduhuri albastre enorme, pictate cu nori și rafale jucăușe, aproape călduțe, de vânt. Sunt grămăjoare de zăpadă pe marginea potecii și mâțișorii de verde-aprins atârnă din castan. Mlaștinile au înghețat bocnă doar în urmă cu câteva zile, dar acum curg, pleoscăie și clipocesc, traversate de egrete mici și împânzite de culici. Am aflat că poți vedea foci lenevind la gura golfului. Dar nu am noroc azi. Îmi promit că data viitoare când o să vin o să țin minte să-mi iau binoclul.

În timp ce mă plimb, îmi aduc aminte de cuvintele lui Alan Watts: „A-ți ține respirația este totuna cu a ți-o pierde." În *Înțelepciunea nesiguranței*[1], Watts susține o idee care mă convinge întotdeauna, dar pe care par s-o uit mereu: că viața este, prin însăși natura ei, incontrolabilă. Că n-ar trebui să mai încercăm să ajungem la starea de confort și siguranță și să găsim, în schimb, o modalitate radicală de a accepta schimbarea permanentă și imprevizibilă care este adevărata esență a vieții. Suferința noastră, spune el, vine din lupta pe care o purtăm cu acest adevăr fundamental: „A fugi de frică înseamnă frică, a te lupta cu durerea înseamnă durere, a încerca să fii curajos

[1] *Înțelepciunea nesiguranței*, de Allan Watts, trad. Mihai Popa-Radu, Ed. Herald, București, 2020.

înseamnă că ești înfricoșat. Dacă mintea este cuprinsă de durere, mintea este durere. Gânditorul nu poate avea altă formă decât propriul gând. Nu există scăpare."

Pentru Watts, singurul moment pe care ne putem baza este prezentul: ceea ce știm și simțim chiar acum. Trecutul nu mai este. Viitorul, căruia îi dedicăm atât de mult din puterea minții noastre, este un element instabil, complet imposibil de cunoscut, „o «fata morgana» pe care nu o putem atinge niciodată." Când măcinăm la infinit vremuri trecute, ratăm lucruri extraordinare din momentul prezent. Aceste lucruri extraordinare sunt, efectiv, tot ce avem: aici și acum. Percepția nemijlocită a simțurilor noastre. De fiecare dată când revin la opera lui Watts, un glăscior revoluționar se ridică în mine și strigă: *Asta nu-i corect! Viața e mai sigură pentru anumite persoane decât pentru altele!* Dar asta nu face ca înțelepciunea spuselor lui să fie mai puțin adevărată. Watts nu ne oferă o soluție ieftină și neîntemeiată pentru dificultățile vieții. Nu ne spune că, dacă putem să deprindem acest truc de gândire, toate visele noastre se vor împlini. El ne spune adevărul. Schimbarea nu va înceta să aibă loc. Singurul lucru pe care-l putem controla este reacția noastră.

Unele idei sunt prea complexe pentru a fi înțelese dintr-o dată și în totalitate. Pentru mine, aceasta e una dintre ele. Să cred în imprevizibilitatea locului meu pe acest pământ - să accept complet și profund acest lucru ca fiind adevărat - este ceva ce pot face doar când și când. E, în sine, un exercițiu de *mindfulness*.[1] Îmi aduc aminte de forța lui, dar, curând, credința dispare. Îmi aduc aminte din nou. Dar e luată din nou de val. Asta nu micșorează deloc forța următoarei conștientizări și pe a următoarei. Sunt dispusă să fac asta la nesfârșit, pe tot

[1] Tip de meditație în care te concentrezi doar pe ceea ce simți la momentul prezent.

parcursul vieții mele. Sunt dispusă să accept că e posibil ca niciodată să nu prindă rădăcini.

Surprind o mișcare în aer și mă întorc să văd un stol de păsări, plutind toate la marginea mării. La început mi se pare că sunt un stol de grauri, dar chiar și de aici pot să-mi dau seama că sunt prea mari. Ciori? Există o colonie de ciori la un kilometru distanță de aici, unde de multe ori am privit o masă de forme tremurătoare ridicându-se în același timp dintr-un pâlc de copaci. E o imagine uimitoare, dar nu e același lucru.

Se apropie. Îmi dau seama că brațele îmi stau aliniate pe lângă corp, iar eu stau ca o stană de piatră, privind în sus la păsări. Nu există fericire mai mare decât asta. Fiecare părticică din mine este absorbită de acest moment: plutirea lor extraordinară, deciziile tăcute care dictează modul în care iau virajele. Preț de o clipă, grupul își pierde coerența și se zburătăcesc care încotro, buline negre care împânzesc văzduhul. Parcă ar fi apă și s-au despărțit în stropi. Una zboară pe deasupra mea și apoi alta: un corp alb cu aripi negre, rotunjite la capete. Nagâți. Niciodată nu am mai văzut așa de mulți. N-am știut niciodată că pot face asta.

De curând am observat o abundență de postări pe Facebook care oferă sfaturi nesolicitate despre cum să faci față unei crize: „Rezistă!" spun ei, fără nicio relevanță. „Ești mai puternic decât crezi." Sunt prezentate sub forma unor felicitări, texte în culori pastelate pe fundaluri de vis, literele redate cu un scris de mână elegant, de parcă ar fi fost mâzgălite de un prieten dornic mai ales să-i inspire pe ceilalți. Când le citesc, mereu presupun că sunt concepute pentru cineva anume, că persoana care le-a postat a observat vreun semn că există o problemă și trimite

un mesaj voalat de susținere. Sunt ori asta, ori un strigăt de ajutor, semnale aruncate în eter pentru a se întoarce la cei de la care au pornit.

Aici ne aflăm acum, încurajându-ne în permanență să gândim pozitiv în timp ce ștergem cu buretele detaliile mizerabile ale vieții reale. Mereu mi se par brutale aceste mesaje: nu oferă nimic. Sunt zile când pot să afirm cu certitudine că *nu* sunt suficient de puternică să fac față. Și dacă nu pot să rezist? Atunci ce se întâmplă? Oamenii ăștia ar putea la fel de bine să se aplece spre mine și să-mi strige în față: „Descurcă-te! Descurcă-te! Descurcă-te!", în timp ce pulverizează parfum în aer ca să facă totul să pară drăguț. Mesajul subliminal al acestor mesaje este clar: Suferința nu e o opțiune. Trebuie să continuăm să părem veseli de dragul mulțimii. Deși poate că nu mai percepem depresia ca pe un eșec, ne așteptăm de la tine s-o transformi destul de repede în ceva plin de sens. Iar dacă nu-ți iese treaba asta, atunci mai bine dispari din peisaj o vreme. Strici atmosfera.

Asta e exact opusul grijii față de ceilalți. Nu am crezut niciodată – cum cred alții – că rețelele sociale sunt un loc alcătuit în totalitate din vieți false și prietenii false, dar chiar cred că e un loc în care trebuie să fii prudent. Există un fel de mentalitate de colecționar în online; valoarea noastră socială primește o singură cifră brută. Trebuie să ne asigurăm că nu ne lăsăm păcăliți de ea. Trebuie să evaluăm, ca întotdeauna, calitatea acestor conexiuni, sensurile lor individuale pentru noi și grija pe care ne-o pot oferi la modul real. Ca și în lumea fizică, mulți dintre acești prieteni vor dispărea la primul semn de problemă. Singura diferență este aceea că numerele sunt mai mari online, iar conexiunile noastre lipsă par mai vizibile.

Încep să cred că nefericirea este unul dintre lucrurile simple din viață: o emoție pură și esențială care trebuie respectată, dacă nu chiar savurată. Nu mi-ar trece niciodată prin cap să sugerez

că ar trebui să ne scufundăm în suferință sau să evităm să facem orice putem ca s-o alinăm, dar cred că e instructivă. Până la urmă, nefericirea are un rost: ne spune că ceva nu funcționează bine. Dacă nu ne permitem să fim fundamental onești cu privire la propria noastră tristețe, atunci ratăm un indiciu important pentru adaptarea noastră. Părem să trăim într-o epocă în care suntem bombardați cu rugăminți de a fi fericiți, dar suferim de o avalanșă de depresie. Ni se cere insistent să nu ne mai consumăm pentru lucrurile mărunte, și totuși suferim de anxietate cronică. Mă întreb dacă nu cumva astea nu sunt decât sentimente firești, care devin monstruoase când sunt negate. O mare parte din viață va fi întotdeauna naspa. Vor exista momente când vom fi pe val și momente când nu vom putea să ne dăm jos din pat. Ambele sunt firești. De fapt, ambele necesită puțină punere în perspectivă.

Câteodată, cea mai bună reacție la urletele noastre de suferință este cea sinceră. Avem nevoie de prieteni care să sufere în același timp cu noi, care să ne suporte tristețile și care să ne permită să fim o vreme neputincioși până ne găsim echilibrul. Avem nevoie de persoane care să accepte faptul că nu putem rezista întotdeauna. Că uneori se duc toate de râpă. În afară de asta, trebuie să facem singuri lucrurile astea: să ne luăm pauze când avem nevoie de ele și să fim blânzi cu noi înșine. Să ne facem singuri curaj în ritmul nostru.

Când m-am apucat să scriu cartea asta, mi-am propus să călătoresc în toată lumea în căutarea iernii, să vizitez locuri care mi se păreau cu adevărat exotice și să le iau interviuri oamenilor despre care credeam că-și trăiseră iernile în feluri extreme. Am crezut că voi găsi mai multă înțelepciune acolo, decât în propria mea viață. Am mai crezut și că aș putea profita de un moment pentru a scrie despre iarna sufletească atunci când voi fi între ierni; că aș putea să mă folosesc de inerția perioadelor bune pentru a le decela pe cele dificile.

Dar, în acest proces, viața a curs. De parcă le-aș fi convocat într-un mod oarecum prostesc, au venit peste mine mai multe ierni deodată. Lumea mi s-a micșorat, atât concret, cât și metaforic. Nu am putut să fac tot ce am sperat. Nu am putut să fiu persoana pe care mi-am imaginat-o: veselă, plină de energie, vărătecă. M-am chinuit. Am fost dărâmată de perioade de depresie. Am fost măcinată de anxietate. Au fost momente când am crezut că probabil nu voi putea scrie cartea asta, că nu eram în stare să fac asta, că, dacă aș face asta, aș muri de rușine doar pentru că am avut tupeul să-mi imaginez că aș avea ceva de spus despre acest subiect. Odată ca niciodată, treaba asta m-ar fi blocat complet o vreme și aș fi ieșit la suprafață după vreun an sau doi, scuturându-mi capul și luând-o de la capăt.

Dar iată-mă și iată cartea. Cu singura diferență că singurul motiv pentru care am terminat-o este experiența. Știu să recunosc iarna. Am simțit-o că vine (cu mult timp înainte de a începe, dacă tot sunteți curioși) și am privit-o în ochi. I-am dat bineț și am poftit-o înăuntru. Știți, aveam niște ași în mânecă. Am făcut rost de ei în cele mai dificile moduri. Când am început să simt chemarea iernii, m-am tratat ca pe copilul preferat: cu blândețe și dragoste. Am presupus că nevoile mele erau rezonabile și că sentimentele mele erau semnale pentru ceva important. M-am hrănit bine și am dormit suficient. M-am dus să mă plimb în aer curat și mi-am petrecut timp făcând lucruri care îmi ofereau alinare. M-am întrebat: despre ce e iarna asta de fapt? M-am întrebat: ce schimbare vine?

Natura ne demonstrează că supraviețuirea este un exercițiu. Câteodată înflorește – se întinde, se împodobește cu frunze, face miere din abundență –, iar uneori revine la elementele de bază ale existenței pentru a continua să trăiască. Nu face lucrul ăsta doar o dată, plină de resentimente, presupunând că într-o zi o să facă lucrurile așa cum trebuie și că totul o să se rezolve. Își trăiește iarna

ciclic, de nenumărate ori, mereu și întotdeauna. Se ocupă de treaba asta în fiecare zi. Pentru plante și animale, iarna face parte din îndatoririle lor. Același lucru este valabil și pentru oameni.

Ca să ajungem să ne trăim mai bine iernile, trebuie să ne revizuim propriul concept de timp. Avem tendința să ne imaginăm că viețile noastre sunt liniare, dar ele sunt, de fapt, ciclice. Evident că nu aș încerca să neg faptul că îmbătrânim treptat, dar, în timp ce facem asta, trecem prin etape de sănătate și de boală, de optimism și neîncredere profundă, de libertate și constrângere. Există perioade când totul pare ușor și altele când totul pare imposibil de greu. Pentru a le face gestionabile, trebuie să ne aducem aminte că, la un moment dat, prezentul nostru va deveni trecut, iar viitorul va deveni prezent. Știm asta pentru că s-a mai întâmplat așa. Cele pe care le dăm deoparte revin adesea la noi. Lucrurile care ne dau de furcă acum vor fi istorie într-o bună zi. De fiecare dată când supraviețuim acestui ciclu, simțim totul puțin mai intens. Învățăm din momentele anterioare când am trecut prin asta și facem câteva lucruri mai bine de data asta; ne punem la punct trucuri de gândire ca să ne ajute să depășim momentul. Așa progresăm. Dar un lucru e sigur: pur și simplu vom avea lucruri noi de care să ne îngrijorăm. Va trebui să strângem din dinți și să continuăm să supraviețuim.

Între timp, putem să ne ocupăm doar de ceea ce e în fața noastră în această clipă. Facem acțiunea imediat necesară, apoi pe următoarea. La un moment dat, pe parcurs, următoarea acțiune ne va aduce din nou bucurie.

La un an după ce mi-am dat demisia, am reușit în cele din urmă să sortez toate cărțile pe care le adusesem acasă de la birou. La început au zăcut acolo ca un memento deprimant al persoanei

care nu mai eram, o imagine trecătoare a mea, pe care nu reușisem s-o transform în realitate. După o vreme, am uitat că erau acolo și au devenit parte din dezordinea generală din biroul meu.

În momentul când am ajuns să mă uit la ele, deja își pierduseră ceva din forță. În acel interval de timp, îmi formasem zona de abscizie, bariera care se interpune treptat între frunză și copac și care ușurează procesul de desprindere al materiei moarte. Vechea mea identitate murise, fără să fie jelită. Sentimentul de vinovăție dispăruse. Renunțasem la ceva care, privind retrospectiv, era toxic pentru mine. Am luat fiecare carte pe rând, câteodată recunoscând-o cu bucurie, altădată cu dispreț. Multe m-au lăsat în ceață. Chiar au fost ale mele? Ce treabă aș fi putut avea oare cu ele? M-am bucurat să le bag pe multe dintre ele în pungi și să le duc la cel mai apropiat centru de donații.

Altele și-au găsit loc pe rafturile mele, unde s-au cuibărit în colecția mea personală. A trebuit să rearanjez toată biblioteca pentru a le face loc, depozitând totul în teancuri pentru a crea mai mult spațiu. Într-o zi, voi avea nevoie de o bibliotecă întreagă, dar, pe moment, am suficiente rafturi, atâta timp cât nu mai cumpăr altele. Asta e o decizie pe care știu că n-o s-o respect. La anul și peste doi ani și peste trei ani, o să trebuiască să mai dau din ele. Îmi cam place ideea asta. În clipa de față, sunt o mulțime de cărți pe care le țin doar pentru ca Bert să poată pune mâna pe ele când o să fie puțin mai mare, înainte să înceapă să-și formeze propria colecție. O să vină vremea când chiar n-o să mai aibă sens să mă agăț de ele și le voi putea abandona pentru a rămâne doar cu nucleul celor pe care chiar le iubesc. O să fie ca un fel de năpârlire.

Curățenia de primăvară este o reacție instinctuală la finalul iernii. Festivalul galez Imbolc se organizează în prima zi a lunii februarie și este asociat cu scuturarea pânzelor de păianjen care au crescut prin colțuri în timpul celor mai întunecate luni.

În Irlanda contemporană, el este adesea marcat ca fiind ziua Sfintei Brigita – o transformare creștină a sărbătorii vechii zeițe Brîghde, care acum se trezește la viață. Brîghde este plină de promisiuni și de viață, pregătită să aducă schimbarea. E bine odihnită după pauza din timpul iernii.

Asemenea lui Brîghde, trebuie să ieșim lent din iarna noastră. Trebuie să testăm aerul și să fim pregătiți să ne scufundăm înapoi la loc sigur când suntem loviți de vânturi nepotrivite anotimpului; trebuie să ne desfacem treptat frunzele noi. Vor mai exista încă resturile unui anotimp lung și dezordonat. Acestea sunt momentele când trebuie să găsim grația perfectă: când începem să ne cerem iertare pentru cele mai grave consecințe ale comportamentului nostru din perioadele întunecate, când trebuie să spunem adevăruri pe care mai degrabă am prefera să le ignorăm. Uneori vom fi nevoiți să ne invocăm iernile sufletești, iar cuvintele vor părea blocate în gât: suferință, respingere, depresie, boală, rușine, eșec, disperare.

Adesea pare mai simplu să rămânem în iarnă, la adăpost în cuiburile noastre de hibernare, departe de strălucirea soarelui. Dar suntem curajoși, iar lumea nouă ne așteaptă, strălucind și verde, plină de viață și bătăi din aripi. Și, în plus, avem acum un soi de evanghelie de povestit și o datorie s-o împărtășim celorlalți. Noi, cei care ne-am trăit iarna, am învățat câteva lucruri. Cântăm vestea ca păsările. Ne lăsăm vocile să inunde aerul.

MULȚUMIRI

Cartea aceasta este munca mai multor mâini și nu pot decât să sper că-mi voi aminti să le mulțumesc tuturor.

În primul și în primul rând, multă dragoste și mulțumiri celor pe care i-am intervievat, care au fost extrem de generoși cu timpul lor și disponibilitatea de a explora câteva subiecte dificile. Orice posibile greșeli sunt ale mele și nu ale lor. Mulțumiri și lui Richard Ashcroft pentru serviciile de consiliere filozofică de urgență.

Multe mulțumiri echipei minunate de la Riverhead: Geoff Kloske, Kate Stark, Alison Fairbrother, Ashley Sutton, Hellen Yentus, Lauren Peters-Collaer, Meighan Cavanaugh, Shailyn Tavella și Helen Berhanu. Mulțumiri mai ales lui Jynne Dilling Martin, care a scos din mine o carte mult mai bună prin abilitățile ei editoriale pătrunzătoare și generoase și prin afluxul constant de poze cu pisici. A fost o mare plăcere.

Vă mulțumesc, Anna Hogarty, Hayley Steed, Madeleine Milburn, și le mulțumesc oamenilor buni de la Madeleine Milburn Literary, TV & Film Agency. E dificil să-mi exprim recunoștința și surpriza de fiecare dată când vreuna dintre ideile mele de cărți e luată în serios și tratată cu o asemenea grijă.

În cele din urmă, mulțumiri lui Bertie pentru că mă obligă în permanență să pătrund în profunzimile acestei vieți. Merită să fac asta de fiecare dată.

NOTE

În „Lumină", mă refer la articolul lui Naveed Saleh, „Vitamin D and Seasonal Affective Disorder Symptoms", publicat în *Psychology Today* în ianuarie 2015, și la recenzia clinică a lui Simon Pierce și Tim Cheetham a diagnosticării și managementului deficienței de vitamina D publicată în *BMJ* în ianuarie 2010.

În „Foame", mă folosesc de articolul lui Tim Flight, „The Wolf Must Be in the Woods", publicat în *History Today* în mai 2017.

În „Apă rece", sursa pentru observațiile mele despre efectele biologice ale înotului în apă rece este Srámek et al, „Human Psychological Responses to Immersion in Cold Water", publicat în *The European Journal of Applied Psychology* în martie 2000.

În „Supraviețuire", lucrarea lui Galvin et al, „The relaxation response: reducing stress and improving cognition in healthy aging adults" din *Complementary Therapies in Clinical Practice*, mi-a oferit informațiile despre efectele relaxante ale tricotatului.

În „Cântec", mă refer la lucrarea lui Robert J. Thomas și Innes C. Cuthill din februarie 2002, „Body mass regulation and the daily singing routines of European robins" din *Animal behaviour.*

CUPRINS

PROLOG: SEPTEMBRIE 9
Vară indiană 11

OCTOMBRIE 21
Pregătirea 23
Apă fierbinte 39
Povești cu fantome 54

NOIEMBRIE 63
Metamorfoză 65
Dormitare 73

DECEMBRIE 85
Lumină 87
Miezul iernii 95
Epifanie 109

IANUARIE 123
Întuneric 125
Foame 138

FEBRUARIE 147
Zăpadă 149
Apă rece 160

MARTIE 175
Supraviețuire 177
Cântec 191

EPILOG: FINAL DE MARTIE 207
Dezgheț 209

Mulțumiri 219
Note 220